

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM VE OTEL İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

OTEL İŞLETMELERİNDE BASEL II UZLAŞISI'NA UYUM
SÜRECİ: İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BEŞ
YILDIZLI OTEL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin Olğaç

Düzce
Ocak, 2012

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM VE OTEL İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

OTEL İŞLETMELERİNDE BASEL II UZLAŞISI'NA UYUM
SÜRECİ: İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BEŞ
YILDIZLI OTEL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin Olğaç

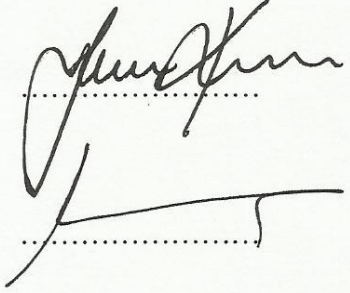
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Öncü

Düzce
Ocak, 2012

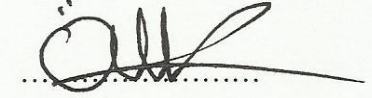
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından **Turizm ve Otel İşletmeciliği** Anabilim Dalında oy birliği
~~oy çokluğu~~ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ / ~~DOKTORA TEZİ~~ olarak kabul edilmiştir.

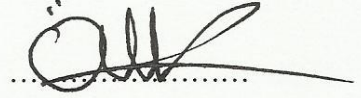
Başkan: Doç. Dr. İzzet KILINÇ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Öznur BOZKURT

Üye:
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)

.....

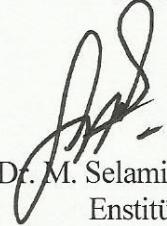
Üye:
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

11/01/2012

Doç. Dr. M. Selami YILDIZ
Enstitü Müdürü

Bu araştırma Düzce Üniversitesi BAP Komisyonu tarafından sağlanan 2011.15.HD.001 No'lu ödenek aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

ÖNSÖZ

Basel II Uzlaşısı, bankalarda etkin risk yönetimini geliştirmek, piyasa disiplini sağlamak ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak amacıyla uluslararası çapta oluşturulan bankacılık standartlarıdır. Bu çalışmada, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde, otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tezin hazırlanış sırası boyunca yapıcı önerileri ve olumlu yönlendirmeleri ile tezin son haline gelmesinde yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ'ye ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hocalarım, Araş. Gör. Dr. İstemi ÇÖMLEKÇİ, Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL, Öğr. Gör. Yunus Emre TAŞGİT ve Araş. Gör. Süleyman AĞRAŞ'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin hazırlanış sürecinde bana gösterdikleri anlayış ve sabırdan dolayı sevgili ailem ve arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Yasemin OLĞAÇ

ÖZET

OTEL İŞLETMELERİNDE BASEL II UZLAŞISI'NA UYUM SÜRECİ: İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BEŞ YILDIZLI OTEL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

OLĞAÇ, Yasemin

Yüksek Lisans, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ

Aralık 2011, 126 sayfa

Uluslararası piyasalarda, risk yönetim uygulamalarında ve denetim yaklaşımlarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu nedenle Basel I Uzlaşısı ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmış ve yeni sermaye uzlaşısının oluşturulmasına gerek görülmüştür. Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı daha hassas risk ölçümüne ulaşma amacı taşıyan bir düzenleme olarak hazırlanmıştır.

Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetleri belirlemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla birlikte otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı hakkında sahip olunan bilgi düzeyi ve bu uzlaşi doğrultusunda işletmelerde yapılması gereken düzenlemelerin neler olduğunu ortaya çıkarmak gibi alt amaçlar da bulunmaktadır.

Bu araştırmanın evreni, İstanbul'da faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgesi'ne sahip 43 adet beş yıldızlı otel işletmesidir. Bu araştırmanın örnekleme ise, Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olan 19 otel işletmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri işletmelerin muhasebe ve finans yöneticilerinden görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Çalışma sonucunda araştırma kapsamında yer alan 19 otel işletmesinin muhasebe ve finans yöneticilerinin bu konu hakkında bilgi sahibi oldukları ve işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na uygun bir işleyiş olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Basel I Uzlaşısı, Basel II Uzlaşısı, Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri, Türkiye, İstanbul.

ABSTRACT

PROCESS OF BASEL II ACCORD ADAPTATION IN THE HOTEL MANAGEMENTS: A STUDY FOR FİVE- STAR HOTEL MANAGEMENTS IN İSTANBUL

OLĞAÇ, Yasemin

Master, Department of Tourism ve Hotel Management

Supervisor: Assist. Prof. Dr. M. Akif ÖNCÜ

December 2011, 126 pages

In international markets, significant changes occur risk management practices and control approaches. Thus Basel I Accord became deficient for the needs and new accord was required. Basel II New Accord was prepared as a regulation which aimed more delicate risk measurement.

The basic of this study is to determine activities which must be done in the hotel managements process compliance Basel II Accord. Besides this aim, there are sub aims find out knowledge level and regulations in the hotel managements in accordance with Basel II Accord.

The population of this study is 43 five star hotel managements which have tourism establishment certificate. The sample of this study is 19 hotel managements which have knowledge about Basel II Accord. In this study qualitative research method was used. The study datas attained were obtained by the interview method from accounting and finance managers. Descriptive analysis was used in analysis of the data which was obtained. As a result, it was determined that, the accounting and finance administrators of 19 hotel managements within the scope of study have knowledge about Basel II Accord and in their hotel managements there is an appropriate operation of Basel II Accord.

Keywords: Basel I Accord, Basel II Accord, Five Stars Hotel Management, Turkey, İstanbul.

DEĞER VERDİKLERİME...

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, **“Otel İşletmelerinde Basel II Uzlaşısı’na Uyum Süreci: İstanbul’da Faaliyet Gösteren Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma”** başlıklı çalışmanın yazılmasında, sahip olduğum bilimsel etik kuralları ışığında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İmza

Yasemin OLGAÇ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İTHAF SAYFASI.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sayıtları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	4
1.7. Araştırmada Sıkça Kullanılan Terimlerin Kısaltmaları ve Tanımları.....	5
2. BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI	7
2.1. Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşıları.....	7
2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankasının Kuruluşu	7
2.1.2. Basel Komitesinin Kuruluşu ve Gelişimi	8
2.2. Basel I Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi.....	9
2.2.1. Basel I Sermaye Uzlaşısının Ortaya Çıkış Süreci.....	9
2.2.2. Basel I Sermaye Uzlaşısının Temel Özellikleri.....	11
2.2.3. Basel I Sermaye Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler	14
2.3. Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi	16
2.3.1. Basel II Kavramı ve Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın Ortaya Çıkış Süreci	16
2.3.2. Basel II Sermaye Uzlaşısının Temelleri	18
2.3.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Gereği ve Risk Ölçüm Yaklaşımları	20
2.3.2.1.1. Kredi Riski Kavramı ve Ölçüm Yaklaşımları.....	22
2.3.2.1.2. Operasyonel Risk Kavramı ve Risk Ölçüm Yaklaşımları	29
2.3.2.1.3. Piyasa Riski Kavramı ve Ölçüm Yaklaşımları	36
2.3.2.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi	44

2.3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	49
2.4. Basel II Uzlaşısı ve KOBİ'ler	50
2.4.1. KOBİ Tanımı	51
2.4.2. KOBİ'lerin Özellikleri	52
2.4.3. Basel II Uzlaşısına göre KOBİ Tanımı	53
2.5. Basel I ve Basel II Uzlaşılarının Karşılaştırılması	56
2.5.1. Basel I Uzlaşısı İle Basel II Uzlaşısı Arasındaki Farklar	56
2.5.2. Basel II Uzlaşısının Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	57
2.6. Otel İşletmeleri ve Basel II Uzlaşısı.....	58
2.6.1. Otel İşletmeleri.....	59
2.6.1.1. Otel İşletmeleri Kavramı	59
2.6.1.2. Otel İşletmelerinin Özellikleri	60
2.6.1.3. Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması	63
2.6.1.3.1. Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinin Özellikleri	64
2.6.2. Otel İşletmeleri ve Basel II Uzlaşısı.....	66
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	70
3.1. Araştırmanın Amacı	70
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	70
3.3. Araştırmanın Yöntemi	71
3.3.1. Nitel Araştırma Yöntemi	72
3.3.1.1. Nitel Araştırma Yönteminin Özellikleri	73
3.3.1.2. Nitel Araştırma Yönteminin Amacı	74
3.4. Veri Toplama Araçları	75
3.4.1. Görüşme Tekniği.....	75
3.4.2. Görüşme Çeşitleri.....	77
3.4.3. Görüşme Tekniğinin Avantaj ve Dezavantajları.....	78
3.4.4. Görüşmede Kullanılan Soru Formunun Oluşturulması.....	79
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği	80
3.6. Verilerin Toplanması.....	82
3.7. Verilerin Analizi	84

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	86
4.1. Basel II Uzlaşısı Bilgi Kaynakları Hakkında Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	87
4.1.1. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Bilgi Sahibi Olmasını Sağlayan Bilgi Kaynaklarına İlişkin Bulgular	87
4.1.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Daha Fazla Bilgi Sahibi Olunması İçin Yapılması Gerekenler Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	88
4.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	90
4.3. Basel II Uzlaşısı Karşısında Yöneticilerin Beklentilere İlişkin Bulgular.....	93
4.4. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecine Başlama Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	95
4.5. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Alınan Stratejik Karar ve Politikalara İlişkin Bulgular	97
4.6. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde Üst Yönetiminin Yapması Gereken Faaliyetler Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	97
4.7. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Nitelikli İnsan Kaynağı Sağlama Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	100
4.8. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Şeffaflaşma Konusuna İlişkin Bulgular.....	101
4.9. Basel II Uzlaşısının Avantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	101
4.10. Basel II Uzlaşısının Dezavantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	103
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	105
5.1. Sonuçlar.....	105
5.2. Öneriler.....	109
5.2.1. Otel İşletmelerinde Basel II Uzlaşısına Uyum Süreci Adlı Araştırmanın Uygulamalarına Yönelik Öneriler	109
5.2.2. Basel II Uzlaşısı Konusunda İleride Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler	111
6. KAYNAKÇA.....	113
7. EKLER.....	124
Ek 1: Görüşme Talep Formu	124

Ek 2: Görüşme Formu ve Soruları	125
Ek 3: Özgeçmiş	126

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. Varlıkların Risk Ağırlıkları	12
Tablo 2.2. Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımları	21
Tablo 2.4. Standart Yaklaşımındaki Katsayılar	35
Tablo 2.5. Alternatif Standart Yaklaşımındaki Katsayılar	36
Tablo 2.6. AB-Türkiye KOBİ Tanımı	52
Tablo 2.7. Basel II' ye Göre KOBİ Tanımı ve Sınıflandırılması	53
Tablo 2.8. Standart Yaklaşımında Kredi Risk Ağırlıkları	55
Tablo 2.9. Basel I ve Basel II Arasındaki Temel Farklılıklar	56
Tablo 2.10. Derecelendirme (Rating) Notu Kriterleri	67
Tablo 3.1. Görüşme Yapılan Oteller, Yöneticilerin İsimleri ve Görüşme Yapılan Tarihler	83
Tablo 4.1. Araştırmaya Dâhil Edilen İşletmeler ve Görüşülen Yöneticilere İlişkin Kodlar	86
Tablo 4.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Bilgi Sahibi Olmasını Sağlayan Bilgi Kaynakları	87
Tablo 4.3. Basel II Uzlaşısı Hakkında Daha Fazla Bilgi Sahibi Olunması İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Yöneticilerin Görüşleri	88
Tablo 4.4. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Görüşleri	90
Tablo 4.5. Basel II Uzlaşısı Karşısında Yöneticilerin Beklentileri	93
Tablo 4.6. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecine Başlama Konusunda Yöneticilerin Görüşleri	95
Tablo 4.7. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde Üst Yönetimin Yapması Gereken Faaliyetlerine İlişkin Yöneticilerin Görüşleri	98
Tablo 4.8. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Nitelikli İnsan Kaynağı Sağlama Konusuna İlişkin Yöneticilerin Görüşleri	100
Tablo 4.9. Basel II Uzlaşısının Avantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşleri	102
Tablo 4.10. Basel II Uzlaşısının Dezavantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşleri	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Sermaye Yeterliliği Rasyosu	11
Şekil 2.2. Sermaye Yeterliliği Rasyosu	13
Şekil 2.3. Basel II Uzlaşısı'nın Üç Yapısal Bloğu	19
Şekil 2.4. Basel II Sermaye Yeterliliği Rasyosu	20
Şekil 2.5. Finansal Organizasyonlarda Operasyonel Risk Kaynakları	31
Şekil 2.6. Operasyonel Riske Esas Tutarın Hesaplanması	34
Şekil 2.7. Perakende/Kurumsal KOBİ Tanımı.....	53
Şekil 2.8. Basel II Uzlaşısında Kredi Değerlemesi (Kredi Riskinin Tespiti)	54

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1980’li yılların başında borçlu ülkeler nedeniyle uluslararası bankaların taşıdıkları riskin artması, sermaye oranlarının azalmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda Basel Sermaye Uzlaşısı, 1988 yılında uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını güçlendirmek için, G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanlarınca kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur (Filiz, 2007). Basel I olarak da adlandırılan bu uzlaşının standartları doğrultusunda, bankaların varlıkları ve bu varlıkların teminatını teşkil eden unsurlar, risk ağırlığına tabi tutularak asgari sermaye ihtiyacı hesaplanmaktadır (Kutlu ve Demirci, 2008). Bu uzlaşının, birbirinden farklı bankalar için yeterince esnek uygulama olanakları sunmaması, riskin tanımlanmasına, ölçülmesine ve gerekli önlemlerin alınmasına dönük olarak sunduğu çözümlerin kapsamlı olmaması (Ayan, 2007), ortaya çıktığı dönemde ihtiyaçları karşılayan ancak günümüzde eksik kalan bir uygulama haline gelmesine neden olmuştur. Bu eksikliklerden dolayı, Basel I Uzlaşısı geliştirilmiş ve Haziran 1999’da bu konuyla ilgili ilk taslak metin yayımlanmıştır. Daha sonra, bu taslağa risk ölçüm ve yönetimi konularında ilaveler yapılarak, Basel II Sermaye Uzlaşısı olarak son şekli verilmiştir (Sakarya ve Kara, 2008).

Bu uzlaşının standartları, temelde finans kurumlarını etkiliyor olsa da aynı zamanda bu kurumlardan yararlanan reel sektör içinde faaliyet gösteren işletmeleri de etkilemektedir. Basel II Uzlaşısı’nın standartlarını sağlamayan işletmelerin finansman konusunda sıkıntılar yaşayacağı düşünülmektedir. Risk odaklı kredi fiyatlaması yaklaşımı olan Basel II Uzlaşısı, işletmelerin kullandıkları kredilerin türünden miktarına ve bu kredileri kullanmak için bankalara verilecek olan teminatlara kadar pek çok standardı içermektedir (Bulutçu, 2007).

Basel II Uzlaşısı oluşturulduğundan itibaren, bu konu birçok araştırmacı tarafından irdelenmiş ve reel sektörde faaliyet gösteren işletmelere olan etkisi ortaya çıkarılmıştır. Arslan (2007); “Basel Kriterleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri”, Sakarya ve Kara (2008); “Türkiye’de Basel II Sürecinin Gelişimi ve Balıkesir’deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma”, Turgut (2007); “Bankalar ve Kobi’ler İçin Dönüm Noktası: Basel II Standartları”, Yüksel (2005); “Basel-II’nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri” gibi çalışmalar yapılmıştır.

Basel II Uzlaşısı hakkında yapılan çalışmaların geneli, bankacılık, sanayi, otomotiv gibi sektörlerle yönelik olmaktadır. Ancak turizm sektörüne yönelik yapılan yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Kutukız (2007), “Basel II’nin Turizm İşletmeleri Üzerine Olası Etkileri”, Şenol ve Aktürk (2008), “Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı’nın Kobi ve Ülke Ekonomisine Etkileri ve Turizm İşletmelerine Dönük Bir Swot Analizi” adlı çalışmalar Basel II Uzlaşısı’nın turizm sektörüne yönelik yapılan çalışmalarıdır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetlerin neler olduğunu belirlemeye çalışmak bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetleri belirlemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu temel amacın yanında;

- Otel işletmelerindeki muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek,
- Yöneticilerin Basel II Uzlaşısı ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini belirlemek,
- Basel II Uzlaşısı doğrultusunda işletmelerde yapılması gereken düzenlemelerin neler olduğunu ortaya çıkartmak şeklinde alt amaçlar da bulunmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Turizm sektöründe faaliyet gösteren otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı konusunda yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu durum, çalışmanın özgünlüğü ve literatürdeki eksikliğe katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın, otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'nın standartlarına uyum sağlamaya yönelik uygulamaların geliştirilmesi ve ileriye dönük olarak belirlenecek stratejilerde işletme yöneticilerine yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, işletmelerin ülkemizde henüz tam anlamıyla uygulanmaya başlamayan Basel II Uzlaşısı'nın doğrultusunda hareket etmeleri gerektiği konusunda farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın sayıtları şu şekilde belirtilmiştir:

- Basel II Uzlaşısı'nın ülkemizde tam anlamıyla uygulandığı varsayılmıştır.
- Araştırmaya konu olan otel işletmelerindeki muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi oldukları kabul edilmiştir.
- Yöneticilerin görüşme sorularını cevaplayabilecek düzeyde bilgi ve deneyime sahip oldukları düşünülmüştür.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, sadece İstanbul'da faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgesi'ne sahip beş yıldızlı otel işletmelerini kapsamaktadır.
- Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olan 5 yöneticiyle kendi istekleri doğrultusunda 2 yöneticiyle ise, yoğunlukları nedeniyle görüşmeler gerçekleştirilememiştir.
- Araştırma kapsamındaki 15 otel işletmesinin muhasebe ve finans yöneticisi Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi değildir.
- Araştırmada yer alan otel işletmelerinin 6 tanesi zincir otel işletmesi olup İstanbul'un 2 ya da 3 farklı yerinde faaliyette bulunmaktadır. Zincir otel

işletmelerinin finans işleri tek bir merkezden yürütüldüğünden dolayı bu işletmeler tek bir otel işletmesi olarak sayılmıştır. Aynı zamanda 1 otel işletmesinin merkezinin yabancı bir ülkede bulunması nedeniyle araştırma evreninde kısıtlamaya gidilmiştir.

1.6. Tanımlar

Bu başlık altında, araştırmanın anahtar sözcüklerinin araştırmada kullanıldığı anlamlarına ve sık kullanılan terimlere yer verilmiştir.

Otel İşletmeleri

Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği (2000)'nde yapılan tanıma göre otel işletmeleri, asıl fonksiyonları müşterilerin geceleme ihtiyaçlarını karşılayan, bu hizmetin yanında, yeme-içme, spor ve eğlence ihtiyaçları gibi yardımcı ve tamamlayıcı birimleri de bünyelerinde bulunduran tesislerdir.

Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri

Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliği (2005)'e göre, Beş yıldızlı otel işletmeleri, müşteri asansörü, kapalı otopark, uydu yayınları, kuaför, 24 saat oda servisi, turizm amaçlı satış üniteleri, kuru temizleme, odalarda kıymetli eşya kasası, revir, minibar, açık veya kapalı havuz, en az 100 kişilik konferans salonu ile eğlence imkânı sunan salon, blardo, bowling ve go-kart pisti, tenis veya voleybol sahası gibi nitelikleri bünyelerinde bulunduran, müşterilerine yerleşme durumu, yapı, tesisat, donatım, dekorasyon ve hizmet standardı olarak üstün özellikler sunan en az 120 odalı otellerdir.

Basel I Uzlaşısı

Basel I Uzlaşısı, uluslararası sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getiren ve bu konuda asgari bir standart oluşturmayı amaçlayan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'dır (Arslan, 2007).

Basel II Uzlaşısı

Basel II Uzlaşısı temelde, bankaların borçlularına verdikleri kredilerden dolayı almış oldukları riske bağlı olarak, ayırmaları gereken sermaye gereksinim standartlarını belirlemek için oluşturulmuş uluslararası standartlardır (Luppi vd., 2007).

1.7. Araştırmada Sıkça Kullanılan Terimlerin Kısaltmaları ve Tanımları

Bu başlık altında, araştırmada sıkça kullanılan kısaltmalarının ne anlama geldiği açıkça belirtilerek, tanımlarına yer verilmiştir.

Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)

Sermaye Yeterliliği Rasyosu, bankalar tarafından sahip olunan varlıklar ve bu varlıkların teminatını teşkil eden unsurları, risk ağırlığına tabi tutarak hesaplanan asgari sermaye ihtiyacıdır (Kutlu ve Demirci, 2008).

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS-Bank for International Settlements)

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), işletmelerin mali yapısını destekleyen ve uluslararası finansal işbirliğini teşvik eden, merkez bankası olarak hizmet veren bir kuruluştur (BIS, 2011).

Riske Maruz Değer Modeli (RMD)

Riske maruz değer modeli, belirli olasılıklar altında, belirli bir yatırım portföyünün değerinde ortaya çıkabilecek maksimum zararı ölçen bir sistemdir (Dowd, 2000).

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmeliğe (2006) göre, KOBİ'ler mikro, küçük ve orta büyüklükte olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır.

Mikro İşletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu bir milyon Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmelerdir.

Küçük İşletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

Orta Büyüklükteki İşletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

BÖLÜM 2

BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI

Çalışmanın bu bölümünde Basel Sermaye Yeterliliği konusu altında, Basel Komitesi'nin kuruluşu ve Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı hakkında genel açıklamalar yapılacaktır. Daha sonra ise, Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması nedeniyle, bu uzlaşıda birtakım değişiklikler yapılarak oluşturulan Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın üç temel dayanağına ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

2.1. Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşıları

Bankacılıkta risk yönetimi konusunda kurumsallaşma sağlayan Basel Uzlaşıları, Basel Komitesi tarafından gerçekleştirilen kapsamlı çalışmalar sonucunda oluşturulmuştur. Yakın geçmişte yaşanan finansal krizler göz önüne alındığında, söz konusu uzlaşların, uluslararası finans piyasalarında istikrarın sağlanması açısından büyük önem taşıdıkları görülmektedir. Basel Uzlaşılarının, ilgili çevrelerin eleştirileri ve önerileri doğrultusunda biçimlendirilmesi, uzlaşılara esneklik kazandırarak, uygulanabilirlik gücünü arttırmaktadır (Bulutçu, 2007).

2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankasının Kuruluşu

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS - Bank for International Settlements), 17 Mayıs 1930'da İsviçre'nin Basel kentinde kurulan, dünyanın en eski finansal kurumu olarak kabul edilmektedir (Doyrangül ve Saltoğlu, 2006).

BIS, I. Dünya savaşı sonrasında Almanya'ya kabul ettirilen Versailles Antlaşması çerçevesinde, Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini izlemek (BIS, 2011) ve bunun yanı sıra merkez bankaları ve diğer finansal kurumlar arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur (Croisdale, 2007). Bu işbirliğini

desteklemek üzere, finans ve ekonomi alanlarında gerçekleştirdiği araştırmalarla, önemli finansal verilerin toplanmasını, derlenmesini ve yayınlanmasını sağlamıştır (BIS, 2011).

II. Dünya savaşı sonrasında başlayarak, 1970’li yılların başına kadar sabit kur sistemini (Bretton Woods Sistemi) savunan BIS, uluslararası finansal istikrarın bankacılık sistemine olan bağımlılığının arttırılmasını sağlayabilmek için, çalışma alanını zamanla daha da genişletmiştir (Ayan, 2007).

Bugün, Türkiye’nin de içinde bulunduğu 55 ülkenin merkez bankası, bu bankaya üyedir. Dünya ticaretinin serbestleşmesi ile birlikte finans piyasalarının dengede tutulması ve istikrarın teşvik edilmesi, BIS’in asıl amacını oluşturmaktadır (Aydın, 2007).

2.1.2. Basel Komitesinin Kuruluşu ve Gelişimi

1970’li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık sektöründe büyük dalgalanmalar meydana gelmiştir. Bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda Uluslararası Ödemeler Bankası nezdinde “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi (Basel Komitesi)” adında bir komite oluşturulmuştur (Turgut, 2007).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi, G-10 (Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri) ülkelerinin merkez bankası başkanları tarafından oluşturulmuştur. 13 ülkenin temsilcilerinden oluşturulan ve yılda 4 defa düzenli olarak toplanan bu komitenin daimi sekreterliği, İsviçre’nin Basel kentinde bulunmaktadır. Finansal kuruluşların düzenleyicisi olan komite, bankalar için risk değerlendirme ve yönetimi konusunda öncü rol taşımaktadır (Chernobai vd., 2007).

Basel komitesi, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve denetim otoritelerinin katkılarıyla, bankacılık konusunda uluslararası standartlar oluşturmaktadırlar. Bu standartların uygulanması için herhangi bir yasal yaptırım söz konusu değildir. Uygulama inisiyatifi, yerel otoritelere ve yerel kanun uygulayıcılarına

birakılmaktadır. Buna rağmen, sektörün uluslararası sermaye akışlarının birbirleri ile kurduğu yakın ilişkiler nedeniyle komite kararları uygulanması zorunlu hale gelen standartlar olarak görülmektedir (Aydın, 2007).

Komite, üye ülkeler arasında işbirliğini geliştirerek, uluslararası denetim sisteminin geliştirilmesi ve bankacılık denetim kalitesinin arttırılması için uygun ortamı hazırlamaktadır. Komite, üye ülkelerin denetleme teknikleri ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde belirlemenin yanı sıra, ortak standart ve yaklaşımlar saptayarak belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacını taşımaktadır. Bu çerçevede komitenin önemli hedeflerinden birisi de uluslararası denetim sistemindeki eksiklikleri tamamlamaktadır. Bu doğrultuda 1975 yılından bu yana çok sayıda çalışma yayımlanmıştır. Son yıllarda ise; komite çalışmalarının önemli bir bölümünü, sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır (Sakarya ve Kara, 2008). Aynı zamanda finansal piyasaların kontrolü, güvenilirliği ve standartların belirlenmesine yönelik teknik çalışmalar Basel Komitesi tarafından yürütülmektedir (Aydın, 2007).

2.2. Basel I Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi

Bu başlık altında öncelikle, Basel I Uzlaşısı'nı ortaya çıkaran nedenlere değinilmiştir. Daha sonra bu uzlaşının temel özellikleri ve bu uzlaşıya yönelik yapılan eleştiriler ayrıntılı bir şekilde anlatılarak, Basel II Uzlaşısı'na geçilmiştir.

2.2.1. Basel I Sermaye Uzlaşısının Ortaya Çıkış Süreci

Sermaye yeterliliği rasyoları, banka denetim otoriteleri tarafından, bankaların finansal sağlamlığının en önemli göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, bu rasyoların yeterliliğinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin pek çok araştırma yapılmış ve zaman içerisinde bu husus oldukça hızlı bir gelişim göstermiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi, banka sermaye yeterliliklerine ilişkin hesaplama yöntemlerinde referans olarak alınan en önemli kaynak olmaktadır (Yüksel, 2005).

Sermaye standartlarının ve ölçümlerinin uluslararası uyum taslağı (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi, 1988) komitede çalışan 13 ülkenin

merkez bankası temsilcileri tarafından oluşturulmuştur. Bu taslak sadece öneri niteliğinde olup, herhangi bir yasal bağlayıcılığı söz konusu değildir. Fakat komite üyeleri bu taslağı ahlaki açıdan kendi ülkelerinde uygulanması gerektiğini düşünmüşlerdir. Uzlaş, banka işlevleri ve bilanço dışı pozisyonlar için gereken sermaye gereksiniminin ve kredi riski tanımlarının (diğer risk çeşitleri ulusal düzenleyicilerin görüşüne bırakılmıştır) üzerinde durmuştur. Uzlaşının iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlar (Balthazar, 2006);

- Uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve sağlamlılığını güçlendirmek,
- Uluslararası bankalar arasındaki mevcut olan rekabet eşitsizliğini azaltmaktır.

Komite, Aralık 1987 yılında ilk taslağı yayımladıktan sonra G-10 ülkelerini kapsayan bir hazırlık süreci başlatmış ve taslağı dünya genelinde faaliyet gösteren bankacılık denetim otoritelerine dağıtmıştır. Yapılan fikir alışverişlerinden sonra ilk taslak üzerinde bazı değişiklikler yapılarak taslağı son şekli verilmiş ve Temmuz 1988’de kamuoyuna sunulmuştur (Kutlu ve Demirci, 2008).

Herring (2004)’e göre Basel Komitesi, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların sermaye yeterliliğini düzenlenmesi için yaptığı bu çalışmada, ne muhasebe kurallarını düzenlemeye çalışmış ne de sermayenin ölçülmesi için piyasa değerini kullanmıştır. Bunun yerine G-10 ülkelerinin muhasebe uygulamaları ve

- Düzenleyici sermayenin nasıl tanımlanacağı,
- Bilanço dışı riskler de dâhil olmak üzere risk ağırlıklı varlıkların nasıl ölçüleceği,
- Risk ağırlıklı varlıkları düzenlemek için kabul edilebilir minimum sermaye oranlarının ne olacağı gibi konuların üzerinde durmuştur.

Basel I Sermaye Uzlaşısı olarak adlandırılan bu taslak, uluslararası sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getiren ve bu konuda asgari bir standart oluşturmayı amaçlayan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı’dır. Basel Komitesi tarafından uluslararası platforma duyurulan bu uzlaş, pek çok ülkede farklı normlarla uygulanan sistemleri tekdüze hale getirmiştir. Basel I Uzlaşısı, başta G-10

ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin denetim otoritesince kabul görmekte ve günümüzde 100'den fazla ülkede uygulamada bulunmaktadır (Arslan, 2007).

2.2.2. Basel I Sermaye Uzlaşısının Temel Özellikleri

1988 yılında ilan edilen Basel I Sermaye Uzlaşısı, başta G-10 ülkeleri olmak üzere, hemen hemen tüm dünya ülkelerinde, bankalar için genel bir sermaye standardı olarak kabul görmüştür. Bu uzlaşısı ile bankaların varlıkları ve bu varlıkların teminatını teşkil eden unsurlar, risk ağırlığına tabi tutularak gereken asgari sermaye ihtiyacı hesaplanmıştır (Kutlu ve Demirci, 2008).

Bu amaca uygun olarak, komitenin başkanlığını yapan İngiltere Bankası (Bank of England), Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR - Cooke rasyosu)'nu ortaya koymuştur (Bulutçu, 2007). Şekil 2.1'de Sermaye Yeterliliği Rasyosu'nun nasıl hesaplanacağı gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Sermaye Yeterliliği Rasyosu

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Öz Kaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}} = \%8$$

(Kaynak: Atiker, 2005: 1)

Bu rasyonun payında geçen “öz kaynak”, bankaların tuttıkları muhasebesel sermaye miktarından çok daha farklı olarak tanımlanmıştır. SYR'de tanımlanan öz kaynak kalemlerinin miktarları şöyle hesaplanmaktadır (Bulutçu, 2007);

- I.** Ana Sermaye (Ödenmiş Sermaye + Dağıtılmamış Karlar),
- II.** Katkı Sermaye (Karşılıklar + Rezervler + Fonlar),
- III.** Üçüncü Kuşak Sermaye (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler),
- IV.** Sermayeden İndirilen Değerler (Aktifleştirilmiş Giderler + Mali İştirakler).

Basel I Uzlaşısı ilk uygulamaya konulduğunda SYR'yi hesaplarken yalnızca kredi riskini dikkate almıştır. Kredi riski, kullanıcıların gerekliliklerini zamanında yerine getirememesi, sözleşme şartlarını ihlâl etmesi veya eksik ödemedede bulunması

gibi riskleri kapsamaktadır. Başka bir ifade ile kredi riski, bankalar tarafından kredi verilen tarafın vadesinde sahip olduğu yükümlülükleri yerine getirememesi olarak da tanımlanabilir (Filiz, 2007).

Basel I Uzlaşısı'nda kredi riski kapsamında öz kaynaklar kalemi, yukarıda belirlenen ilk üç kalemin toplamından, dördüncü kalemin çıkarılmasıyla bulunur. Kredi riski hesaplamasının paydasında bulunan risk ağırlıklı varlıklar ve gayri nakdi krediler tutarı ise, tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların 4 ana gruba ayrıldıktan sonra risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanması sonucu elde edilir. Tablo 2.1'de varlıkların risk ağırlıkları verilmiştir (Atiker, 2005).

Tablo 2.1. Varlıkların Risk Ağırlıkları

VARLIKLAR	RİSK AĞIRLIĞI
Ana Sermaye	% 0
Katkı Sermaye	% 0
Üçüncü Kuşak Sermaye	% 50
Sermayeden İndirilen Değerler	%100

(Kaynak: Bulutçu, 2007)

1980'li yıllarda kredi riski, en önemli bankacılık riski olarak görülmüş ve Basel I Uzlaşısı standartlarının temelini oluşturmuştur. Bu süreci takip eden yıllarda ise, finans piyasalarındaki faiz oranlarının artması ve döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde birçok finans kuruluşunun iflasına neden olmuştur. 1996 yılından itibaren Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)'nin paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin birlikte tanımlandığı piyasa riski de ilave edilmeye başlanmıştır. Böylece Basel I Uzlaşısı riske daha duyarlı hale getirilmiştir (Atiker, 2005). Şekil 2.2'de piyasa riskinin dâhil edildiği sermaye yeterliliği rasyosu verilmiştir.

Şekil 2.2. Sermaye Yeterliliği Rasyosu

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu} = \frac{\text{Öz Kaynak}}{\text{Kredi riski} + \text{Piyasa Riski}} = \%8$$

(Kaynak: Atiker, 2005: 3)

1988 Basel Uzlaşısı, finans sektöründe yapılan düzenlemelerinin temel taşı olan sermaye gereksinimleri üzerinde durmuştur. Bu uzlaşuya göre, sermaye yeterlilik oranı en az %8 olmalıdır. Bu nedenle, bankaların risk ağırlıklı varlıklarına karşı, asgari oranlarının %8'ine eşit sermaye bulundurmaları gerekmektedir (Kutlu ve Demirci, 2008).

Dağ (2008)'e göre bu durum bankaların, nakdi veya gayri nakdi risk için 100 birimde 8 birim sermaye bulundurması gerektiği, yani sermayesinin en fazla 12,5 katı kadar risk alabileceğini göstermektedir. Böylece, yeni kredi tahsis etmek isteyen banka veya kredi kuruluşları şayet risk katsayısını tamamlamışlarsa, sermaye artırımına gitmek zorunda kalmakta ve meydana gelen yeni kredi maliyeti, müşteriye verilen kredilerdeki faiz oranlarına yansıtılmaktadır. Basel I Uzlaşısı bu anlamda risk ölçümlemesini tek ölçüye bağlamış bulunmaktadır.

Türkiye'de 1988 yılından itibaren Basel I Uzlaşısı kademeli bir geçiş süreciyle uygulamaya konulmuştur. 1989 yılında %5 ile başlayan SYR, 1990 yılında %6'ya, 1991 yılında %7'ye ve 1992 yılında %8'e yükseltilmiştir (Bulutçu, 2007).

Basel I Uzlaşısı'nda kredi verilen müşterinin kredi riski açısından sermaye yükümlülüğü, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD - Organization for Economic Co-operation and Development) ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmiştir. Yani bu uzlaşısı da kredilendirilmede OECD ülkesi olanların lehine kredi kolaylıkları sağlanması esası geçerli olmuştur. Başlangıç olması sebebiyle, Basel I Uzlaşısı yukarıda belirtilen temel esaslardan ibarettir. Söz konusu temel esasların, risk yönetiminde tek bir ölçüye bağlı kalması, ağırlıklı olarak sermaye odaklı olması, işletmelerin sınıflandırılmasında ve kredilendirilmesinde çeşitlilik sağlamaması

sebebiyle uzun süre uygulanması mümkün olmamış ve uzlaşa birçok yönden eleştirilmiştir (Dağ, 2008).

2.2.3. Basel I Sermaye Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler

Sakarya ve Kara (2008)'ya göre, Uluslararası piyasaların sürekli gelişmesi, mevcut düzenlemelerin yetersiz kalmasına ve risk çeşitlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Basel I Uzlaşısı ortaya çıktığı dönemde ihtiyaçları karşılayan, ancak günümüzde risk ölçme konusunda eksik kalan bir uygulama haline gelmiştir.

Öncelikle, Basel I Uzlaşısı yalnızca uluslararası ölçekte faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik olarak düzenlenmiştir. Oysa sistemik risk unsuru nedeniyle; küçük bankaların, büyük ölçekli bankalarla yoğun ilişki içinde bulunması, yani büyük bankalarda ortaya çıkan herhangi bir olumsuzluğun küçük bankaları da etkilemesi, sistem için önemli bir sorun oluşturmaktadır (Ayan, 2007).

Uzlaşa da yer alan yöntemle göre; bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıklarının (%0, %20, %50 ve %100) katsayıları ile çarpılması sonucu bulunmaktadır. Bu durumda, kredi riskinin yalnızca dört farklı risk ağırlığı dikkate alınarak ölçülmesi, uzlaşının risk duyarlılığının düşük olduğu konusunda eleştirilmesine neden olmuştur (Atiker, 2005).

Basel I Uzlaşısı'nda kredi risklerine dayalı sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında borçlu farklılaştırması yapılmamaktadır. Örneğin; finansal yapısı çok sağlam olan köklü bir firma ya da yeni kurulmuş ve finansal yapısı zayıf bir firmaya verilen krediler için, borçlu kalitesine bakılmaksızın, aynı oranda sermaye bulundurmak gerekmektedir (Ayan, 2007). Bu durum uzlaşının risk duyarlılığının düşük olduğu konusunda eleştirilen diğer bir yönüdür.

Basel I Uzlaşısı'nda SYR için kritik değer olarak belirlenen %8 oranı, ülkelerin ve ölçüme dâhil kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik göstermemektedir (Dağ, 2008). Basel I Uzlaşısı'nda bankaların gelişmişlikleri, faaliyetleri ve risk seviyeleri gibi özellikleri dikkate alınmayarak her banka aynı

düzeyde tutulmuş ve bu bankalar için tek bir ölçüm yöntemi benimsenmiştir. Bu durum uzlaşının “herkese tek beden elbise” uygulaması nedeniyle eleştirilmiştir. Aynı zamanda uzlaşi risk yönetimi konusunda önemli bir boşluğu doldurmasına rağmen sadece kredi riski üzerinde durması, diğer risk türlerini (operasyonel riskler, itibar riski, stratejik risk vb.) dikkate almaması nedeniyle de eksik kalan bir uygulama olarak görülmüştür (Balthazar, 2006).

Basel I Uzlaşısı’nda “OECD kulüp kuralı” şeklinde tanımlanmış olan uygulamada OECD’ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına %20, OECD üyesi olmayan ülkelere ise, %100 risk ağırlığı öngörülmüştür (Bulutçu, 2007). OECD üyesi olmayan ülkelerin, OECD üyesi olan ülkelere göre daha yüksek risk ağırlığına göre değerlendirilmesi uzlaşının bu yönüyle eleştirilmesine neden olmuştur (Ahmed ve Khalidi, 2007). Bu yöntem, risk ağırlıklarının belirlenmesinde pozisyonların gerçek risklilik düzeyini dikkate almamakta; bankaları, gerçek risklilik düzeylerinden bağımsız olarak, daha az sermaye yükümlülüğü doğuran işlemlere yöneltmekte ve bankanın kredi riski yönetiminin etkinliğini (örneğin portföy çeşitlendirmesi) hesaba katmamaktadır. Bütün bu dezavantajlarına rağmen, Basel I Uzlaşısı şu an için uluslararası bir sektör standardı haline gelmiş olup, söz konusu uzlaşiyı temel alan bir sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi, 1989’da yayımlanmıştır. Aynı zamanda üç yıllık bir geçiş süreci içeren bir düzenleme ile ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır (Yüksel, 2005).

Basel I Uzlaşısı’nın yeterliliğinin sorgulanmasının nedenlerinden biride mali piyasalardaki hızlı değişim sürecidir. Son yıllarda mali piyasaların hızla gelişmesi, işlemlerin çeşitlenmesi ve karmaşılaşması, art arda karşılaşılan finansal krizler, Basel I Uzlaşısı’nın yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak da, Haziran 2004 yılında yapılan Sayısal Etki Çalışması (QIS) ile nihai hale getirilen, büyük ve köklü değişiklikleri içeren Yeni Sermaye Uzlaşısı olan Basel II Uzlaşısı geliştirilmiştir (Aras, 2005).

2.3. Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi

Bu başlık altında öncelikle Basel II kavramına ve Basel II Uzlaşısı'nın ortaya çıkış sürecine değinilmekte, daha sonra ise, bu uzlaşının üç temel dayanağı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

2.3.1. Basel II Kavramı ve Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın Ortaya Çıkış Süreci

Bilgi ve iletişim teknolojisinde meydana gelen yenilikler, küresel sermayenin bir ülkeden diğerine kolayca akmasını sağlamış ve bu durum sermaye gelirinin en yüksek piyasalara doğru yönelmesine neden olmuştur. Ancak, yüksek getiri aynı zamanda yüksek risk anlamına gelmektedir. Bu nedenle uluslararası faaliyet gösteren büyük bankalar, risklerini daha iyi ölçebilmek ve yönetebilmek için finans teorisi ve istatistikî modellerinin birlikte kullanıldığı yeni yaklaşımlar oluşturmuşlardır (Bulutçu, 2007).

Uluslararası piyasalardaki gelişmeler, mevcut düzenlemenin değişen koşullar karşısında yetersiz kalması, risk çeşitlerinin artması gibi unsurlar yeni sermaye standartları oluşturmayı gerektirmiştir (Mazıbaş, 2005).

Bu çerçevede Haziran 1999 yılında, Basel komitesi tarafından yeni bir sermaye öneri taslağı hazırlanmıştır (Wahlström, 2009). Uygulamada bulunan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın (Basel I Uzlaşısı) eksikliklerini gidermek ve bankaların risk ölçümlerinin daha sağlıklı yapılması amacıyla, Basel Komitesi yeni sermaye taslağını internet üzerinden kullanıcılarına formel bir tartışma ortamında sunmuştur. Bu taslak gelen öneri ve teklifler doğrultusunda birkaç önemli düzeltmeye tabi tutulmuştur (Atiker, 2005).

2004 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS - *Basel Committee on Banking Supervision*) tarafından önceki uzlaşadaki bazı eksiklikler giderilerek Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (genellikle Basel II olarak adlandırılır) yayımlanmış ve bu durum finansal sistemdeki istikrarı teşvik etmiştir (Drumond, 2009).

Basel II Uzlaşısı yayımlandığından beri G-10 ülkeleri, bu uzlaşının standartlarının ülkelerinde uygulanması konusunda, kendi üstlerine düşen görevleri yerine getirmek için çalışmaktadır. G-10 ülkesi olmayan birçok ülkede ise, bu komitenin yapmış olduğu çalışmalar kamuoyu tarafından destek görmektedir. Ülkeler tarafından benimsenmesi, Basel II Uzlaşısı'nın tüm dünyada bankacılık sektörü tarafından kabul edilmiş, sağlam bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir (Wahlström, 2009).

Dünyada yaşanan ekonomik krizlerin de etkisiyle, bankacılık sektöründe sermayenin etkin kullanımının sağlanması için risk yönetiminin önemi bir kat daha artmıştır. Basel II Uzlaşısı, bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirerek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Basel I Uzlaşısı, sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için gelişen ekonomik şartlara göre yeniden düzenlenmiştir (Çatal ve Selçuk, 2007).

Basel II Uzlaşısı (Çatalbaş ve Çatalbaş, 2008);

- Risklerin daha duyarlı ölçülmesi,
- Her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi,
- Banka üst yöneticilerine düşen sorumlulukların attırılması,
- Finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularları arasındaki bilginin en aza indirilmesini sağlamaktadır. Böylece daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı finans sektörüne erişilmesi hedeflenmektedir.

Basel II Uzlaşısı temelde, bankaların borçlularına verdikleri kredilerden dolayı almış oldukları riske bağlı olarak, ayrılmaları gereken sermaye gereksinim standartlarını belirlemek için oluşturulmuştur (Luppi vd., 2007). Bankalar tarafından ayrılması gereken bu sermaye gereksinimleri, bankaların yapmış oldukları faaliyetlere göre değişiklik gösterebilmektedir (Nechif ve Dedu, 2010).

BDDK (2005)'ya göre özetle, Basel II Uzlaşısı ile bankaların kredi riski taşıyan aktifleri, yeni bir sınıflandırmaya tabi tutan bir düzenleme ile karşı tarafın kredi

değerliliği ön plana çıkarılmış, ulusal denetim otoritelerinin denetimlerinin önemi vurgulanmış ve kamuyu aydınlatma gereklilikleri belirlenerek şeffaflık sağlama yolunda adımlar atılmıştır.

2.3.2. Basel II Sermaye Uzlaşısının Temelleri

Bankaya borcu olan kişi veya kuruluşların bankalardan almış oldukları kredilerin anapara veya faiz ödemelerini geri ödeyememesi birçok bankanın başarısız olmasına neden olmuştur. Bu durum bankalar açısından finansal riskin en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Bankaların birbirleriyle yakın ilişki içinde olmasının yanı sıra bu kurumların kredi, mevduat ve hisse senedi gibi araçlardan dolayı diğer kurumlarla da oldukça bağlantılı olduğu bir gerçektir. Bu nedenle tek bir kurumun başarısızlığı sadece kendi hissedarları ile sınırlı kalmamakta, başka firmaları da kısmen etkilemektedir. Böyle bir ortamda, bir kaç büyük işletmenin bankalardan almış oldukları kredileri geri ödeyememesi, makroekonomik düzeyde bir krizin meydana gelmesine neden olabilir (Puzanova vd., 2009). Bu nedenle risk faktörü bu kurumlar için giderek önemli bir hale gelmiş ve yeni sermaye uzlaşısı bu yönde oluşturulmuştur.

Basel II Uzlaşısı, risk odaklı sermaye yönetimi ve kredi fiyatlamasını, diğer bir deyişle etkin risk yönetimini temel almaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalarla kredi ilişkisi içinde bulunan tüm işletmeleri etkileyecek bir uygulamadır. Bu yeni yaklaşımla kredi talepleri kredi riskine göre değerlendirilmektedir (Aras, 2007).

Basel II Uzlaşısı ile riskler, firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi olarak iki başlıkta değerlendirilmektedir (Bulutçu, 2007). Firmanın risk seviyesi, firmanın sahip olduğu bilanço, gelir tablosu vb. finansal verileri ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilmektedir. Kredi işleminin risk seviyesi ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerden sonra kredi, çok riskli veya az riskli olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlama yapılmaktadır (Çatal ve Selçuk, 2007).

Diğer bir ifade ile firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır. Öte yandan kredi verilen firmanın riskinin yüksek olması, bankanın maruz kalacağı riski arttıracaktır. Böyle bir durumda bankanın maruz kaldığı kredi riski arttıkça, daha fazla sermaye bulundurmak zorunda kalacak ve bu kaybını da kredi fiyatına yansıtarak kendisini koruyamaya çalışacaktır (Aras, 2007). Kısaca, Basel II ile birlikte verilen kredinin, sübjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurlarıyla ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi ve buna göre fiyatlama yapılması sürecine doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır (Elmas ve Öz, 2009).

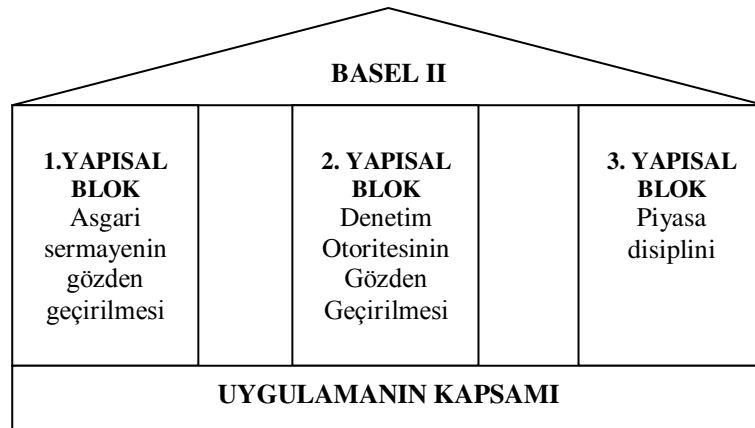
Yeni uzlaşıda komitenin üç hedefi bulunmaktadır. Bunlar (Balthazar, 2006);

- Uluslararası bankacılık sisteminin kalite ve istikrarını arttırmak,
- Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankalar için eşit şartlar oluşturmak,
- Risk yönetiminde daha sıkı uygulamaların benimsenmesini teşvik etmektir.

Basel II Sermaye Uzlaşısı birbirinin yapısını güçlendiren üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Bunlar (Chernobai vd., 2007);

1. **Yapısal Blok:** Riske dayalı minimum sermaye gereksinimi,
2. **Yapısal Blok:** Sermaye yeterliliğinin gözden geçirilmesi ve iç değerlendirme süreci,
3. **Yapısal Blok:** Çeşitli finansal ve risk göstergelerinin halka duyurulması, piyasa disiplini.

Şekil 2.3. Basel II Uzlaşısı'nın Üç Yapısal Bloğu

(Kaynak: Yüksel, 2005: 4)

2.3.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Gereği ve Risk Ölçüm Yaklaşımları

Birinci yapısal blok, yeni risk hesaplama yöntemlerine bağlı olarak, kredi kullanım standartları ve kredinin yüklediği maliyetleri ortaya koyması açısından son derece önemlidir. Sermaye yeterliliği bir anlamda bankalara ve aracı finansal kuruluşlara risk yönetimi merkezi oluşturulmasını zorunlu hale getirmektedir. Basel II Uzlaşısı, özellikle kredi hesaplama sisteminde köklü ve etkin düzenlemeler getirmiştir. Basel II Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR) önceki yıllarda yapılan toplantıların ardından, birkaç önemli değişikliğe tabi tutularak 26 Haziran 2004 tarihinde internet üzerinden duyurulmuştur (Aydın, 2007).

Birinci yapısal blokta özellikle ölçülebilir değerlere yer verilmiştir. Bu ölçülebilir değerlerin temelinde, bankaların, sistemin belirttiği risklere karşı ellerinde bulundurmaları gereken öz sermaye tutarının tespit edilmesi bulunmaktadır. Bu uzlaşşı da, Basel I Uzlaşısı'nda belirtilen %8 asgari sermaye oranı aynı kalmış (Çelik ve Kızıl, 2008), ancak bu oranın içerisinde yer alan kredi ve piyasa riski tanımı değişikliğe uğramıştır. Belge-kayıt düzeninde meydana gelen eksiklikler, bilgisayar sisteminin çökmesi gibi son dönemde firma iflaslarını neden olan hususlar, operasyonel risk kavramı adı altında ilk defa değerlendirmeye alınmış ve banka sermaye katsayısı ile ilişkilendirilmiştir. Kısaca Basel I Uzlaşısı'nda mevcut olan kredi riski ve piyasa riski kavramlarına operasyonel risk kavramı eklenerek SYR'deki riskler 3'e çıkarılmıştır. Basel II Uzlaşısı'nın hükümleri gereği, sermaye yeterlilik rasyosu şekil 2.4'de olduğu gibi hesaplanmaktadır (Elmas ve Öz, 2009).

Şekil 2.4. Basel II Sermaye Yeterliliği Rasyosu

$$\frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}} = \text{Banka Sermaye Katsayısı (minimum \%8)}$$

↓

Piyasa Riski (Kısmen değişti)
Kredi Riski (Büyük Ölçüde Değişti)
Operasyonel Risk (Yeni Eklendi)

(Kaynak: Aras, 2005: 8)

Şekil 2.4’de bahsi geçen risk kavramlarının tanımı kısaca şu şekildedir (ATO, 2007).

Kredi Riski: Bankaların kısa veya orta vadede kullandırmış oldukları kredilerin, borçlular tarafından, zamanında ya da tamamen ödenmemesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarar olarak ifade edilmektedir.

Piyasa Riski: Finansal piyasalarda faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riski olarak tanımlanmaktadır.

Operasyonel Risk: Bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskidir.

Risk Ölçüm Yaklaşımları

Basel II Uzlaşısı’nın birinci bloğunda bankaların, maruz kaldıkları risklere karşılık bulundurmaları gereken asgari sermaye tutarının belirlenmesine ilişkin farklı hesaplama yöntemleri sunulmuştur (İbicioğlu vd., 2009). Bu yöntemler tablo 2.2’de verilmektedir.

Tablo 2.2. Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımları

Kredi Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (IRB-Internal Ratings Based Approach)	
		Temel Yaklaşım	Gelişmiş Yaklaşım
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Modeller Yaklaşımı (Internal Models Approach)	
Faaliyet Riski (Operasyonel Risk)	Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach)	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Ölçüm Yaklaşımı (Internal Measurement Approach)

(Kaynak: Aras, 2005: 8)

Basel II Uzlaşısı ile sunulan temel yaklaşımların uygulanması orta ve gelişmiş yaklaşımlara göre daha kolaydır. Temel seviyede olan yaklaşımlardan, orta ve ileri seviyede olan yaklaşımlara geçebilmek için uzlaş, bankaların risk yönetim

sistemlerine yönelik pek çok asgari gerekliliği ortaya koymaktadır. Konulan bu asgari gerekliliklerle, bankaların risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri sağlanırken, sistemlerdeki bu gelişmeye karşılık olarak bankaların sermaye avantajı sağladığı görülmektedir (Arslan, 2007).

Yüksel (2005)'e göre, Basel II Uzlaşısı'nda, sermaye yükümlülüğü iki temel bileşenden oluşmaktadır. İlk bileşen, krediler için alınan teminat, garanti gibi kredi riski azaltma teknikleri (CRM) dikkate alınmadan, sadece kredinin türü, borçlunun kredi değerliliği ve diğer özellikleri dikkate alınarak yapılan hesaplamalardan oluşmaktadır. İkinci bileşen ise; kredi riski azaltma tekniklerinin dikkate alındığı kısımdan oluşmaktadır. Basel II Uzlaşısı'nda yer alan dört ölçüm yaklaşımı bu iki bileşenden oluşmaktadır.

2.3.2.1.1. Kredi Riski Kavramı ve Ölçüm Yaklaşımları

Kredi kullanırmak bankacılığın en temel işlevi olmakla birlikte aynı zamanda bir bankanın en riskli faaliyetidir. Kredi kullananların, borçlarının anaparasını ve faizini söz verdikleri tarihlerde ödememeleri, bankalar açısından hem likidite hem de kâr-zarar sorunu oluşturmaktadır. Banka kredilerinin geri ödenmemesine ilişkin oluşan bu riske gecikme ya da temerrüt riski (default) denilmektedir (Karacan, 1996).

Mandacı (2003)'ya göre kredi riski, finansal kuruluşların kullandırmış oldukları kredilerin geri ödenmemesi veya ödenmesinin gecikmesi durumunda, net kar veya özvarlığın piyasa değerinde meydana gelen olası değişimi ifade etmektedir.

Finansal kuruluşlar tahviller, opsiyonlar, dövizler, futures, swap, taahhüt ve garantiler gibi çeşitli finansal araçlardan dolayı kredi riskine maruz kalmaktadır (MAS, 2006). Son yıllarda bankalarca sağlanan kredilerin ödenmesi esnasında yaşanan sorunlar, bankalarda sıkıntı oluşturduğu için risk yönetimi anlayışı hemen hemen her bankada benimsenmiştir (Aydın, 2007).

Risk yönetimi sistemleri organizasyonu, tüm faaliyetler ve finansal sonuçlardan nihai olarak sorumlu olan yönetim kurulu tarafından, bankanın yapısı ve faaliyetlerinin karmaşıklığıyla uyumlu şekilde belirlenmektedir. Yönetim

kurullarının, bankanın günlük işlerinden ziyade, hedeflere dönük stratejileri izleme odaklı politika belirleyen ve faaliyetlerinin bu stratejilerle uyumunu denetleyen bir rolü bulunmaktadır. Risk yönetimi bu bağlamda, yönetim kurulunun temel sorumluluklarından biridir (Candan ve Özün, 2006).

Bankalardan kredi alan müşterilerin, kredibiliteleri çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde değişebilmektedir. En önemli temel bankacılık problemleri, bankaların aktif hesaplarındaki kayıpları doğru tespit ederek, yeterli karşılığı ayırmamaları ve faiz gelirlerindeki ertelemeleri, zamanında hesaplarına yansıtılmamalarından kaynaklanmaktadır. Bankaların, banka sahiplerine ya da banka üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak kontrol yetkisi bulunan kişi veya kuruluşlara verilen krediler için etkin bir kontrol mekanizması geliştirmesi gerekmektedir. Bankalar kredi riski taşıyan tüm portföylerini yönetmek ve izlemek durumundadır. Bu süreç dâhilinde yeterli karşılıklarının hesaplanması ve ayrılması konusu da yer almaktadır (Teker, 2006).

Kredi riski hesaplamasında bankaların ayırmaları gereken sermaye yeterliliği gereksinimi için iki model belirlenmiştir. Bunlar (Greuning ve Bratanovic, 2003);

- Standart Yaklaşım (SA-Standardized Approach),
- İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (IRB-Internal Ratings Based Approach)'dır.

Standart yaklaşımında, banka varlıklarının risk ağırlıklandırılmasında, dış derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmeleri dikkate alınmaktadır. Kredi değerlendirmeleri neticesinde kabul edilebilir her kredi, objektiflik, bağımsızlık, şeffaflık, güvenilirlik, uluslararası tanınma ve kurumla ilgili kaynaklara erişim gibi kriterleri kapsamaktadır.

Standart Yaklaşım daha fazla risk çeşidine sahip olması dışında, bu uzlaşa da dış derecelendirme kuruluşlarının kullanılması yönüyle Basel I Uzlaşısı'na benzemektedir. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (IRB) ise, Basel I Uzlaşısı'ndan tamamen farklıdır. IRB'nin iki farklı modelinde (Temel ve Gelişmiş

Yaklaşım) yeterli koşulları yerine getiren bir banka, kendisine ait kredi risk model bileşenlerini kullanabilmektedir (Herring, 2004).

Basel II Uzlaşısı'nın getirdiği en önemli farklılıklardan biri de, işletmeler, bankalar ve hazineler, taşıdıkları risk derecesine göre derecelendirmeye tabi tutulacak olmalarıdır. Bu bağlamda, banka, hazine ve işletmeler Standart Yaklaşım kapsamında Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (ECAI-External Credit Assessment Institutions) tarafından derecelendirileceklerdir. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA) kapsamında ise, İhracat Kredi Kuruluşları (ECA-Export Credit Agencies) derecelendirmede yetkili kılınmışlardır. Ancak Basel Komitesi, Basel II Uzlaşısı'nda bazı özel durumlar meydana getirmiş ve yerel otoritelere opsiyonlar tanımıştır. Bu özel durumlar ve opsiyonlar kapsamında yerel otoritelere kendi ülke, hazine ve devlet kurumlarının risk ağırlıklarının tespitinde, kaynağı ve kendisi ulusal para cinsinden olan risklere, daha düşük risk ağırlıklarının verilmesi olanağını sağlamıştır (Çelik ve Kızıl, 2008).

Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımları

Basel II Uzlaşısı'nda yer alan kredi riski ölçüm yaklaşımlarıyla, bankaların kredi riskini üstlenmesi, yönetmesi ve nihayetinde bu risk için asgari sermaye gereksinimini belirlemesi öngörülmektedir. Basel II Uzlaşısı'nda bankalarca kullanılan krediler karşılığında bulundurulması gereken sermaye miktarının hesaplanması için kullanılan yaklaşımlar şunlardır (ATO, 2007):

- Standart Yaklaşım (SA),
- Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA),
- İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (Temel ve Gelişmiş)'dir.

Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım: Standart yaklaşımın içeriği Basel I Uzlaşısı ile aynı, ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Mevcut uygulamada bireysel risk ağırlıkları borçlunun dâhil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ve şirketler) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenmektedir (Filiz, 2007).

Standart Yaklaşım, Basel I Uzlaşısı'nda tanımlanan risk gruplamasının biraz daha detaylandırılmış halinden oluşmaktadır. Bu yöntem, banka ile kredi ilişkisinde bulunan tarafın bir dışsal risk derecelendirme kuruluşundan kalite notu almasına ve bu kalite notuna denk düşen bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesi esasına dayanmaktadır (Tekir vd., 2005).

Basel II Uzlaşısı'nın Standart Yaklaşımı'nda, risk ağırlıklarının belirlenmesinde, bağımsız derecelendirme kuruluşları (ECAI-External Credit Assessment Institutions) tarafından ülkelere, bankalara ve şirketlere verilen derecelendirme notları kullanılmaktadır (Bulutçu, 2007).

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA)'da, risk ağırlığının belirlenmesinde İhracat Kredi Kuruluşları (ECA) tarafından verilen derecelendirme notu kullanılmakta iken, Standart Yaklaşım da, risk ağırlığının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşlarının (ECAI) verdiği derecelendirme notları kullanılmaktadır. ECAI kuruluşları arasında uluslararası alanda en yaygın olanları, Fitch, Moodys ve Standart&Poors kuruluşları olmaktadır. Dışsal veriler yardımıyla risk ağırlığının belirlenmesi, bu iki yaklaşımın ortak noktasını oluşturmaktadır (Çatalbaş ve Çatalbaş, 2008). Ancak bazı durumlarda, ulusal denetleme kuruluşları farklı derecelendirme notuna dayalı olmadan farklı risk ağırlık oranları uygulayabilmektedir. Buna göre, yerel para cinsinden kredilerde, daha düşük risk ağırlığı uygulanabildiği gibi, Hazine ve Merkez Bankası ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen krediler için geçerli risk ağırlıkları, şirketler ve bankalar için uygulanan risk ağırlıklarından farklı olabilmektedir. Örneğin, derecelendirme notlarından bağımsız olarak, perakende krediler için %75, ikamet amaçlı konut kredilerinde %35, yüksek risk grubuna giren vadesi geçmiş, takipteki alacaklar için ise, %150'ye kadar standart risk ağırlıkları verilmesi öngörülmektedir (Yüksel, 2005).

Standart yaklaşımda bankalar bilanço içi ve dışı kalemlerde izledikleri pozisyonlarına belli bir risk ağırlığı vererek, risk ağırlıklı varlıklarının toplamına ulaşmaktadırlar. Risk ağırlığının %100 olması, o pozisyonun risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasında tüm değerinin dikkate alınması, yani %8'lik bir sermaye ihtiyacının ortaya çıkması demektir. Benzer şekilde %20'lik bir risk ağırlığında ise, o varlığın

%1,6'sı kadar sermaye ayrılması gerekmektedir. Standart yöntemde mevcut risklerin tümü, özel karşılıklar hariç tutularak, net tutar üzerinden ağırlıklandırılmaktadır (Elmas ve Öz, 2009).

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım: Kredi riskini ölçmede kullanılan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım (IRB), kredi riski değerlendirmelerinin banka tarafından yapılmasına ve bankaların içsel derecelendirme modellerini oluşturarak gerekli sermayeyi, oluşturdukları bu modellerle hesaplamasına imkân veren risk ölçme yaklaşımıdır (Kim, 2005). Başka bir deyişle bankalar, dışsal veriler yerine kendi iç dinamiklerinden elde ettikleri veriler ve tahmin ettikleri parametreler yardımıyla oluşturdukları modellerden hesaplayacakları notları risk ağırlığı olarak kullanacaklardır (Çatalbaş ve Çatalbaş, 2008).

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma ilişkin olarak komitenin nihai amacı, yasal sermayenin mevcut riskleri karşılamaya yetecek miktarda olması ve bankaların zamanla standartlaştırılmış yaklaşımdan, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma kaymasını sağlamaktır (Bulutçu, 2007).

Uygulanması standart yaklaşıma göre oldukça zor (Chorafaz, 2004) olan bu yaklaşım, Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım olmak üzere iki değerlendirme yönteminden oluşmaktadır. Bu yaklaşımlarda oluşturulan modellerin uygulanabilmesi için (Aras, 2007);

- Temerrüt Olasılığı (PD-Probabilty of Default),
- Temerrüt Halinde Kayıp (LGD-Loss Given Default),
- Temerrüt Halindeki Risk Tutarı (EAD-Exposure at Default),
- Vade (M-Maturity) gibi temel girdilere gerek duyulmaktadır.

Bu göstergeler bankanın kredi riskini hesaplamak için kullanacağı risk ağırlığını belirlemekte kullanılmaktadır.

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında, bankanın her bir borçlu için yapacağı hesaplamalar, gelecekteki olası bir zarar tahmini cinsinden ifade edilecek ve böylece asgari sermaye gereklerinin temelini oluşturacaktır (Bulutçu, 2007). Bu yaklaşımda temerrüde düşme olasılığı, bankaların kendi derecelendirme sistemi

kullanılarak tespit edilmektedir (Dedu ve Nechif, 2010). Temerrüde düşme halinde maruz kalınacak risk ve temerrüt halinde zarar parametrelerine ilişkin veriler ise, denetim otoritesi tarafından sağlanmaktadır. Vade süresi ise, seçime bağlı olarak 3 yıl veya 5 yıl olarak ele alınmaktadır (Elmas ve Öz, 2009). Gelişmiş veya ileri düzey içsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankanın temerrüde düşme olasılığının yanı sıra temerrüt halinde kayıp oranı, temerrüt halindeki risk tutarını ve vadeyi kendisine ait tarihsel verilere dayanarak belirlemektedir (Aras, 2007). Vade süresi ise zorunlu olarak 1-7 yıl olarak ele alınmaktadır (Elmas ve Öz, 2009).

Bu yöntemde, borçlunun 1 yıl içerisindeki temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde bankanın karşı karşıya olacağı ile ilgili olarak bazı parametrelerin istatistikî ve matematiksel hesaplamaları yapılmaktadır. Bu üç parametrenin hesaplanması sonucu bulunan değerler, banka tarafından üstlenilen riskler karşısında tutulması gereken sermaye tutarını hesaplamak için kullanılacak olan girdilerden oluşmaktadır (ZB, 2000).

Kurtoğlu (2009)'na göre, risk ağırlığı ve kredi riskinin belirlenmesinde en önemli rolü temerrüt olasılığı oynamaktadır. Bu nedenle, temerrüt olasılığının düşük oluşu, bankaların sermaye yükümlülüğünü azaltırken, tersi durumda ise, bu yükümlülük artmaktadır. Borçlunun temerrüt riski yüksek olması sonucunda, bankanın daha fazla sermaye karşılığı ayırması gerekmektedir. Bu durum borçluya yansıtılacak sermaye maliyetini artırmakta, firmaların kredi riski ve kullanacağı kredinin faiz oranlarının yükselmesine neden olmaktadır.

Aynı zamanda, İçsel Derecelendirme Yaklaşımı bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkânı tanıdığından, temerrüt olasılıklarını da kendileri belirleyebilmektedirler. Bu durum bankalar için önemli bir manevra alanı sağlayarak, yaklaşımın uygulanmasında ayrıcalık oluşturmaktadır. Bununla birlikte içsel derecelendirmenin yanında denetim otoritesinin resmi kontrolüne her zaman ihtiyaç duyulmaktadır (Aydın, 2007).

İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'na göre bankalar kullandıracığı krediler için borçlulara portföy çeşitlendirmesi yapmak zorunda kalmaktadır. Portföyler, temerrüde düşmemiş borçlular için yedi farklı grup, temerrüde düşenler için bir

borçlu grubu şeklindedir. Bu yaklaşım uyarınca bankaların varlıklarını farklı risk içeriklerine göre belirlemeleri gerekmektedir. Bunlara örnek olarak (Kurtoğlu, 2009);

- Şirketlere açılan kurumsal krediler,
- Hazine, merkez bankası ve diğer kamu kuruluşları için imtiyazlı krediler,
- Bankalara yönelik krediler,
- Perakende kredileri,
- Menkul kıymet şirketlerine yönelik krediler,
- Konut kredileri,
- Gelir getiren taşınmaz kredileri,
- Yüksek risk taşıyan ticari amaçlı taşınmaz krediler verilebilir.

Burada ifade edilen perakende krediler, bireysel, küçük işletmeler ve uzun vadeli konut kredileri olmak üzere üç alt grup halinde ele alınırken, şirketler, hazine/merkez bankası ve banka kredileri ‘kurumsal krediler’ olarak değerlendirilmektedir.

Çatalbaş ve Çatalbaş (2008)’a göre, bankaların kendi veri setlerini kullanarak ortaya çıkarttığı risk ağırlığı, diğer yaklaşımlara oranla, riske karşı daha duyarlı olmaktadır. Bu yaklaşımların kullanımı için ileri derece istatistikî ve ekonometrik uzmanlık ile aynı zamanda geçmişe dönük en az beş yıllık bir veri tabanı gerekmektedir. Riske karşı duyarlılığın artmasıyla birlikte daha fazla sermaye yükümlülüğüne tabi olma olasılığı ise, bu yaklaşımda bankalar açısından büyük bir dezavantaj olarak görülmektedir.

Kredi Riski Azaltma Teknikleri

Kredi riskinin azaltılmasında basit ve kapsamlı olmak üzere farklı teknikler uygulanmaktadır. Basit yöntemde riskler teminatlı ve teminatsız bölüm şeklinde ayrılmaktadır. Teminatlı bölüm teminatlara ilişkin risk ağırlıkları ile çarpılırken, teminatsız kısım, kredi kullananın tabi olduğu risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Kapsamlı yöntemde riskler ve alınan teminatlar zaman içinde değişime tabi tutulmakta; değişim öncesi ve sonrası arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır (Yüksel, 2005).

Basel II Uzlaşısı kapsamında öngörülen teminatlar aşağıda belirtilmiş olup, gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamına alınmamaktadır. Ayrıca Basel II Uzlaşısı uygulamaları kapsamında, ticari emlak ipoteği karşılığı verilen kredilerin (fabrika, depo vb.) teminat kapsamına alınması özel ve oldukça zorlayıcı şartlara bağlanmaktadır. Diğer yandan teminat olarak, ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği alınan kredilerin %35 risk ağırlığıyla değerlendirilmesi planlanmaktadır (TBB, 2006). Tablo 2.3’de Basel II Uzlaşısı ile kabul edilen teminatlar verilmektedir.

Tablo 2.3. Basel II Uzlaşısı ile Kabul Edilen Teminatlar

Yöntem	Kabul Edilen Teminatlar
Basit ve kapsamlı Yöntemde	Nakit, mevduat sertifikası vb.
	Altın
	Borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler
	İyi derece almış, Derecelendirilmemiş (belirli şartlar dâhilinde)
	Temel bir endekse dâhil hisse senetleri
	Yatırım Fonları (belirli koşulları taşıyan)
Sadece Kapsamlı Yöntemde	Endekse dâhil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri
	Endekse dâhil olmayan borsaya kote olmamış hisse senetleri
	Hisse senetlerini içeren yatırım fonları

(Kaynak: Bulutçu, 2007)

2.3.2.1.2. Operasyonel Risk Kavramı ve Risk Ölçüm Yaklaşımları

Operasyonel risk, bir bankanın işlemeyen veya uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskidir (Teker vd., 2005).

Moosa (2007)’ya göre, operasyonel risk, doğal afetler, terörizm, bilgi kayıpları, hukuki davalar, kilit personel kaybı gibi birçok durumun meydana gelmesinden kaynaklanan olaylar olarak tanımlanmaktadır.

Karacan (1996)’a göre operasyonel risk ise, bir bankanın maliyetlerinin gelirlerini aşan bir biçimde faaliyette bulunması ve bu nedenle öz kaynaklarını yitirmesi anlamına gelmektedir.

Operasyonel riskler; teknolojik risk, doğal afetlerin etkisi, kötü yönetim, güvenilirlik sorunları, makinelerde ve uygulamalarda eskime gibi durumlar nedeniyle oluşmaktadır. Aynı zamanda çalışanların yazılı manipülasyonlar yoluyla işletme içinde yaptıkları sahtekârlıklar ve işletme dışından yapılan hırsızlıklar da işletmenin kesintiye uğramasına neden olduğundan dolayı operasyonel risk olarak değerlendirilmektedir. Bu durumların neden olduğu riskler, yönetilebilir ancak bu riskleri yönetebilmek için yeterli ölçüde beceri ve yetenek sahibi olunması gerekmektedir (Chofaraz, 2004).

Operasyonel risk tüm bankacılık faaliyetlerini ve tüm iş birimlerinin verimliliğini etkilemektedir. Bu riskin neden olduğu kayıpların çoğu nispeten küçük, tahmin edilebilir ve önlenabilir düzeyde olmaktadır. Bu kayıplara örnek olarak; yanlışlıkla yapılan muhasebe hataları, küçük çapta yapılan kredi kartı sahtekârlıkları veya ekipman arızalarından kaynaklanan kayıplar verilmektedir. Büyük kayıplara neden olan operasyonel riskler ise, önceden tahmin edilmesi ve önlenmesi oldukça güç olmaktadır. Bu tür kayıplara örnek olarak ise, vergi uyumsuzluğu, izinsiz ticari faaliyetler, işletme içerisinde yapılan dolandırıcılıklar ve iş kesintilerine neden olan doğal afetler verilmektedir (Chernobai vd., 2007).

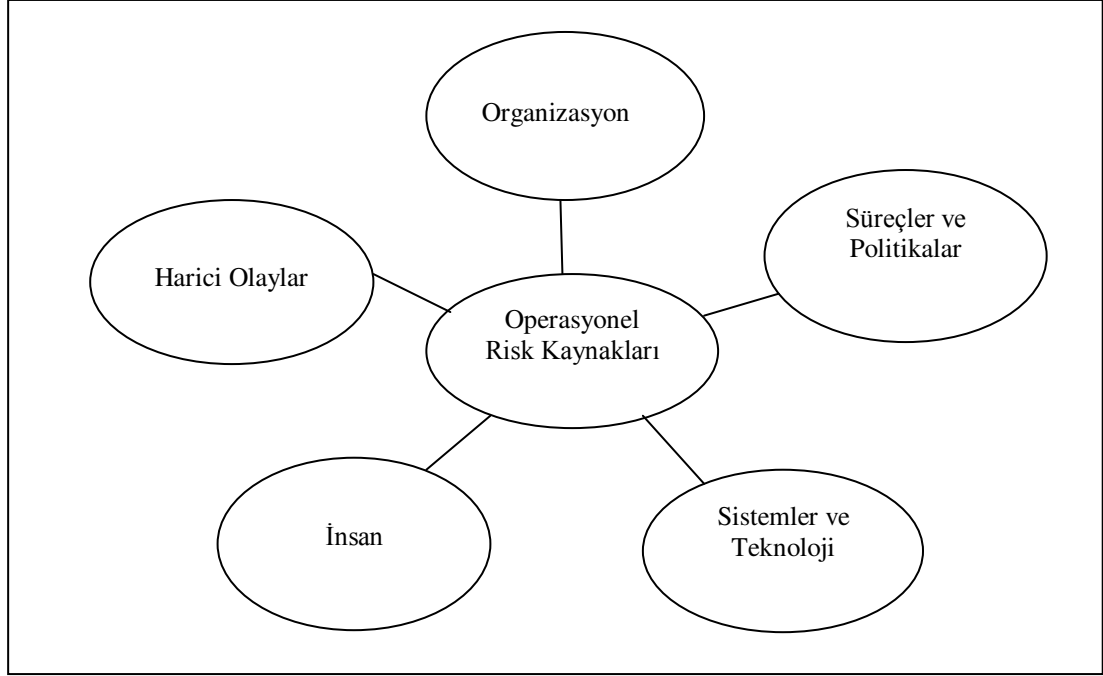
Basel II Uzlaşısı ile yetersiz ya da başarısız iç süreçlerin, insanların ve dış olayların neden olduğu kayıplara karşı tutulması gereken sermaye gereksinimleri belirlenmiştir. Yasal riski kapsayan bu tanıma stratejik risk ve itibar riski dâhil edilmemiştir. Operasyonel risk yönetimi finansal kuruluşlar tarafından yeni bir durum olarak görülmemektedir. Geçmişte bu riske neden olan tüm öğeler ayrı ayrı ele alınmış fakat Basel II Uzlaşısı çerçevesinde bu öğelerin tümü tek bir ölçüm içerisinde bir araya getirilmiştir (Gregoriou, 2009).

İşletmedeki işlerin kesintiye uğraması gibi somut olarak ortaya çıkan bu durumlar beş kategoride izlenmektedir. Bunlar (Akkizidis ve Bouchereau, 2005);

1. Organizasyon,
2. Süreçler ve politikalar,
3. Sistemler ve teknoloji,
4. İnsanlar,

5. Harici olaylardan oluşmaktadır.

Şekil 2.5. Finansal Organizasyonlarda Operasyonel Risk Kaynakları

(Kaynak: Akkizidis ve Bouchereau, 2005: 12)

Organizasyon: Organizasyonların nihai başarısında, müşteri talepleri, veri tabanlarında giderek artan zenginlik ve işletmelerde yapılması düşünülen herhangi bir değişiklik için doğru zamanlama yapılması oldukça önemlidir (Chofaraz, 2004). İşletmelerde görülen operasyonel risklerin en önemlisi, organizasyonların değişim dönemlerinde, iş stratejilerinde meydana gelecek olan değişikliklerden dolayı görülmektedir. Bunlara örnek olarak, yeni bir ürün veya hizmetin sunulması, işletmelerde yeni bir bilgisayar programının kullanılması veya şirket birleşmeleri gibi işletmelerin işlem hacmine neden olan değişiklikler verilebilmektedir (Akkizidis ve Bouchereau, 2005).

Süreçler ve Politikalar: Bankaların iç kontrol sistemleri, meydana gelen risklerden korunmak amacıyla geliştirilmiştir. Ancak tasarlanan bu iç kontrol sistemlerinin yanlış geliştirilmesi ya da doğru geliştirilmiş olsa bile yanlış uygulanması sonucu maruz kalınabilecek operasyonel riskler oluşmaktadır. Operasyonel riskin neden olduğu süreç ve politik risklerin meydana gelmesinin nedeni, risklerin tam anlamıyla algılanamamış ya da tanımlanamamış olmasıdır

(Teker, 2006). Bu duruma örnek olarak; herhangi bir pazarlama ürününün yanlış müşteriye gönderilmesi ya da bir müşteriye hesap açarken yanlış işlem yapılması gibi durumlar verilmektedir (Akkizidis ve Bouchereau, 2005).

İnsan: Finansal piyasalarda yaşanan değişim ve gelişimle birlikte, çok sayıda yeni hizmet ve ürün ortaya çıkmaktadır. Banka personelinin mevcut bilgi düzeyinin bu değişimler karşısında yetersiz kalması, hata yapma olasılığını arttırmaktadır. Operasyonel riske neden olan insan faktörü, banka yönetiminin veya personelinin eğitim yetersizliğinden, ihmalden, görevlerini kötüye kullanmalarından kaynaklanan zarara uğrama riski olarak da tanımlanmaktadır (Bolgün ve Akçay, 2005).

Harici olaylar: Operasyonel riske neden olan harici olaylar yasal ve politik risk, suç faaliyetleri riski, tedarikçi riskleri, doğal afetler ve depolama riski olmak üzere beş kategoride incelenmektedir. Yasal ve politik risk, hükümet politikaları veya denetim otoritelerinin yapmış olduğu uygulamalar sonucu bankanın zarara uğraması veya mahkemelik olduğu davaları kaybetmesi ve bu durumların sonucu olarak meydana gelen müşteri kayıpları olarak tanımlanmaktadır. Suç faaliyetleri riski, bankaların maruz kalacağı soygun, terör saldırıları, banka mallarına üçüncü şahıslar tarafından zarar verilmesi gibi riskleri içerirken, tedarikçi riskleri ise, bankaların dışarıdan almış oldukları hizmetler sonucu uğrayabilecekleri riskleri ifade etmektedir. Doğal afetler riski ise, yaşanacak deprem, sel, yangın, elektrik kesintisi gibi durumlar sonucunda bankaların sistemlerine büyük kayıplar veren risklerden oluşmaktadır. Son olarak depolama riski ise, bankaya ait doküman veya kırtasiye gibi malzemelerin muhafaza edildiği depolarda, saklama koşullarından kaynaklanan maddi zarar riskinden oluşmaktadır (Teker, 2006).

Sistem ve Teknoloji: Gelişmiş bir sanayi toplumunda herhangi bir işletmenin faaliyetleri, kullandığı teknoloji sistemlerinin büyüklüğüne bağlı olmaktadır. Bir işletmenin ekonomisi, sistemlerde meydana gelen kesintiler ile işletmede yapılan hata ve arızalardan olumsuz yönde etkilenmektedir (Chofaraz, 2004). Operasyonel risk çeşidi olarak teknolojik risk, teknolojik yatırımların ölçek ekonomilerinde ya da faaliyet ekonomilerinde maliyet tasarrufları sağlayamaması halinde ortaya çıkmaktadır (Karacan, 1996). Sistem riski ise, banka sistemlerinin veya haberleşme

araçlarının arızalanması sonucu meydana gelen kayıplar olarak tanımlanmaktadır (Petria ve Petria, 2009).

Operasyonel Risk Ölçüm Yaklaşımları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Otoritesi, Basel II Uzlaşısı çerçevesinde bankalarda meydana gelen operasyonel risk için üç yaklaşım önermektedir. Bunlar (Janakiraman, 2008);

- Temel gösterge yaklaşımı (Basic Indicator Approach),
- Standart yaklaşım (Standardized Approach),
- Gelişmiş ölçüm yaklaşımı (AMA-Advanced Measurement Approaches)'dır.

Bu üç yaklaşımın yapısı, birbirinden farklı olup, oldukça karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır. Bankaların kendi risk yönetim uygulamalarını yapabilmeleri için bu yaklaşımları kullanmaları, komite tarafından teşvik edilmektedir.

Komite, bankaların operasyonel risk ölçüm sistemlerini ve pratiğini geliştirdikçe, mevcut yaklaşımlar yelpazesinde ilerlemelerini tavsiye etmektedir. Operasyonel riske önemli ölçüde maruz kalan bankaların temel gösterge yaklaşımından daha karışık ve kuruluşlarının risk profiline daha uygun bir yaklaşım kullanmaları beklenmektedir. Belirli kriterleri yerine getiren bir bankaya, faaliyetlerinin bazı kısımları için Temel Gösterge Yaklaşımı ya da Standart Yaklaşımı, diğer kısımlar için de Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı'nı kullanmalarına izin verilmektedir. Gelişmiş bir metot için izin almış bir banka, gözetim otoritesinin izni olmaksızın, daha basit bir yaklaşıma geri dönüş yapamamaktadır. Aynı zamanda, gelişmiş yaklaşımı kullanan bir bankanın, bu yaklaşımın kriterlerine uymadığı belirlendiği takdirde, faaliyetlerinin bir kısmı ya da tamamı için daha basit bir yaklaşımı uygulaması kararı gözetim otoritesi tarafından verilmektedir (Eken, 2006).

Temel Gösterge Yaklaşımı: Temel gösterge yaklaşımı, en basit ve uygulaması en kolay yöntem olmasına rağmen, risk yönetimi sistemleri hakkında bankalar arası herhangi bir ayırım gözetmediğinden, gelişmiş bankalar bu yöntemi kullanmama eğilimi göstermemektedir (Teker vd., 2005). Bu yaklaşımına göre, operasyonel riske esas tutar, bankanın son üç yıllık brüt gelirlerinin ortalamasının %15'i olan, sermaye

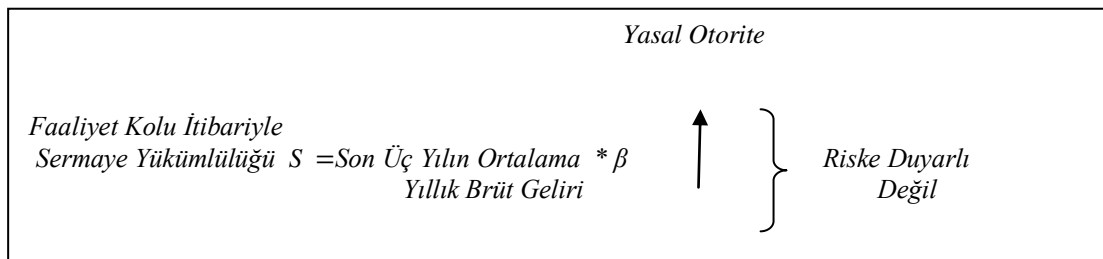
yükümlülüğünün 12,5 (1/0,08) ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır (Aykut, 2008). Burada tanımlanan brüt gelir şu şekilde hesaplanmaktadır: Bankanın faiz gelirleri ve giderleri arasındaki fark ile faiz dışı gelirleri ve giderleri arasındaki fark bulunmaktadır. Daha sonra bulunan değerler birbirinden çıkarılmaktadır. Bu son değer brüt gelire eşit olmaktadır. Ancak brüt gelir hesaplanırken, provizyonlar, olağanüstü gelir/giderler ve menkul kıymet satışından doğan kâr/zararlar dâhil edilmemektedir (Tekere vd., 2005).

Standart Yaklaşım ve Alternatif Standartlaştırılmış Yaklaşım: Standart yaklaşım, bir bankayı standartlaşmış faaliyet kollarına ayırmakta, daha sonra bu alanlarda bankanın faaliyetlerinin büyüklüğünü ve hacmini yansıtan göstergeler kullanmaktadır (Aydın, 2007).

Ana faaliyetleri 8 iş koluna ayrılan bankanın, her ana faaliyet kolunda bulunan göstergeler temel alınarak Beta Katsayıları (β) ile çarpılması yoluyla operasyonel risk için gerekli sermaye hesaplanmaktadır. Her bir iş kolu için ayrı Beta (β) katsayısı kullanılması, temel yaklaşıma göre bu yaklaşımı daha kullanışlı bir hale getirmektedir. Operasyonel risk sistemleri olmayan bankalar ve finansal kuruluşlar için gelişmiş yöntemle geçmeden önce kullanabilecekleri bir geçiş modeli olarak görülmektedir (Bolgün ve Akçay, 2005).

Bu yaklaşıma göre, operasyonel riske esas tutar bankanın son üç yıllık brüt gelirlerinin ortalamasının faaliyet kolları itibariyle aşağıdaki tabloda verilen β faktörleri ile çarpılması sonucu bulunan sermaye yükümlülüğünün 12,5 (1/0,08) ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır (Aykut, 2008). Şekil 2.6'da operasyonel riske esas tutarın nasıl hesaplanacağı verilmektedir.

Şekil 2.6. Operasyonel Riske Esas Tutarın Hesaplanması

(Kaynak: Bolgün ve Akçay, 2005: 623)

Tablo 2.4. Standart Yaklaşımındaki Katsayılar

Faaliyet Kolları	β	Beta faktörleri
Kurumsal finansman	β_1	%18
Alım-satım	β_2	%18
Perakende bankacılık	β_3	%12
Ticari bankacılık	β_4	%15
Ödeme&Takas	β_5	%18
Aracılık hizmetleri	β_6	%15
Aktif yönetimi	β_7	%12
Perakende komisyonculuk	β_8	%12

(Kaynak: Bolgün ve Akçay, 2005: 623)

Standart Yaklaşımı'nın bir alt kolu olan Alternatif Standart Yaklaşım da ise, ticari ve perakende bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine, ilgili faaliyete ilişkin toplam kredi tutarının, “m” sabit değeriyle (0,035) çarpımı sonucunda bulunacak tutarlar, risk göstergesi olarak kullanılmaktadır. Tespit edilen bu tutarlar, ilgili faaliyetler için belirlenmiş olan katsayıların (%12 ve %15'lik beta faktörleri) çarpılması sonucu hesaplanmaktadır. Diğer faaliyet kolları için ise, Standart Yaklaşım'da belirtilen uygulamalar paralelinde hareket edilmektedir. Daha basit bir uygulama tercih eden bankalar ise, perakende ve ticari bankacılık faaliyetlerini tek bir faaliyet olarak değerlendirerek toplam kredi portföyüne tek bir katsayı (%15'lik beta faktörü) uygulamaktadır. Ayrıca brüt gelir faaliyetleri ayrıştırılmadığı takdirde, diğer altı faaliyetten kaynaklanan brüt gelir toplamı için farklı bir katsayı (%18'lik beta faktörü) uygulanmakta ve gerekli sermaye tutarı belirlenmektedir (Candan ve Özün, 2006). Tablo 2.5'de Alternatif Standart Yaklaşımındaki katsayılar verilmektedir.

Tablo 2.5. Alternatif Standart Yaklaşımındaki Katsayılar

Faaliyet Kolları	β	Gösterge	Beta Faktörleri	
			1. Seçenek	2. Seçenek
Kurumsal finansman	β_1	Brüt gelir	%18	%18
Alım-satım	β_2	Brüt gelir	%18	%18
Perakende bankacılık	β_3	Kredi toplamı*m	%12	%15
Ticari bankacılık	β_4	Kredi toplamı*m	%15	%15
Ödeme&takas	β_5	Brüt gelir	%18	%18
Aracılık hizmetleri	β_6	Brüt gelir	%15	%18
Aktif yönetimi	β_7	Brüt gelir	%12	%18
Perakende Komisyonculuk	β_8	Brüt gelir	%12	%18

(Kaynak: Candan ve Özün, 2006: 239)

İleri Ölçüm Yaklaşımları: Sermaye gereksiniminin ölçülmesinde, bankaların kendi içsel ölçüm modellerini kullanmalarına olanak vermekte ve denetim otoritesinin belirlediği koşullara dayanmaktadır. İleri Ölçüm Yaklaşımları, diğer yaklaşımlara göre çok daha yüksek risk duyarlılığına sahip olmaktadır (Ayan, 2007).

Dâhili zarar olayının izlenmesi, işletmenin maruz kaldığı risklerin en iyi şekilde analiz edilmesi ve bankanın risk tahminlerinin gerçekleşmiş zarar olaylarına bağlanması açısından oldukça önemlidir. Sermaye ayırımına yönelik olarak yapılan operasyonel risk ölçümlerinin en az 5 yıllık zarar verisine dayanması gerekmektedir. Ancak bankanın ilk kez İleri Ölçüm Yaklaşımını kullanması halinde 3 yıllık zarar verisi yeterli olmaktadır (Bulutçu, 2007).

Gelişmiş ölçüm yaklaşımında ise, ayrıştırılmış her bir farklı faaliyet alanı için yedi farklı risk alanı belirlenmektedir. Her bir farklı faaliyet alanının, her bir farklı risk alanı, bankanın kendi geçmiş gözlemlerine dayalı olarak önceden belirlenmiş bir risk ağırlığı ile çarpılıp toplanması sonucunda, operasyonel risk için gereken sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır (Teker vd., 2005).

2.3.2.1.3. Piyasa Riski Kavramı ve Ölçüm Yaklaşımları

Sabit Para Sistemi (Bretton Woods) döneminden sonra bankaların ve finansal kuruluşların, kredi ve piyasa risklerine karşı korunmak ve gelirlerini çeşitlendirmek

için yeni finansal araçları benimsemeleri, bankaların evrensel boyutlara ulaşmasını sağlamıştır. Bu durum finansal piyasalarda, tasarruf ve yatırımın daha etkin olmasını sağlamış ve böylece ekonomik büyüme ve gelişmeler için daha faydalı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Finansal kuruluşlarda meydana gelen bu gelişmeler, bu kuruluşların birbirlerine daha bağımlı olmalarını sağlamıştır. Bu durum, uluslararası sermaye akımlarında dalgalanmaların meydana gelmesi, banka hataların ortaya çıkması ve böylece bankaların sistemik riske maruz kalması gibi olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir (Alexander vd., 2005).

Bu nedenle, 1988 yılında düzenlenen Basel Uzlaşısı'nın temel amacını; bankacılıkta en önemli risk olarak görülen kredi riski için gereken asgari sermaye standartlarını belirlemek oluşturmuştur (BCBS, 1993). Ancak takip eden yıllarda finansal piyasalardaki faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar, çok sayıda Amerikan finans kuruluşunun iflasına neden olmuştur. Bu nedenle, bu eksikliği gidermek üzere, 1996 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde, Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)'nun paydasına faiz oranı ve döviz kurlarından dolayı meydana gelen risklerin beraber tanımlandığı piyasa riski dâhil edilmiştir. Türkiye'de ise, yüksek döviz kurlarında ve faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmaların neden olduğu 2000 yılı krizi sonrası, sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dâhil edilmesi, BDDK tarafından zorunlu hale getirilmiştir (Yardımcıoğlu ve Bay, 2010).

Piyasa riski, bankanın veya kredi verilen işletmenin faaliyet gösterdiği sektörde veya genel ekonomide yaşanan gelişmelerden dolayı ortaya çıkan risk olarak tanımlanmaktadır (Kendirli vd., 2008).

Kim (2005)'e göre piyasa riski, hisse senedi ve emtia fiyatları, döviz kurları ve faiz oranları gibi ekonomide meydana gelen temel değişiklikler nedeniyle işletmelerin aktif değerlerindeki değişimi ifade etmektedir.

Başka bir tanımla piyasa riski, kuruluşların bilanço içi ve dışı hesaplarında, faiz, kur ve hisse senedi gibi nedenlerden dolayı, fiyat dalgalanmalarından ortaya çıkan risklere bağlı olarak, kuruluşların zarar etme olasılığıdır (Candan ve Özün, 2006).

Piyasa riski genellikle bilanço içi ve dışı pozisyonlarının değerini etkileyen emtia fiyatları, hisse senedi fiyatları, döviz kurları ve faiz oranları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bankalar portföylerinde tuttıkları pozisyonlar için büyük ölçüde piyasa riski ile karşılaşmakta, fakat sermaye standartları en çok bankaların ticari faaliyetlerinden kaynaklanan piyasa risklerine odaklanmaktadır. Bu durum, ticari faaliyetlerden kaynaklanan risklerin, piyasa riskinin önemli bir bileşeni olduğu fikrini ortaya çıkartmaktadır (Hendricks ve Hirtle, 1997). Aynı zamanda bankalar, asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra, finansal piyasalarda kâr amacına yönelik kısa vadeli alım/satım yaparak çok büyük bir işlem hacmine ulaşmaktadırlar. Bu nedenle, piyasa riskinin yönetilmesi bankacılık sektörü için faaliyetlerin sürdürülmesi bakımından oldukça önemlidir (Başar, 2007).

Basel II Uzlaşısı, piyasa riski için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, bankaların içsel sistemlerle üreteceği risk ölçümlerinin kullanılmasına geniş bir şekilde imkân vermektedir. Bunun dışında, 1988 ve 1996 düzenlemelerinde piyasa riski ve kullanılabilir sermaye tutarının hesaplanmasına ilişkin %8'lik minimum sermaye oranı, Basel II Uzlaşısı'nda aynen muhafaza edilmektedir (Eken, 2008: 60-61). Piyasa riski için sermaye gerekliliğinin hesaplamasında Standart Yaklaşım ve İçsel Ölçüm Yaklaşımı olmak üzere iki yaklaşıma izin verilmektedir (Greuning ve Bratanovic, 2003).

Piyasa Riski Ölçüm Yaklaşımları

Piyasa riski ölçüm yöntemleri, standart yaklaşım ve içsel ölçüm yaklaşımı olmak üzere iki yaklaşımdan oluşmakta ve Basel I Uzlaşısı'nda olduğu gibi aynı şekilde kalmaktadır. Bu yaklaşımlar, ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır (ATO, 2007).

Standart Yaklaşım: Basel II Uzlaşısı'nda piyasa riskinin ölçümü için, Standart Yaklaşım ve İçsel Ölçüm Yaklaşımı sunulmakta, ancak BDDK tarafından Standart Yaklaşım'ının kullanılması zorunlu tutulmaktadır (Marşap ve Kömürcü, 2008). Bu durumda, bankalar sermaye yeterliliğinin hesaplamasında standart yaklaşımı kullanmada serbest olmakta ve böylece düzenleyicilerden onay almalarına gerek bulunmamaktadır. Ancak, piyasa riskinin ölçümünde, İçsel Ölçüm

Yaklaşımlarını kullanmak isteyen bankalar, istedikleri modele ilişkin olarak düzenleyiciler tarafından belirlenen şartları yerine getirmek zorundadırlar (Eken, 2006).

Bu yaklaşımda riskler sınıflandırılmakta ve kendileri için belirlenmiş risk ağırlıklılarıyla çarpılmaktadır. Böylece ortaya çıkan toplam rakam, piyasa riski için ayrılması gereken tutarı vermektedir (Marşap ve Kömürcü, 2008). Bu yaklaşım temelde, faiz oranı riski, hisse senedi riski, döviz kuru riski, emtia riski ve opsiyonların taşıdığı piyasa risklerinin ölçülmesine dayanmaktadır (Filiz, 2007).

Faiz Oranı Riski: Faiz oranı riski, faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak maruz kalabileceği zararı ifade etmektedir (Teker, 2006). Bu risk, bir bankanın faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin, o bankanın finansal durumunda meydana getirdiği etkiden oluşmaktadır. Bu durum, bankacılığın doğal bir parçası olup, kârlılığın ve hisse değerindeki artışın önemli bir nedeni olmaktadır. Ancak, aşırı faiz riski, banka gelirleri ve sermaye tabanı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Faiz oranlarındaki değişimler, bankanın net faiz ve diğer faize duyarlı gelirlerinde ve faaliyet giderlerinde değişimlere yol açarak gelirlerini etkilemektedir. Faiz oranlarındaki değişimler, bankaların varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı araçlarının temel değerini de etkilemekte, gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değerinin (bazı durumlarda, nakit akımlarının kendisi) faiz oranları değişmektedir. Buna göre, faiz oranı riskini ihtiyatlı sınırlar dâhilinde tutmaya çalışan etkili bir risk yönetimi, bankaların güvenliği ve sağlamlığı açısından oldukça önemlidir (TBB, 2006).

Döviz kuru riski: Döviz kurlarında meydana gelen değişimlerin, banka aktif ve pasif hesaplarını etkilemesi sonucu, maruz kalınan riski ifade etmektedir. Ulusal paranın yabancı para karşısında değer kazanması durumunda, aktifinde döviz fazlası olan banka, aynı döviz için daha az ulusal para elde edeceği için zarar; pasifinde döviz fazlası olan banka ise aynı borcunu daha az ulusal para ödeyerek kapatacağı için kâr elde etmektedir. Ulusal paranın değer kaybetmesi durumunda ise, bunun tam tersi gerçekleşmektedir (Teker, 2006). Aynı zamanda, fiyat hareketlerinin döviz kuru hareketlerine benzemesi nedeniyle altın da kur riski hesaplamaları kapsamında değerlendirilmektedir. Kur riski için sermaye gereksinimi hesaplamasında, öncelikle

söz konusu varlık ve yükümlülükler piyasa fiyatlarından yola çıkarak ulusal para birimine çevrilmekte ve daha sonra (bu değerler üzerinden) her bir yabancı para birimi için kısa ve uzun pozisyon tutarları bulunmaktadır. Yabancı paralara ilişkin bu pozisyonlar kendi içerisinde ayrı ayrı netleştirilmekte (büyük olan değerden küçük olan çıkarılmakta), sermaye gereksinimi ise toplam net uzun pozisyon ve toplam net kısa pozisyon tutarlarından (mutlak değer olarak) büyük olanı, temel alınarak hesaplanmaktadır. Altın net pozisyonu ise, pozisyonun uzun ya da kısa olmasına bakılmaksızın sermaye yeterliliği hesaplamasında esas alınacak tutara eklenmektedir (Ayan, 2007).

Hisse senedi riski: Bankalar, alım satım hesaplarında yer alan her türlü hisse senedi, yatırım fonu ve katılma belgesi gibi fiyat değişimlerinden etkilenen bilanço içi ve dışı pozisyonlar ile hisse senedine bağlı diğer türev araçlarından oluşan pozisyonlar üzerinden, özel risk ve genel piyasa riski için sermaye yükümlülüğü hesaplamak zorunda kalmaktadır. Özel risk, bankanın tüm (kısa ya da uzun) hisse senedi pozisyonlarının toplamını; genel piyasa riski ise, söz konusu kısa ve uzun pozisyonlar arasındaki farkı tanımlamaktadır. İyi çeşitlendirilmiş portföylerde özel risk için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü %4, tersi durum söz konusu olduğunda ise, %8 olarak belirlenmiştir. Genel piyasa riski için öngörülen sermaye yükümlülüğü oranı ise, net pozisyonun (toplam uzun pozisyonlarla toplam kısa pozisyonlar arasındaki farkın) %8'idir. Kurumca belirlenmiş endeksler içinde yer alan hisse senetlerinden oluşan portföyler (Ayan, 2007);

- Bir hisse senedine ilişkin tutulan pozisyon tutarı, her bir ülke piyasasında tutulan pozisyon tutarının (ülke portföyünün) %10'unu aşmıyorsa,
- Ülke portföylerinin % 10'unu aşmayan ve en az %5'ini oluşturan hisse senedi pozisyon tutarlarının toplamı, bankanın tüm hisse senedi portföyünün %50'sini aşmıyorsa, iyi çeşitlendirilmiş kabul edilmektedir.

Ayrıca söz konusu endekslere dayalı sözleşmeler için özel (spesifik) risk oranı %2, diğer endeksler için ise, %8 olarak belirlenmiştir.

Emtia riski: Bankaların sahip olduğu ticari malların (değerli metaller, tarımsal ürünler), ikincil piyasalarda işlem gören fiyatlarında yaşanabilecek değişimlerden kaynaklanan riskin karşılanması için gereken asgari sermaye yükümlülüğü bu risk çeşidi için hesaplanmaktadır. Bankaların ellerinde tuttıkları emtialardan doğabilecek risklerin oluşmasının nedenleri aşağıda sıralanmaktadır (Aydın, 2007);

- Benzer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkinin değişmesi,
- Faiz oranlarının değişmesi,
- Vadeli fiyatlarda değişimin meydana gelmesi bu riski meydana getirmektedir.

Basel II Uzlaşısı'nda emtia riskine karşılık bankaların %15'lik bir sermaye ayırması gerekmektedir.

Opsiyon riski: Bankaların opsiyonlarla ilgili faaliyetleri çok çeşitli olmakta ve bu opsiyonlar için fiyat riskini ölçmekteki güçlüklerden dolayı, ulusal otoritenin uygulama tercihinine bağlı olarak birkaç alternatif yaklaşımın kullanılmasına izin verilmektedir. Bir bankanın alım satım hacmi ne kadar fazlaysa, o bankanın gelişmiş bir yaklaşımı kullanması o kadar fazla beklenmektedir. Basitleştirilmiş yaklaşımda, opsiyonlar, bağlantılı nakit veya vadeli enstrümanlara ilişkin pozisyonlar, standart metodolojiye tabi olmamakta ve bu pozisyonlar kapsam dışına çıkartılmaktadır. Böylece bankalar, hem genel piyasa riski, hem de spesifik risk için ayrı sermaye tutma yükümlülüğüne tabi olmaktadırlar. Daha sonra, bu şekilde hesaplanan risk tutarları ilgili kategoriye (yani faiz oranlarıyla bağlantılı enstrümanlar, hisse senetleri, döviz ve emtia kategorileri) eklenmektedirler (BDDK, 2007).

İçsel Ölçüm Yaklaşımı: İçsel Ölçüm Yaklaşımı'nın kullanılması için, banka tarafından belirli koşulların sağlanması ve denetim otoritesi tarafından açık onayın verilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, bankalara risk ölçümünde kendi risk modellerini kullanma imkânı sağlamaktadır. Basel II Uzlaşısı, bankaların piyasa riskinin ölçülmesinde kendi risk ölçüm modellerini kullanmaları halinde, tekrar standart yaklaşıma dönmelerine izin vermemektedir (Filiz, 2007).

Birden fazla ülkede önemli düzeyde alım satım faaliyetleri yürüten bankaların, merkez ve ev sahibi ülkelerin denetim otoriteleri, etkin ve verimli bir

onay süreci uygulamak için yakın işbirliği içinde olmaları gerekmektedir. Denetim otoritesi, asgari olarak (BDDK, 2007);

- Bankanın risk yönetim sisteminin kavramsal açıdan sağlam olduğu ve bütünlük içinde uygulandığı konusunda ikna olduğu takdirde,
- Bankada sadece alım satım alanında değil, aynı zamanda risk kontrolü, denetim ve gerekirse arka büro alanlarında da gelişmiş modellerin kullanımı konusunda uzmanlaşmış yeterli sayıda personel bulunduğu kanaatinde olduğu takdirde,
- Bankanın kullandığı modellerin risk ölçümü konusunda isabetli olduğu ve riski makul bir doğrulukla ölçtüğü geçmiş deneyimlerle kanıtlanmış olduğu takdirde ve
- Bankalar stres testlerini düzenli olarak yaptığı takdirde, bu modeli uygulamasına izin vermektedir.

Ancak denetim otoriteleri, bir bankanın İçsel Ölçüm Yaklaşımı'nın sermaye hesaplamalarında kullanılmadan önce bir süre için ilk izleme ve fiili testten geçirilmesini isteme hakkına sahiptir.

Bankaların asgari sermaye gereksinimlerini belirlemek için kullandıkları temel yöntemlerin yanında daha sıkı yöntemler kullanmaları gerekmektedir (Nachane vd., 2005). Son yıllarda bilişim teknolojisi alanında meydana gelen hızlı gelişmeler, piyasa riskinin ölçülmesine yardımcı olan yeni risk ölçüm metotlarını da beraberinde getirmiştir. Bu metotlar içinde en çok kabul göreni, Riske Maruz Değer (RMD), diğer bir ifadeyle Value-at-Risk (VaR) modelidir (Dowd, 2000).

Riske Maruz Değer Modeli: RMD modeli, belirli olasılıklar altında, belirli bir yatırım portföyünün değerinde ortaya çıkabilecek maksimum zararı ölçen bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Basit ve açık bir kavram olduğu için RMD modeli, piyasa riskinin ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Model, farklı yatırım araçlarının piyasa riskini ölçmeye önem verdiğinden portföy performansında üstlenilen riske göre değerlendirilmektedir. Özellikle, sermaye yeterliliğini belirlemek için piyasa riskini ölçmede bu modelin kullanılması birçok ülke ve finansal kurumda zorunluluk haline getirilmiştir. Portföy risk yönetimi konusunda

ortaya çıkan en önemli gelişmelerden biri olan RMD modeli, 1990'lı yılların başında bilinmeyen olmaktan çıkmış ve son zamanlarda ise, iş dünyasında finansal kurumlar arasında olağanüstü bir ilgi görmüştür (Dowd, 2000).

Finansal kuruluşların, paydaşlarına, işletmelerinin operasyonel değerlerini sunarken etkin bir iş stratejisi geliştirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, piyasa riskinin ölçülmesinde RMD yaklaşımları kullanılmaktadır. RMD modeli, döviz riskleri, hisse senedi riskleri, emtia ve faiz oranı gibi risklerin yönetilmesi konusunda geniş ve kapsamlı hesaplamalar yapmakta ve bu risklerin etkin bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Oracle, 2008).

RMD modeli, İçsel Ölçüm Yaklaşımı'nın bir çeşidi olmakta ve denetim otoritesi tarafından ortak bir standart olarak görülmektedir. Bu model çok sayıda tahmin üreterek, bankalara istatistiksel açıdan güven vermektedir. RMD modeli, gözlem süresince (faiz oranları ve döviz kurları gibi) elde edilen tahminler sayesinde risk faktörlerinin ortaya çıkmasının altında yatan nedenleri ortaya çıkartmaktadır (Hendrick ve Hirtle, 1997).

Piyasa riskini ölçmede geniş kullanım alanı bulan başka bir yöntem de Senaryo Analizi'dir. Senaryo Analizi, piyasa şartlarında ortaya çıkabilecek çeşitli değişikliklerin portföyün değerini nasıl etkilediğini ölçmede kullanılan bir teknik olmaktadır. Geniş kullanım alanı bulan metotların bir diğeri ise, Stres Testi (Dayanıklılık Testi)'dir (Başar, 2007).

RMD modeli, normal piyasa şartları için, Stres Testi anormal piyasa şartları için geçerlidir. Diğer bir ifadeyle, Stres Testleri, sıra dışı kayıplara neden olabilecek hususları tespate yönelik olarak kullanılmakta (Şendoğdu, 2010); bankanın stratejileri ve pozisyonları doğrultusunda en fazla zarara maruz kalacağı koşullara göre düzenlenmektedir. Olası stres senaryoları, faiz oranlarındaki beklenmedik değişiklikleri, endeks faiz oranları arasındaki ilişkilerdeki değişimleri (baz riski), verim eğrisinin şekli ve eğimindeki değişiklikleri (verim eğrisi riski), finansal piyasaların likiditesindeki değişiklikleri veya piyasa oranlarının oynaklıklarındaki değişiklikleri dikkate almaktadır. Stres testleri aynı zamanda, faaliyetlerle ilgili varsayımların ve parametrelerin geçersiz hale geldiği durumları da dikkate

almaktadır. Stres testlerinde, likit olmayan finansal araçlar ve vadesiz ürünler ile ilgili varsayımlar, bankanın risk profilinin anlaşılabilmesi için kritik öneme sahip olmaktadır. Bankaların üst düzey yöneticilerinin, stres testlerinin içerik ve sonuçlarını düzenli olarak gözden geçirmesi ve uygulanacak acil durum planlarını belirlemesi gerekmektedir (TBB, 2006).

2.3.2.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi

Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın ikinci yapısal bloğu olan denetimin gözden geçirilmesi bu uzlaşının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bankaların, belirlenen sermaye yeterlilik oranı ile orantılı risk profillerini, işlemlerini, stratejilerini ve politikalarını belirlemesi gerekmektedir. Bu nedenle bankaların, bu durumla uyumlu bir şekilde hareket etmeleri istenmektedir. Bir bankanın durumunun değerlendirilmesinde denetleyicilerin rolü şunlardır (Greuning ve Bratanovic, 2003);

- Bankaların yapmış oldukları iç sermaye yeterliliği değerlendirmelerini gözden geçirmek,
- Bankaların konumu, genel risk profili ve stratejisi ile uyumlu olduğundan emin olmak,
- Bankaların karşılaştıkları risklere yönelik olarak, yeterli bir koruma sağlayamadığı takdirde, bu duruma derhal müdahale etmektedir.

Niteliksel değerlendirmenin yer aldığı bu bölümde bankaya ve denetçilere özel görevler yüklenmekte ve bu sayede bankanın iç kontrol ve diğer kurumsal yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Ata vd., 2008). İkinci yapısal bloğun 2 ana amacı bulunmaktadır. Bunlar (Çatal ve Selçuk, 2007);

- Bankaların sahip oldukları sermayenin, banka riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda denetim otoritesinin erken müdahale edebilmesi,
- Bankaların risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi doğru bir şekilde belirleyen birer içsel yonteme sahip olduklarından emin olabilmesidir.

İkinci yapısal blokta, bir yandan banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yandan ise düzenleyici otorite, bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin

ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir. Bankanın, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımların doğasına ve karmaşıklığına uygun bir risk değerlendirmesini gerçekleştirmesi, ikinci yapısal bloğa tam uyum açısından oldukça önemlidir (Yayla ve Kaya, 2005).

Yeni düzenlemede, gözetim ve denetim süreci için 4 temel prensip belirlenmiştir. Bu prensipler (Aras, 2007);

- Bankaların risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliğini değerleyebilecekleri bir sürecin varlığı,
- Asgari sermaye oranlarının denetimi, sermayenin değerlendirilmesi,
- Asgari sermaye yeterliliği tutarı ile ilgili yasal otoritelerinin talepleri,
- Resmi otoritelerce alınacak tedbirlerden oluşmaktadır. Bu prensipler aşağıda açıklanmaktadır.

Prensip 1: Risk Profili İle Süreçlerin Uyumı: Birinci prensibe göre, bankalar, risk profillerine ve stratejilerine uygun olarak sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdırlar (Atiker, 2005). Bankalar, belirlenen içsel sermaye hedeflerini sağlam temellere ve gerekçelere dayandırarak, kapsamlı risk profilleri ile mevcut faaliyet çevrelerinin belirlenen bu hedeflerle tutarlı olması gerekmektedir. Banka yönetimi sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi esnasında bankanın faaliyette bulunduğu ekonomik konjonktür konusunda dikkatli olmalıdır. Bankayı olumsuz bir şekilde etkileyebilecek muhtemel olayları veya piyasa koşullarındaki muhtemel değişimlerin tanımlanması, kötü ve şiddetli koşulları gösteren, geleceğe dönük olarak stres testlerinin yapılması gerekmektedir. Banka yönetimi açık ve kesin olarak, bankanın maruz bulunduğu riskler için gerekli sermayenin bulundurulması konusunda esas sorumluluğu taşımaktadır (BDDK, 2007).

Böyle bir sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinde, özellikle hali hazırda risklerini, her bir risk bazında münferiden yöneten ve bunlara ilişkin sermaye yeterliliğini bir bütün halinde değerlendirmeye imkân veren yöntemlerden yoksun olan bankaların, bazı zorluklarla karşılaşması muhtemel olmaktadır. Bu nedenle, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin olarak

denetim otoriteleri ile bankaların diyalog içerisinde olmaları gerekmektedir. Bu tarz bir karşılıklı etkileşim, bankalara sermaye yeterliliğine ilişkin içsel süreçlerin zorluk derecelerini ayarlama hususunda yardımcı olacaktır (BDDK, 2004). Ayrıca bu prensibe göre, banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme sürecinin olması, sermaye yeterliliği değerlendirilmesinin sağlıklı yapılması, kapsamlı risk yönetiminin gerçekleştirilmesi ve iç kontrolün gözden geçirilerek raporlama yapılması gerekmektedir (Yayla ve Kaya, 2005). Bu raporlar bankaların üst düzey yöneticilerine, risklerin seviyesi ve bu risklerin sermayeye etkileri konusunda geleceğe yönelik değerlendirme yapabilmeleri için gerekli bilgileri vermelidir (Arslan, 2007).

Prensip 2: Denetim Otoritesi Değerlendirmesi: Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de inceleyerek değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici bir sonuç elde edemediğinde (Mazıbaş, 2004), ne tür yaklaşımlarda bulunacağını belirlemelidir. Belirlenen yaklaşımların hiyerarşik sıralaması, tespit edilen zayıflıkların önemiyet derecesini ifade etme özelliğine sahip olmalıdır. Bu yaklaşımlar bankadan (BDDK, 2004);

- Risk yönetim ve iç kontrol sisteminin güçlendirilmesini,
- Bir sermaye yenileme programının uygulanmasını,
- Banka faaliyetlerinin ve temettü dağıtımının sınırlandırılmasını,
- Ek sermaye konulması gibi tedbirler almasını istemektedir.

Denetim otoritesinin yapması gereken ilk denetim, içsel değerlendirme sisteminin işlerliği olmalıdır. Zira bankanın stratejisinin belirlendiği ve bir plan doğrultusunda banka politikalarının yürütüldüğü içsel değerlendirme denetiminin aksamadan işlemesi gerekmektedir. Bu noktada sağlanacak denetimin asıl amacı, içsel değerlendirme sürecinin güvenilirliğini artırmaktır. İçsel sermaye değerlendirmesi sonuçta bankanın işlerliğinin bir teminatı olmaktadır. Bu sürecin takip edilmesi hedeflenen sermaye seviyelerinin pratikte uygulandığının görülmesi anlamına gelmektedir. Banka üst yönetiminin değerlendirme sürecini denetlemesi,

sürecin etkinliği açısından son derece önem arz etmekte ve bu durumda belirlenen stratejilerin kolay bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Aydın, 2007).

Denetim otoritesi aynı zamanda, bankaların sermaye rasyolarına uyumlarını gözden geçirerek değerlendirme yapmaktadır. Dolayısıyla, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek (*on-site examination*), uzaktan izleyerek değerlendirmek (*off-site review*), banka yönetimiyle görüşmeler yapmak, sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmektedir (Yayla ve Kaya, 2005).

Sermayenin değerlendirilmesine yönelik denetim süreçleri, bankalar için açık ve şeffaf olmalı ve süregelmekte olan denetim programının bir parçası olarak biçimlendirilmektedir. Denetim otoriteleri, sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinde dikkate alınacak faktörlerle ilgili beklentilerini de bankalara aktarmaktadırlar (Örneğin; bankanın konjonktürel değişimlere karşı ek sermaye bulundurmasının istenip istenmeyeceği veya standart metot uygulayan bankaların sermaye yeterliliği için belirli standart stres testleri uygulaması gerekip gerekmeyeceği gibi). Denetim otoritesinin, bu tür beklentileri yürürlüğe koyabilecek yasal güce sahip olması gerekmektedir (BDDK, 2004).

Prensip 3: Denetim Otoritesi Yaptırım Gücü: Basel II Uzlaşısı sürecinde sağlanmaya çalışılan asıl amaç, bankaların karşılaşması muhtemel olan krizlere yönelik olarak hazırlıklı ve donanımlı olmalarının sağlanmasıdır. Günümüzde bankaların en büyük sıkıntısı, geri ödemelerinde sıkıntı yaşanan krediler olmaktadır. Bunun önlenmesine yönelik olarak bir dizi tedbir bu süreçte uygulanmaktadır (Aydın, 2007). Bu prensip, denetim otoritesinin, rekabet koşulları nedeniyle bankaların en düşük sermaye oranlarının üzerinde oranlara sahip olmalarına yönelik öngörü ve taleplerini içermektedir. Çünkü gerek bankanın kendi koşulları, gerekse ülke ekonomisindeki olumsuzluklardan kaynaklanan nedenlerle, risk unsurlarında farklılıklar oluşmakta, bu da sermaye yeterlilik oranlarının farklılaşmasına yol açmaktadır (Kurtoğlu, 2009).

Basel II Uzlaşısı'nın birinci bloğu kapsamında belirlenen asgari sermaye standardı, kredi değerliliği düşük olan bir bankanın, normal düzey olarak değerlendirilmesi için tespit edilmiş bir alt sınır olmaktadır. Bankaların aktivitelerinin tipi ve hacmi, normal faaliyet süreci içerisinde değişim göstermekte ve bu değişime bağlı olarak risklilikleri, dolayısıyla da sermaye yeterlilik oranları farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmadan olumsuz etkilenen bankaların sermayelerini yükseltmeleri, özellikle piyasa şartlarının olumsuz olduğu dönemlerde maliyetli olabilmektedir. Ayrıca bankalar, birinci blok kapsamında ele alınmayan, kendilerine özel ya da genel ekonomik şartlardan kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Sayılan tüm bu sebeplerden dolayı denetim otoritesi bankaların, asgari sermaye yeterlilik oranı üzerinde bir oranla faaliyette bulunmalarını isteyebilmektedir (Arslan, 2007).

Prensip 4: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Kabiliyeti: Son prensip ise, banka sermayesinin, belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için resmi otorite tarafından bankaların risk durumlarına uygun tedbirlerin, önceden alınmasına ilişkin olmaktadır (Atiker, 2005). Denetim otoritesi, bankanın sermaye yeterliliğinin risklerini karşılayabilecek asgari düzeyin altına düşmeden önce müdahale ederek, sermaye düzeyinin devam ettirilmemesi veya yenilenmemesi gibi durumlarda gereken tedbirlerin alınmasını isteyebilmektedir (BDDK, 2004). Denetim otoritesinin bankadan isteyebileceği bu tedbirler;

- Bankaya yönelik gözetimin derinleştirilmesi,
- Temettü ödemesinin sınırlandırılması,
- Sermaye yeterliliğinin yeniden teşhis edilmesi için bir plan hazırlanması,
- Hızlı bir şekilde sermaye arttırmasının talep edilmesi gibi hususlar olabilmektedir.

Tüm bu sayılan hususların bir bütün olarak dikkate alınabilmesi için bankaların stratejik planlarında, sermaye ihtiyacını, beklenen sermaye harcamalarını, istenen sermaye düzeyini ve harici sermaye kaynaklarını net olarak ortaya koyabilmeleri gerekmektedir (Arslan, 2007).

Genel olarak denetim otoritelerinin bankacılık sisteminin güvenilirliği ve sağlamlığını temin etmeye yönelik yetkileri, bu prensibin uygulanmasına olanak vermektedir. Bazı ülkelerde denetim otoriteleri erken müdahale hususunda yasal olarak yetkilendirilmektedir (Örneğin, “Prompt Corrective Action=Acil Düzeltici Eylem” rejimleri). Bu tür bir yetkilendirme, denetim otoritesinin zamanından önce yapılmış bir müdahale için sorumlu tutulmalarını engellemekte ve belirli durumlarda gerekli olan esnekliği de sağlamaktadır. Her denetim otoritesi, bankaların sermaye düzeyinde asgari seviye yönünde değişimler olması durumunda takip edilecek adımları açıkça belirlemektedir. Örneğin ilk aşamada denetim otoritesi, bir sermaye yenileme programı ve bunun için bir takvim istemektedir. Bu aşamada, bankanın yakından izlenmesinin gündeme gelmesi en muhtemel tedbir olmaktadır. Denetim otoritesi, sermayedeki düşüşün düzeltici bir tedbir alınmasını gerektirebilecek bir sorundan (yetersiz yönetim gibi) kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamaya çalışmaktadır. Eğer sermaye korunmamış ve sermayesi yeniden yapılandırılmamış ise denetim otoritesi bankadan düzeltici tedbirler alınmasını isteyebilmektedir (BDDK, 2004).

2.3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel II Uzlaşısı’nın üçüncü yapısal bloğu olan piyasa disiplini, bankaların sağlam, güvenli ve verimli bir biçimde faaliyetlerini sürdürmelerini teşvik etmektedir (Greuning ve Bratanovic, 2003). Bu blokta, piyasa disiplini bankaların daha şeffaf bir yapı sergilemeleri ile sağlanmaktadır. Piyasa katılımcılarının, bankaların risk yapıları ve sermaye yeterliliği pozisyonları konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmeleri için şeffaf bir yapının olması gerekmektedir (Bolgün ve Akçay, 2005). Bankaların, finansal durum ve performansları, iş faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi faaliyetleri konusundaki bilgilerini, zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olmaları, piyasa katılımcılarının değerlendirmelerine anlam kazanmasını sağlamaktadır (Çatal ve Selçuk, 2007).

Piyasa disiplininin amacı, asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa disiplini kapsamında, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci gibi bankaların sermaye yeterliliği konusunda önemli

bilgilerini kamuya açıklamakla yükümlü olmaktadır (BDDK, 2004). Böylece kamuyu aydınlatma çatısı oluşturarak piyasa disiplini geliştirilmektedir. (Kutlu ve Demirci, 2008).

Piyasa disiplini, Basel II Uzlaşısı'nda finansal istikrar açısından her zaman hedeflenmesi gereken bir unsur olarak görülmüştür. Bankaların risk profilleri, mevcut sermayesi ve sermaye yeterliliği konusunda bilgi sahibi olmak ve bankalar arasında standardize bilgiye dayalı karşılaştırma yapabilmek için şeffaf bir yapının bulunması oldukça önemli olmaktadır. Böylece piyasa katılımcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre değerlendirme yapma ve karar verme olanağına sahip olmaktadırlar. Basel II Uzlaşısı'nın üçüncü ayağını oluşturan piyasa disiplini ile amaçlanan bu şeffaflığın sürekliliğinin sağlanmasıdır. Bankaların kamuoyuna hangi bilgileri ne şekilde açıklayacakları, yani bankaların kendi finansal durumlarını ilgili kesimlere ne şekilde rapor edeceklerinin çerçevesi bu blokta belirlenmektedir (Aras, 2007).

Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi (*materiality*) dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Sermaye yapısı (1. Yapısal Blok, 2. Yapısal Blok, 3. Yapısal Blok), portföy yapısı, kredi riski, hisse senedi riski, kredi riski azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme (*securitization*) riski ve faiz oranı riski gibi bileşenler bu blokta daha ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır (Yayla ve Kaya, 2005). Güvenilir ve sağlam temellere dayalı kredi itibarı açısından denetim otoritesi, bankaların, bu konularda açıklamalarda bulunmalarını veya bu bilgilere kamu paylaşımına açık olan yasal altı aylık raporlarında yer vermelerini isteyebilmektedir (Kurtoglu, 2009).

2.4. Basel II Uzlaşısı ve KOBİ'ler

KOBİ'lerin bankalardan en çok faydalanan işletmeler olması, Basel II Uzlaşısı'nın en çok KOBİ'leri etkileyeceğini düşündürmektedir. Bu nedenle çalışmada KOBİ'lere değinilmiştir.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), ekonomik açıdan yeni iş olanakları sağlaması, yenilikler oluşturması, rekabet gücünü arttırması ve işsizlik

sorununa çözüm getirmesi gibi durumlarından dolayı oldukça önemlidirler. Ekonomilerde dinamizm kaynağı olarak gösterilen KOBİ'ler, toplam iş hacminin %75'ini ve Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH)'nın da yaklaşık olarak %35'ini sağlamaktadırlar. OECD ülkeleri içerisinde toplam firma sayısının %97'si KOBİ olmaktadır. Sermaye yeterliliği sürecinin başlangıcından bu yana, Basel Komitesi KOBİ'lere oldukça önem vermektedir (Başar, 2007).

2.4.1. KOBİ Tanımı

KOBİ'ler için yapılan tanımlarda, gerek ülkeler arasında, gerekse aynı ülke sınırları içerisinde faaliyet gösteren, farklı kurumlar arasında dahi bazı farklılıklar bulunmaktadır. Ülkeler, politikaları ve kaynakları doğrultusunda sermaye büyüklüğü, işçi sayısı, ciro vb. belirleyici unsurlardan bir ya da birkaçını kullanarak KOBİ tanımını belirlemektedirler (Kurt ve Öztürk, 2008). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmeliğe (2006) göre, KOBİ'ler mikro, küçük ve orta büyüklükte olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır.

Mikro işletme: 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu bir milyon Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmelerdir.

Küçük işletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

Orta büyüklükteki işletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

Tablo 2.6. AB-Türkiye KOBİ Tanımı

ÜLKELER	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler
AB	Çalışan Sayısı	≤10	≤50	≤250
	Yıllık Net Satış Hâsılatı	≤2 Milyon €	≤10 Milyon €	≤50 Milyon €
	Yıllık Mali Bilançosu	≤2 Milyon €	≤10 Milyon €	≤43 Milyon €
TÜRKİYE	Çalışan Sayısı	0-9	10-49	50-249
	Yıllık Net Satış Hâsılatı	≤1 Milyon YTL (606.000 €)	≤5 Milyon YTL (3 Milyon €)	≤25 Milyon YTL (15,15 Milyon €)
	Yıllık Mali Bilançosu	≤1 Milyon YTL (606.000 €)	≤5 Milyon YTL (3 Milyon €)	≤25 Milyon YTL (15,15 Milyon €)

(Kaynak: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik, 2006)

Tablo 2.6’da görüldüğü gibi, çalışan sayısı bakımından AB ile uyumlu bir KOBİ tanımı yapılmıştır. Ancak, ülkemizde işletmelerin ciro ve sermaye yapılarının küçük olması nedeniyle bu ölçütler bakımından AB, KOBİ tanımında kabul edilen değerlerin altında bir değer belirlenmiştir. AB’ye uyum çerçevesinde çıkarılan söz konusu yönetmeliğe göre ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerinin yaklaşık %99’u KOBİ niteliğindedir (Cansız, 2008).

2.4.2. KOBİ’lerin Özellikleri

KOBİ’lerin diğer işletmelerden farklı olarak kendilerine has bir takım özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler aşağıda sıralanmaktadır (Bulutçu, 2007):

- Değişime büyük işletmeler göre daha hızlı adapte olma,
- Daha az yatırımla daha çok üretim, ürün çeşitliliği ve istihdam oluşturma,
- Ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenme,
- Talep değişikliğine ve çevre değişikliğine daha kolay uyum sağlama,
- Teknolojik yeniliklere yatkın olma,
- Bölgelerarası kalkınmanın dengeli bir yapıda sürdürmesini sağlama,
- Gelir dağılımındaki çarpıklıkları asgariye indirirken ferdi tasarrufları teşvik etme, yönlendirme ve hareketlendirme,
- Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısı olarak rol alma,

- Politik ve sosyal sistemlerde denge ve istikrar unsuru olma,
- Demokratik toplumun ve liberal ekonominin temel taşlarından biri olmaları bu özelliklerin arasında sayılmaktadır.

2.4.3. Basel II Uzlaşısına göre KOBİ Tanımı

Basel II Uzlaşısı'na göre KOBİ tanımı, yıllık satış cirosu 50 Milyon Euro'nun altında kalan işletmeler olarak yapılmıştır (TBB, 2006). Tablo 2.7'de Basel II Uzlaşısı'na göre yapılan KOBİ tanımına ve sınıflandırılmasına değinilmiştir.

Tablo 2.7. Basel II' ye Göre KOBİ Tanımı ve Sınıflandırılması

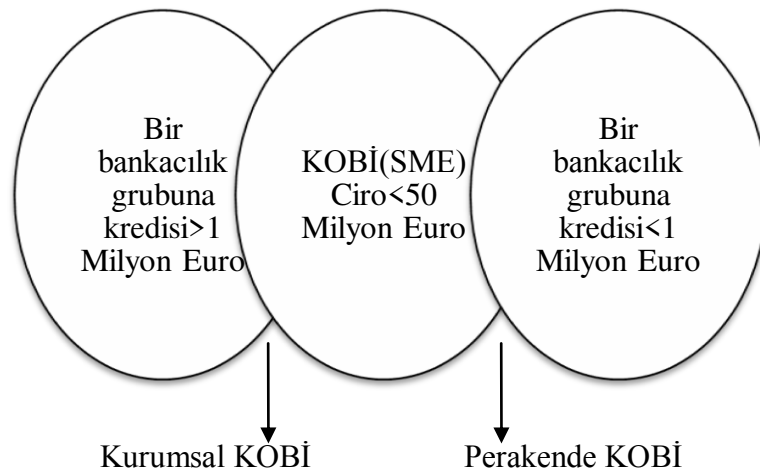
Yıllık Satış Cirosu	Kredi Tutarı	Sınıflandırma
Ciro>50.000.000 €	Kredi>1.000.000 €	Kurumsal
Ciro>50.000.000 €	Kredi<1.000.000 €	Kurumsal-(KOBİ)
Ciro<50.000.000 €	Kredi>1.000.000 €	Kurumsal
Ciro<50.000.000 €	Kredi<1.000.000 €	Perakende-(KOBİ)

(Kaynak: TBB, 2006: 6)

Ayrıca Basel II Uzlaşısı'na göre KOBİ'ler kendi aralarında ikili bir sınıflandırılmaya tabi tutulmaktadır. Bir bankadan kullanmış oldukları kredi miktarı, 1 milyon Euro'nun altında olan KOBİ'ler perakende, 1 milyon Euro'nun üzerinde olan işletmeler ise kurumsal KOBİ olarak değerlendirilmektedir (İbicioğlu vd., 2009).

Şekil 2.7. Perakende/Kurumsal KOBİ Tanımı

Firmalar

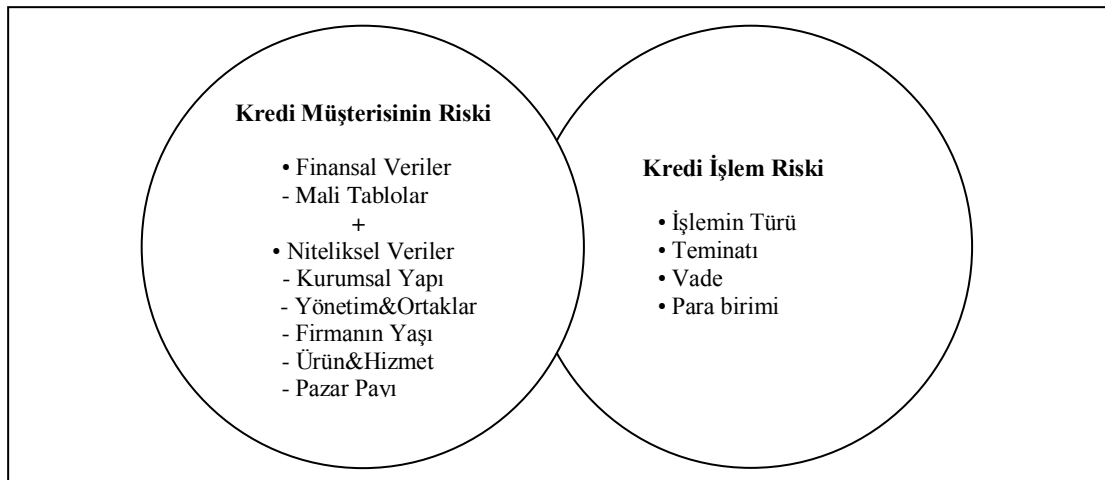
(Kaynak: ATO, 2007: 34)

Basel II Uzlaşısı'nda kredi riskinin ölçümü için öngörülen yöntemlerin kullanılmasında iki farklı veri seti dikkate alınmıştır. Bunlar (Aras, 2007);

- Kredi borçlusunun kredi değerliliği
 - Finansal veriler
 - Mali tablolar
 - Diğer finansal göstergeler
 - Niteliksel veriler
 - Yönetim ve ortaklara ilişkin bilgiler,
 - Kurumsal yapısı, kurumsal yönetim
 - Ürün ve hizmetin niteliği
 - Pazar payı, talep tahmini
 - Faaliyet süresi, yaşı
- Kredi işlem riski
 - İşlemin türü, (kredinin türü)
 - Kredinin teminatı ve diğer garantiler
 - Kredinin vadesi
 - Kredi kullanılacak para birimi olmaktadır.

Şekil 2.8'de Basel II Uzlaşısı'nda işletmelerin kredi değerlemesinde bankalar tarafından dikkate alınan veriler verilmiştir.

Şekil 2.8. Basel II Uzlaşısında Kredi Değerlemesi (Kredi Riskinin Tespiti)

(Kaynak: Aras, 2007: 14)

Basel II Uzlaşısı'nda kredi riski ölçümünde kullanılan kriter, firmanın derecelendirme notu olmaktadır. Firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu belirlenen derecelendirme notu, verilen kredinin taşıdığı riski göstermekte ve bankanın bu riske karşılık tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılmaktadır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notunun düşmesi sonucunda banka daha çok risk almakta ve karşılık olarak ayırması gereken sermaye artarak, daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakmaktadır. Kredi derecelendirme sisteminin amacı, firmaların taşıdıkları riskleri objektif olarak ölçmek ve ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmaktır. Bu amaç gerçekleştiğinde, bankaların bir firma için benzer fiyatlamalar yapılması sağlanacaktır (TBB, 2006).

Standart yöntemde, bir bankadan aldığı kredi toplamı 1 milyon Euro'nun altında bulunan perakende KOBİ'lere, banka tarafından verilen risk ağırlığı %75 olmaktadır. Kurumsal KOBİ'lere verilen risk ağırlığı ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tablo 2.8 incelendiğinde, perakende KOBİ'lere kredi verilmesinin kurumsal KOBİ'lere göre daha avantajlı olduğu görülmektedir (Aras, 2005).

Tablo 2.8. Standart Yaklaşımda Kredi Risk Ağırlıkları

Derece Notu	Kurumsal KOBİ	Perakende KOBİ
AAA'dan AA-'ye kadar	% 20	% 75
A+'dan A-'ye kadar	% 50	
BBB+'dan BB'ye kadar	% 100	
BB-' den düşük	% 150	
Derecelendirilmemiş	% 100	

(Kaynak: TBB, 2006: 13)

KOBİ'lere bankalar tarafından açılan kredilerin, Basel II Uzlaşısı'ndan ne şekilde etkileneceği, banka tarafından kullanılan yaklaşıma, KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılan kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin kurumsal yönetim ilkelerine önem vermeleri, bilanço yapılarını daha şeffaf ve muhasebe standartlarına daha uyumlu hale getirmeleri ve güçlü mali göstergeler oluşturmaya çalışarak iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları krediye erişim konusunda temel belirleyiciler

olarak görülmektedir. Raporlama standartlarındaki sorunlar, denetim yetersizliği nedeniyle kayıt dışı çalışılması, kurumsal yönetimdeki eksiklikler ve mali yapılarına ilişkin sorunların KOBİ'lerin mevcut kredi kanallarına erişimlerini güçleştirdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda Basel II Uzlaşısı, KOBİ'lerin önemli bir kısmı için ciddi yükler getirebileceği, ancak, koşulları sağlayan ve yüksek derecelendirme notuna, düşük temerrüt olasılığına ve uzlaşıda öngörülen teminatlara sahip olan KOBİ'ler açısından bir fırsat olarak da değerlendirilebileceği düşünülmektedir (Yayla ve Kaya, 2005).

2.5. Basel I ve Basel II Uzlaşılarının Karşılaştırılması

Bu başlık altında öncelikle, Basel I ve Basel II Uzlaşılarının arasındaki farklılıklara değinilecektir. Daha sonra ise, Basel II Uzlaşısı'nın olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedilecektir.

2.5.1. Basel I Uzlaşısı İle Basel II Uzlaşısı Arasındaki Farklar

Basel II Uzlaşısı çok önemli yenilikler içermektedir. Söz konusu yenilikler Tablo 2.9'da ele alınmaktadır (Ayan, 2007).

Tablo 2.9. Basel I ve Basel II Arasındaki Temel Farklılıklar

BASEL I	BASEL II
Tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanmaktadır.	Bankaların kendi iç risk yönetimi metotlarından, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma amaçlanmaktadır.
Her banka için aynı ölçümlerin kullanılması	Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi risk yönetimini özendirici sermaye teşvikleri söz konusudur.
Geniş tabanlı uygulama alanına sahiptir.	Riske daha duyarlı ölçüm metotları kullanılacaktır.
Piyasa riski ve kredi riski temel alınmaktadır.	Piyasa riski aynen hesaplanırken, kredi riski hesaplanması farklılaştırılmış ve bu iki risk grubuna operasyonel risk kavramı eklenmiştir.
OECD ülkesi olup olmamaya dayalı Klüp Kuralı bulunmaktadır.	Klüp kuralı kaldırılmaktadır.
Sermaye yeterliliğine ilişkin detaylı bilgi açıklaması bulunmamaktadır.	Sermaye yeterliliğine ilişkin Basel II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir.
Kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır.	Bu risklere, operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de ilave edilmiştir

(Kaynak: Sakarya ve Kara, 2008: 99)

Tablo 2.9’da Basel I Uzlaşısı’nı, Basel II Uzlaşısı’ndan ayıran temel noktalar, esas olarak bankaların denetim ve gözetiminde daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplinini ve dolayısıyla küresel düzeyde sürdürülebilir bir finansal istikrarın sağlanmasıdır. Bu çerçevede, Basel II Uzlaşısı, uluslararası alanda sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde uygulanması gereken salt kurallar kümesi olmayıp aynı zamanda bankacılık otoritelerinin finansal sistemlerine daha bütünleşik bakmalarını özendiren bir yaklaşımdır (Yayla ve Kaya, 2005). Böylece, Basel II Uzlaşısı sadece gelişmiş ekonomilerdeki piyasa katılımcıları için değil aynı zamanda gelişmekte olan ekonomiler için de küresel ölçekte etkili olacağı düşünülmektedir (Temizel, 2007).

2.5.2. Basel II Uzlaşısının Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Öncelikle Basel II Uzlaşısı’nın uygulanması sonucu, Türk Bankacılık sistemindeki risk yönetim kültürünün daha da gelişeceği düşünülmektedir (Aktan, 2008). Olumlu ve olumsuz etkileri birlikte değerlendirildiğinde Basel II Uzlaşısı ülkemiz açısından daha sağlam ve daha etkili bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmektedir. Ancak, Basel II Uzlaşısı’na makul bir sürede geçilmemesi sonucu bu durumun ilave bir takım maliyetleri doğuracağı da göz ardı edilmemesi gereken bir konudur (Doyrangöl ve Saltoğlu, 2006).

Basel II Uzlaşısı’nın genel ekonomik işleyiş üzerinde olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir. Özellikle son 10 yılda küresel anlamda meydana gelen krizlerde, uluslararası finans sektörü hem etken hem de edilgen taraf olmuştur. Bu nedenle, uzlaşının üçüncü yapısal bloğu olan piyasa disiplinin uygulanması, makro ekonomik anlamda krizlerin önlenmesinde önemli bir fayda sağlayacaktır (Çelik ve Kızıl, 2008). Genelde risk yönetimi tekniklerini gelişmesini sağlayan Basel II Uzlaşısı ile beklenen olumlu etkiler şu şekilde özetlenebilir (Mazıbaş, 2005).

- Bankalarda risk yönetiminin etkililiğinin artması,
- Bankaların aracılık işlevlerini daha etkili biçimde yerine getirmesi,
- Bankaların sermaye düzeyleri ile karşı karşıya kaldıkları risklerin paralel olması,

- Bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması ve
- Bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşmenin sağlanması bu faydalar arasında sayılmaktadır.

Basel II Uzlaşısı'nın reel sektöre olumlu ve olumsuz etkileri ise şu şekilde özetlenebilir (Sakarya ve Kara, 2008).

- Finansal tabloları şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşmamış firmalar sadece bankalarla değil, aynı zamanda, Basel II'den bağımsız olarak, uygulamaya konulan diğer risk yönetimi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler nedeniyle de sorunlar yaşayacaklardır.
- Basel II Uzlaşısı, derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut durumda herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Ancak, bu uzlaşi ile birlikte yüksek derecelendirme notuna sahip şirketler diğerlerine göre daha avantajlı konuma geçerek, daha düşük faizli kredilerden faydalanabileceklerdir.
- Basel II Uzlaşısı ile şirketlerde, kurumsal yönetişimin artması ve kayıt dışılığın azalması yönünde doğal bir teşvik mekanizmasının oluşması beklenmektedir.
- Son olarak, Basel II Uzlaşısı'nda değişen teminatlar nedeniyle birçok işletmenin kredi alırken teminat sıkıntısıyla karşılaşabilecekleri düşünülmektedir.

2.6. Otel İşletmeleri ve Basel II Uzlaşısı

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle otel işletmeleri konusu açıklanacaktır. Yapılan araştırmalara göre, araştırma konusu olan Basel II Uzlaşısı ve otel işletmeleri ile ilgili yapılmış yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle otel işletmeleriyle ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, Basel II Uzlaşısı ve turizm sektörüne yönelik yapılan çalışmalara değinilecektir.

2.6.1. Otel İşletmeleri

Bu başlık altında, otel işletmeleri kavramı, otel işletmelerinin tarihsel gelişimi, otel işletmelerinin özellikleri ve otel işletmelerinin sınıflandırılması ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır. Araştırma kapsamında sadece beş yıldızlı otel işletmelerinin olması nedeniyle bu işletmelerin özellikleri açıklanacaktır.

2.6.1.1. Otel İşletmeleri Kavramı

Dünyada önemi sürekli artan bir sektör olan turizm; insanların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (Usta, 2002). Turizm, ulusal ve uluslararası düzeyde, yatırım ve iş hacmini geliştirerek; gelir, döviz ve istihdam alanları sağlamaktadır. Bu yönüyle turizm, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantıyı olumlu bir şekilde etkilemektedir (Akat, 2008). Turizm genellikle devamlı ikamet edilen yer dışında, eğlenme ve dinlenme amacıyla yapılmaktadır. Seyahat çeşitleri de turizmin gelişmesi için hizmet vermektedir (Andrews, 2007).

Page (2009)'e göre turizm kavramı, hem aynı ülke içerisinde hem de ülkeler arasında yapılan seyahatler olarak geniş bir şekilde tanımlamak mümkündür. Yapılan faaliyetlerin turizm kavramı içerisinde yer alabilmesi için ziyaretçilerin gittikleri yerde en az bir gün geceleme yapması ya da gittiği yerde 24 saati aşan bir sürede kalması gerekmektedir.

Konaklama ihtiyaçlarının karşılanmasını, mal ve hizmetlerin üretilmesini ve pazarlanmasını sağlayan birimler olarak tanımlanan konaklama işletmeleri (Oral, 2005), içerisinde en önemli grubu otel işletmeleri oluşturmaktadır (Kozak vd., 2001).

Gelenekleri, milliyetleri, dilleri, dinleri, mali güçleri, seyahat amaçları, hayat standartları, zevkleri birbirinden çok farklı olan turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bulunan işletmelere yönelik ortak bir tanımın yapılması oldukça güçtür. Bu nedenle otel işletmeleri ile ilgili birçok farklı tanım bulunmaktadır. Değişik zamanlarda yapılan bazı tanımlar şunlardır (Olalı ve Korzay, 1993);

Otel işletmeleri, sahibi tarafından özel bir sözleşmeye gerek duyulmadan kendisine verilecek olan hizmete karşılık belirlenen bir fiyatı ödemeye istekli olan insanlara; yer, yiyecek ve içeceğin sağlandığı bir işletme olarak tanımlanmaktadır (Medlik, 1997).

Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği (2000)'nde yapılan tanıma göre otel işletmeleri, asıl fonksiyonları müşterilerin geceleme ihtiyaçlarını sağlamak olan, bu hizmetin yanında, yeme-içme, spor ve eğlence ihtiyaçları gibi yardımcı ve tamamlayıcı birimleri de bünyelerinde bulundurabilen tesislerdir.

Günümüzde otel işletmeleri, yalnızca geceleme ihtiyacını karşılayan yerler olmayıp, aynı zamanda ses, mimari yapı, mobilya ve dekorasyon, dokuma, estetik, ışık gibi özellikleri de bünyesinde bulunduran yerlerdir. Otel işletmelerinde, genelde tüm konfor ve hizmetlerle birlikte, kafeterya, restoran, bar, çamaşırhane ve kuaför gibi hizmet ve tesislerin de bulunması gerekmektedir (Akat, 2008).

2.6.1.2. Otel İşletmelerinin Özellikleri

Otel işletmelerinin kendilerine has özellikleri bulunmaktadır. Genel olarak bu özellikler aşağıda verilmektedir;

- ***Otel işletmelerinde üretilen mal ve hizmetler, dayanıksız bir yapıdadır.***

Otel işletmelerinin ürünü olan mal ve hizmetler, stoklanarak ya da bekletilerek ileriki dönemler için saklanamazlar. Örneğin; bir otel odasının stoklanma olanağı olmadığı için gününde satılması zorunluluğu vardır (Kozak, 2008).

- ***Otel işletmelerinde üretim ve satış eş zamanlı olarak yapılmaktadır.***

Otel işletmelerinde üretilen mal ve hizmetlerin stoklanma özelliği olmayıp, üretilen mal ve hizmetin satışı eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir (Kozak, 2008).

- ***Otel işletmeleri insan gücüne dayanır.***

Otel işletmelerinde gerek hizmet sunumunda, gerekse fonksiyonların yerine getirilmesinde büyük ölçüde insan gücünden yararlanılmaktadır. Hizmetlerin

yürütülmesinde ve müşterilerin memnuniyetinin sağlanmasında otel çalışanlarının rolü çok büyüktür (Batman, 2004).

- ***Otel işletmeciliği dinamikdir.***

Otel işletmeciliği; sağlıklı ve modern yaşam felsefesini benimseyen, teknolojisiyle ve otelcilik anlayışıyla devamlı olarak değişen bir sektördür (Şener, 2001).

- ***Otel işletmelerinde üretim günün farklı zamanlarına yayılmaktadır.***

Otel işletmelerinde üretim faaliyetleri, günün farklı zamanlarına yayılmıştır. Örneğin, odaların temizlenmesi müşterilerin odayı terk etmesinden sonra yapılırken, bir içkinin veya bir yemeğin hazırlanması yine farklı bir zamanda yapılmaktadır (Kozak, 2008).

- ***Otel hizmetleri, otel personelleri arasında yakın işbirliği ve karşılıklı yardımı gerektirir.***

Oteller, son derece birbirine bağımlı departmanlardan oluşan ekonomik ve sosyal işletmelerdir. Bir otelin faaliyetlerini yerine getirebilmesi için otel bünyesinde çalışan personellerin arasında yakın işbirliği ve karşılıklı yardımlaşmanın olması gerekmektedir. Bu özellik, otel işletmelerinin başarısında önemli bir etkidir (Batman, 2004).

- ***Otel işletmelerinde üretim, çoğunlukla hizmet ağırlıklı olarak yapılmaktadır.***

Otel işletmeleri somut mallar (örneğin yemekler, içkiler, tatlılar) üretiyor olsa da, yoğun olarak hizmet ağırlıklı üretimde de bulunmaktadırlar. Örneğin; personelin müşteriye karşı güler yüzlü olması, hizmet olarak düşünülmesi gerekirken; aynı şekilde, bir odanın konaklama amacıyla müşteriye sunulması da bir tür hizmettir (Kozak, 2008).

- ***Üretimin otel işletmelerinde emek-yoğun ağırlıklı gerçekleştirilmesinin yanı sıra, tekno-yoğun özellik de göstermektedir.***

Tekno-yoğun üretimin en önemli özelliği, üretimin emek unsuru ile birlikte teknolojik üretim, araç ve gereçler kullanılarak yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu özelliğe örnek olarak, ön büro bölümünde bilgisayarın kullanılması, mutfak ve çamaşırhane işlerinin teknolojik makineler sayesinde gerçekleştirilmesi verilebilir (Kozak, 2008).

- ***Otel işletmelerinin sermayenin büyük bir kısmı sabit değerlere bağlanmıştır.***

Otel işletmelerinin kurulması ve faaliyete geçirilmesi için büyük miktarlarda sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sermayenin önemli bir bölümü de işletme faaliyete geçmeden önce sabit değerlere yatırım yapılması gerekmektedir. İşletme belgeli bir otel işletmesinde varlıklarının dağılımı, %85- 90 duran varlıklar, %10-15 dönen varlıklar olmak üzere yapılmaktadır (Şener, 2001).

- ***Otel işletmeleri, yıl boyunca 7 gün, 24 saat sürekli hizmet veren işletmelerdir.***

Müşterilerin otelde konakladıkları süre boyunca otel hizmetlerinden faydalanması için otel personeli çalışmak zorundadır. Müşterilerin otelde konakladıkları süre boyunca rahat ve huzurlu bir ortamda olabilmeleri için, çalışan personelin, nitelikli ve psikolojiden anlayan kişiler olması gerekmektedir (Batman ve Soybalı, 2009).

Ayrıca Binbay (2007), otel işletmeleri ile ilgili şu özellikleri belirtmiştir:

- Otel işletmelerinde personel sayısının az olması, hizmetin kalitesini düşürmekte ve müşteriler bu durumdan memnun kalmamaktadır. Bu nedenle, otel işletmelerinin çalışanları, üretim ve hizmetin sunumunda oldukça önemli olmaktadır.

- Müşterilerin her an otelden ayrılması söz konusu olduğundan dolayı, müşteri hesapları her an hazır olmalıdır. Bu durum, iyi ve hızlı bir belge akışı ile raporlama sistemini gerektirir.

2.6.1.3. Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması

Otel işletmeleri, birçok araştırmacı tarafından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Genel olarak kabul gören sınıflandırmalar, otel işletmelerinin bulunduğu yer, verilen hizmet, büyüklük ve çalışma sürelerine göre yapılmaktadır. Söz konusu sınıflandırma aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Kozak, 2008).

- ***Gelişme Aşamaları Bakımından Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması*** (Olalı ve Korzay, 1993):
 - Lüks oteller (Hôtel de Luxe),
 - Vasat oteller (Hôtel Moyenne),
 - Yan konaklama tesisleri (Para- Hôtellerie),
- ***Karşıladıkları Konaklama İhtiyacı Türü Bakımından Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması*** (Oral, 2005):
 - Merkezi oteller,
 - Resort oteller (tatil otelleri),
 - Şehir dışı otelleri,
 - Karayolları kavşak otelleri (moteller),
 - Havaalanı otelleri,
 - Konut otelleri (residence),
 - Yüzer oteller,
 - Kapsül oteller,
- ***Ölçek Bakımından Otel İşletmelerinin Sınıflandırması*** (Batman, 2004):
 - 25 veya daha az odaya sahip olan çok küçük oteller,
 - 25-99 odaya sahip olan küçük oteller,
 - 100-299 odaya sahip olan orta büyüklükteki oteller,
 - 300 ve daha fazla odaya sahip olan büyük oteller,

- ***Faaliyet Sürelerine Göre Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması*** (Şener, 2001):
 - Devamlı oteller,
 - Mevsimlik oteller,
- ***Bulundukları Yere Göre Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması***,
 - Hava alanı otelleri,
 - İstasyon otelleri,
 - Liman otelleri,
 - Kent merkezindeki oteller,
- ***Fiyat Düzeyi Bakımından Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması*** (Oral, 2005):
 - Ekonomik oteller,
 - Orta düzey fiyatlı oteller,
 - Lüks (pahalı oteller),
- ***Hukuki Bakımdan Bağlı Oldukları Statülere Göre Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması*** (Şener, 2008):
 - Turizm işletme belgeli oteller,
 - Belediye belgeli oteller,

2.6.1.3.1. Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinin Özellikleri

Beş yıldızlı otel işletmeleri; yerleşme durumu, yapı, tesisat, donatım, dekorasyon ve hizmet standardı olarak üstün özellikler gösteren, dört yıldızlı oteller için aranılan şartlarla birlikte aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan en az 120 odalı otellerdir. Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik'e göre beş yıldızlı otellerin özelliklerini aşağıdaki gibi 4 grup altında sıralanabilmektedir (Resmi Gazete, 2005).

Otel özellikleri: En az kırk metrekare büyüklükte aletli jimnastik, aerobik veya bardo salonu, alarm sistemi bulunan sauna, Türk hamamı, mini golf, tenis veya voleybol sahası, trambolin, bowling salonu, go-kart pisti, kayak ve deniz sporları vb. imkânlar sağlayan ünitelerden en az üç adedini bünyesinde bulundurmaktadır. Türk mutfağından en az beşer adet sıcak ve soğuk yemekler ile

tatlı çeşitlerinin de sunulduğu alakart hizmeti verilen ayrı bir lokantası olan otel işletmelerinde ayrıca şu özellikler bulunmaktadır:

- En az üç adet kafeterya ve snack bar üniteleri,
- Müşterilerin ineceği veya çıkacağı kat sayısının birden fazla olması halinde otelin kapasitesiyle orantılı müşteri asansörü,
- En az yüz kişi kapasiteli kabare, tiyatro, sinema etkinliklerinin yapılabileceği kapalı salon,
- Kişi başına en az 1.2 metrekare alan düşecek şekilde en az yüz kişilik gece kulübü, diskotek veya benzeri eğlence imkanı veren ayrı bir salon,
- Altı odadan az olmamak üzere oda kapasitesinin asgari % 5'i oranında bütün ürünleri içilmeyen oda düzenlemesi,
- İklim koşullarına göre genel mahallerde bulunan klima sistemi,
- Kapalı ve/veya açık yüzme havuzu otel işletmelerinin bünyelerinde bulunan özelliklerdir.

Oda özellikleri: Odalarda; bornoz, dış temizlik kiti, tek kullanımlık terlik, dikiş kiti, ayakkabı sileceği, cılası, duş köpüğü, makyaj temizleme pamuğu, kutu kâğıt mendil, semsiye gibi en az beş adet amblemlı malzeme, çalışma masası, yatak başucunda merkezi aydınlatma düğmesi ve priz, boy aynası, klima, yatak örtüsü, mini bar, kıymetli eşya kasası gibi özelliklerin yanında;

- Uydu veya video yayınları ile oda sayısının %10'u oranında internet imkânı,
- Mesaj bırakabilme sistemi,
- Banyolarda; resepsiyonla bağlantılı telefon gibi hizmetlerin verildiği özellikler de bulunmaktadır.

Hizmetler- Mahaller: Kişi başına en az 1.2 metrekare alan düşen en az yüz kişilik konferans salonu, fuayesi, salon ile bağlantılı en az iki çalışma odası, sekreterlik ve tercüme hizmetleri, telefon, faks, internet bağlantılı bilgisayar gibi büro hizmetlerine yönelik çalışma ofisi bulunmaktadır. Yirmi dört saat oda servisi, bay ve bayan kuaförü, satış mağazaları, kuru temizleme ile terzi hizmeti, pasta ve içki servisi verilen en az yüz kişilik salon, yeterli büyüklükte bagaj odası ve emanet hizmeti verilen mahalleri bulunmaktadır.

- Kat koridorlarında resepsiyonla bağlantılı telefon,
- Garaj veya üzeri kapalı otopark, bu mahallerde yirmi dört saat görevli personel,
- Kabul holünde telefon kabinleri,
- Her katta kat ofisi düzenlemesi (Ayrık yerleşimler şeklinde düzenlenmiş tesislerde hizmetin aksamaması kaydıyla kat ofisinin her katta bulunması zorunlu değildir.),
- Çeşitli dillerde; süreli yayın, kitap gibi dokümanların yer aldığı okuma mahalli,
- Kapasitesi yüz kişiden az olmamak kaydıyla, tesis yatak kapasitenin yüzde ellisine hizmet veren lokanta,
- Servis merdiveni veya asansörü, (ayrık yerleşimler şeklinde düzenlenmiş tesislerde servis merdiveni veya asansörü bulundurulmasına ilişkin esaslar Bakanlıkça belirlenir.)
- Sürekli doktor ve revir hizmetleri verilmektedir.

Personel özellikleri: Resepsiyondan ayrı bir mahalde müşteri ilişkileri ve danışmanlık hizmetleri deneyimli personel tarafından sağlanmaktadır. Personel sayısının en az %25'i oranında eğitim almış personel ve en az beş yıl deneyim sahibi olan eğitimli idari personel bulunmaktadır.

2.6.2. Otel İşletmeleri ve Basel II Uzlaşısı

Dünyada meydana gelen krizler, başta finansal kuruluşlar olmak üzere diğer sektörleri de etkilenmektedir. Krizlerin turizm sektörüne etkisi, yerli paranın değer kaybetmesi, döviz cinsinden gelir sağlayan işletmelerin yerli para birimi bazında gelirini yükseltmiştir. Ancak maliyetlerde de yüksek oranlarda artışlar meydana getirmiştir (Aydın, 2007).

Bu krizlerin tekrar etmesinin önüne geçilmesi için krizlerin oluşmasına neden olan etmenlerin tespit edilerek etkisinin azaltılması ve piyasa istikrarı için uygun bir zeminin hazırlanması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan en önemli çalışmalardan biri Basel Uzlaşısıdır (Şenol ve Aktürk, 2008).

Basel II Uzlaşısı'nda yer alan standartların, turizm yatırımlarında oldukça büyük bir öneme sahip olacağı düşünülmektedir. Bu durumda, yapılacak olan turizm yatırımlarındaki kredilendirme işleminde, yatırımcının ve yatırımı yapan şirketin derecelendirme (rating) notu önem kazanacaktır. Özellikle turizm yatırımları için alınacak olan kredilerde; işletmelerin derecelendirme notunun belirlenmesinde, öz kaynaktan yönetim verimliliğine, pazar payından kredibiliteye kadar olan standartları ortaya çıkarmak ve değerlendirmek gerekecektir. Genellikle, Alman ve Amerikan bankalarının verdikleri kredi derecelendirme notu dikkate alınarak oluşturulan Tablo 2.10, turizm yatırım işletmelerinin derecelendirme notu kriterlerinin ağırlıklarını sıralamak için oluşturulmuştur (Armağan, 2011).

Tablo 2.10. Derecelendirme (Rating) Notu Kriterleri

Kriterlerin Dağılımı	Derecelendirme Ağırlığı
Ekonomik Değerler - Finansman Durumu - Öz kaynak Verimliliği - Şirketin İlerideki Gelişimi - Verilerin Doğruluğu	% 50
Branş, Pazar ve Rekabet Durumu - Branşındaki Konumu - Pazar Payı ve Gelişimi - Rekabet Ortamı Verileri - Ürün/Hizmet Programı ve Yelpazesi - Müşteri Memnuniyeti ve Yapısı - Tedarikçilerin Bağımlılığı	% 20
Yönetim Kalitesi, Kontrol, Planlama ve Yönlendirme - Şirket Yönetimi - Şirket Ortaklarının Mal Varlıklarının Dağılımı 10 ve 20 Yıllık Sürelerdeki Şirketin Yönetim Planı - Teknoloji Yapısı - Çalışanların Potansiyelleri - Kontrol Mekanizmaları - Şirketin Hukuksal Yapısı	% 20
Bugüne Kadar Olan İş Gelişimi ve Ödeme Dengeleri - Cari Hesaplar Analizi - Müşteri ve Ticari İlişkiler - Ödeme Dengeleri	% 20

(Kaynak: Armağan, 2011)

Tablo 2.10'da görüldüğü gibi kredi kullanmak isteyen turizm işletmelerinin mikro ve makro çevresindeki unsurlar bankalar tarafından dikkate alınacaktır. Bu unsurlar, belirlenen derecelendirme ağırlığı (%20, %50) karşısında

değerlendirilecektir. Böylece, tüm işletme içi ve dışı faktörlerin değerlendirilmesinde elde edilen sonuç, o işletmenin kredibilitesi olacaktır (Armağan, 2011).

Basel II Uzlaşısı ile turizm işletmeleri küçük işletme olma özelliklerini devam ettireceklerdir. Ancak, turizm işletmelerinin krediye dayalı yeni yatırım veya modernizasyon yapabilmesi için belirlenen standartların işletmelerde uygulanması ve işletmelerin kurumsallaşması gerekmektedir. Bu kapsamda turizm işletmeleri şeffaflık, hesap verebilirlik ve sürdürülebilirlik konularında kendilerini hazırlamalıdır. Bu ilkelere dayalı bir örgütlenmeyi uygulayan işletme bankalardan düşük faiz oranıyla kredi imkânından yararlanabilecektir (Kutukız, 2007).

Yapılan araştırmalar sonucunda, araştırma konusu olan Basel II Uzlaşısı ve turizm sektörüyle ilgili yapılmış yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Ancak turizm işletmeleri ve Basel II Uzlaşısı konusunda birkaç çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmalara aşağıda değinilmektedir:

Şenol ve Aktürk (2008), çalışmalarında Türkiye’de faaliyet gösteren turizm sektöründeki KOBİ’ler için swot analizi yapmışlardır. Çevresel faktörler de dikkate alınarak, Basel II Uzlaşısı karşısında turizm işletmelerinin güçlü ve zayıf yönleri ile yakalayabilecekleri fırsatlar ve maruz kalacakları tehditler belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda turizm sektöründeki KOBİ’lerce kullanılan banka kredilerinin bilançoların pasif tarafındaki diğer borçlanma kalemlerine göre düşük kalması, finansman giderleri üzerinde önemli bir artış meydana getirmeyeceğini göstermektedir. Bu durum işletmelerin güçlü yanı olarak belirlenmiştir. Turizm sektöründeki KOBİ’lerin mali ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler nedeniyle, Basel II Uzlaşısı’nın standartlarını sağlamada zorlanacak olmaları, bu uzlaşısı hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve uzlaşının standartlarını yerine getirmede geç kalmış olmaları zayıf yönler olarak belirlenmiştir. Firmaların sermaye yapılarını güçlendirmeleri ve uluslararası kabul görmüş mali tablolar hazırlayarak rekabet avantajı sağlamaları KOBİ’lerin yakalayabileceği fırsatlardır. KOBİ’lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında proaktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi ise, işletmelerin karşılaşılabileceği tehditler olarak araştırma sonuçlarında belirlenmiştir.

Kutukız (2007) çalışmasında, Basel II Uzlaşısı'nın KOBİ grubuna dâhil turizm işletmelerini nasıl etkileyeceği ve buna karşılık işletmelerin ne tür önlemler alması gerektiği konusu üzerinde durmuştur. Turizm işletmelerinin diğer sektörlerle göre bankalardan daha az kredi kullandıkları, daha çok finansman problemleri yaşadıkları ve bu işletmelerin risk derecesinin yüksek olması nedeniyle Basel II Uzlaşısı standartları karşısında daha yüksek faiz oranıyla borçlanacakları araştırma bulguları sonucunda elde edilmiştir. İşletmelerin en kısa sürede ülkedeki istikrar ve düşük faizle birlikte finansman problemlerini çözmeleri ve bundan sonraki faaliyetlerini Basel II Uzlaşısı doğrultusunda yapmaları gerektiği, işletmeler tarafından alınması gereken önlemler olarak belirlenmiştir.

Kutukız ve Turgut (2008) çalışmalarında, finansman durumu, öz kaynak verimliliği, sektördeki konumu, pazar payı, rekabet edebilirliği, işletme yönetimi, müşteri memnuniyeti, teknoloji yapısı, ödeme dengeleri gibi derecelendirme standartları göz önünde bulundurarak otel işletmeleri üzerine derecelendirme yapmışlardır. Araştırma kapsamına dâhil edilen işletmelerin derecelendirme notunun tespitinde gelişmiş birçok ülkenin kullandığı ekonomik değerleri ortaya koymak için dört oran kullanılmış ve sadece bu oranlara göre derecelendirme yapmışlardır. İşletmelerin derecelendirme notu, Standart & Poor's Derecelendirme Kuruluşuna göre "BB- ile BB" ve Moody's derecelendirmesine göre ise, "Ba1 ile Ba3" olarak belirlenmiştir. Bu nota göre, çalışmaya dâhil olan işletmelerin Basel II Uzlaşısı kapsamında derecelendirmeye gitmeleri ve kredi talep etmeleri durumunda alacakları derecelendirme notunun düşük olduğunu görülmektedir. Dolayısıyla turizm sektöründe faaliyet gösteren, konusunda bilgili, tecrübeli yönetici kadroya sahip, kredi değerliliği olan, yapılacak yatırımın ekonomik-mali ve teknik yönden yapılabilir bulunduğu tespit edilen firmalara kullanılacak kredi maliyetinin düşük olacağı ve bu özellikleri karşılamayan işletmelerin ise, kredi maliyetinin yüksek olacağı araştırma sonuçlarında belirtilmiştir.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecini konu alan çalışmanın araştırma yöntemi kısmına ilişkin değerlendirmeler sunulmuştur. Bu kapsamda araştırmanın evreni/örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetleri belirlemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu temel amacın yanında;

- Otel işletmelerindeki muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek,
- Yöneticilerin Basel II Uzlaşısı ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini belirlemek,
- Basel II Uzlaşısı doğrultusunda işletmelerde yapılması gereken düzenlemelerin neler olduğunu ortaya çıkartmak şeklinde alt amaçlar da bulunmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, İstanbul'da faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgesine sahip beş yıldızlı 43 otel işletmesi oluşturmaktadır. İstanbul'un uluslararası düzeyde tanınmış ve turizm açısından da Türkiye'nin en önemli destinasyon bölgelerinden biri olması ve ayrıca bu şehirdeki otel yöneticileriyle görüşme imkânlarının araştırmacı tarafından daha kolay olması, araştırmanın İstanbul'da yapılmasının nedenleridir. Turizm işletme belgesine sahip beş yıldızlı otel işletmelerinin büyük ölçekli işletmeler olması, diğer işletmelere göre daha kurumsallaşmış olması ve bu

işletmelerin bünyelerinde muhasebe ve finans işleri için ayrı bir departman bulunması, araştırmanın beş yıldızlı otel işletmeleri üzerinde yapılmasının nedenleridir. Araştırmaya konu olan 43 otel işletmesinin 6 tanesi zincir otel işletmesi olup, İstanbul'un iki ya da üç farklı yerinde faaliyette bulunmaktadır. Zincir otel işletmelerinin finans işleri işletme bünyesinde yapılmamakta, bu işler için farklı merkezler oluşturulmaktadır. Zincir otel işletmelerinde finans işleri tek bir merkezde yürütüldüğünden dolayı bu işletmeler tek bir otel işletmesi olarak sayılarak araştırma evreni 35 otel işletmesi olarak belirlenmiştir. Bu işletmelerin içerisindeki 1 otellin merkezinin farklı bir ülkede olmasından dolayı bu işletmeden veri alınamamıştır. Kalan 34 otel işletmesi ile telefonla ve mektup yoluyla, ayrıca bu işletmelerle görüşmeyi sağlayabilecek aracılar sayesinde iletişime geçilmiştir. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda, 15 işletme yöneticisinin Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmış ve araştırma kapsamına alınamamıştır. Bu doğrultuda Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olan 19 otel işletmesi amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme kullanılarak belirlenmiştir.

Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünölen durumların derin bir şekilde çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında kullanılmaktadır. Benzeşik örneklemede, küçük, benzeşik bir örnekleme oluşturma yoluyla belirgin bir alt grup tanımlanmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2006).

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın amacı doğrultusunda nitel bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda Basel II Uzlaşısı ve otel işletmeleri ile ilgili yeterli sayıda çalışmaya ulaşılmaması, araştırmada nitel bir yöntemin kullanılmasının uygun olacağını ortaya koymuştur. Bu nedenle konu ile ilgili daha ayrıntılı verilere ulaşmak ve Basel II Uzlaşısı'nın ilgililerce daha iyi algılanmasını sağlamak için nitel araştırma yapılması uygun görölmüştür. Nitel araştırma yöntemi, sosyal bilimler alanında hızla gelişmekte ve gittikçe artan oranda kabul görmeye başlamaktadır. Bu yönteme ilişkin gerekli açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

3.3.1. Nitel Araştırma Yöntemi

Nitel araştırma yöntemleri sosyal bilimler alanında oldukça sık bir şekilde kullanılmaktadır (King ve Horrocks, 2010). İnsanların birbirleriyle olan iletişimlerdeki karmaşıklık ve anlaşılabilirlik bu durumun başlıca nedenidir. Her insanın kendine özgü bir yapıya sahip olması, insanlar tarafından yapılanların anlaşılmasında zorluklara yol açmaktadır. Sosyal olaylarda, değişkenlerin kontrol altına alınması oldukça güçtür. İnsanlar, sürekli içinde bulundukları kalıplar dışında, esnek bir anlayışla incelenmelidir. Bu gereğin bir sonucu olarak nitel araştırma yöntemi ortaya çıkmıştır (Demir, 2009).

Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koyan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır.

Ekiz (2009)'e göre nitel araştırma ise; araştırılan konu ya da konuları doğal ortamda inceleyen, araştırmacının araştırmaya konu olan insanlardan elde ettiği verileri fenomenayı (olguyu) anlamlaştırma ve yorumlama çabası içerisine girmesini gerektiren bir yöntemdir.

Nitel araştırma yöntemleri, toplumsal kalkınma, sosyal görev, bölgesel planlama, sağlık bilimleri, eğitim ve yönetim gibi uygulamalı alanlarda ve sosyal bilimlerde giderek önemli bir araştırma yöntemi haline gelmiştir. Nitel araştırma kendi içinde bir soruşturma alanı oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan kavramlar ve varsayımlar birbirine oldukça bağımlıdır (Marshall ve Rossman, 2011).

Nitel araştırma yöntemleri, belirli olgu veya olayları, kendi doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak derinlemesine inceleyen bir yöntemdir (Saban, 2007). Nitel araştırma yöntemiyle yapılacak olan bir araştırma, sistematik bir şekilde titizlikle yapılmalıdır (Mason, 2002).

Bu çalışmada, muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetler hakkındaki görüş ve

değerlendirmeleri ortaya konulmak istenmektedir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yönteminin tanımları incelendiğinde, araştırmada kullanılması gereken en iyi yöntemin nitel araştırma yönteminin olması gerektiği görülebilir. Araştırmanın yaklaşımı olarak ise, nitel araştırma yaklaşımları arasında önemli bir yere sahip olan tümevarım yaklaşımı seçilmiştir.

Tüme varım yaklaşımı, parçaların incelenmesini ve bu incelemelere dayanılarak bütünü tanımlanması olarak açıklanmaktadır. Bu yaklaşımda önceden belirlenen kuram veya hipotez yoktur. Araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak incelediği konuya ilişkin ana temaları orta çıkarır ve topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturarak anlaşılabilir olmasını sağlamaktadır (İslamoğlu, 2002).

3.3.1.1. Nitel Araştırma Yönteminin Özellikleri

Nitel araştırma yöntemine özgü genel özellikler birçok araştırmacı tarafından ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde ortaya çıkarılan özellikler, araştırmacılara felsefi yönden birtakım yollar göstermektedir. Nitel araştırma yönteminin en belirgin özellikleri şunlardır (Ekiz, 2009).

Araştırılan kişilerin gözüyle görme, üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla araştırılan olay, olgu, norm ve değerleri incelemeye çalışmak nitel araştırmanın en önemli özelliğidir.

Tanımlama şeklinde olması, üzerinde araştırma yapılan kişilerin yaşadıkları ortamların ya da üzerinde araştırma yapılan konu, olay ve olguların geçtiği yerlerin geniş bir şekilde tanımlanması yapılmaktadır.

Durumsallaştırma, araştırmaya konu olan kişilerin davranışlarını ve davranışlarının geçtiği durumları inceleyerek, anlama eğilimi göstermektedir.

Esnek ve yapılandırılmamış olması, araştırmaya konu olan sosyal bir olay, olgu ya da konu üzerinde açık ve yapılandırılmamış bir strateji içerisindedir.

Veri analizinin tüme varım şeklinde olması, araştırma sürecinde elde edilen verileri ya da bulguları inceleyerek hipotezleri çürütmek ya da desteklemek için bir

çaba içerisine girmemektedir. Bu durumun aksine, elde edilen verileri sistemli ve planlı bir şekilde inceleyerek, tümevarım yöntemiyle, kuram üretme yoluna gitmektedir.

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin kullanılmasının en büyük nedeni, konu ile ilgili ulaşılan kaynakların yetersiz olmasıdır. Nitel araştırma yönteminin araştırmacılara derinlemesine veri elde etme imkânı sunma özelliği sayesinde araştırma konusu hakkında daha detaylı bilgi edileceği düşünülmüştür. Sonuç olarak bu araştırmanın özellikleri ile nitel araştırma yönteminin özelliklerinin uyuşması, nitel araştırma yönteminin seçilme nedenlerindendir.

3.3.1.2. Nitel Araştırma Yönteminin Amacı

Nitel araştırma yöntemi çeşitli koşullarda gerçekleşen olayları incelemek ve bir olayın meydana gelmesine neden olan duruma dikkat çekilmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Nitel araştırma yönteminde konuların kapsamı sınırsızdır. Restoranda bir masada oturarak, bir gencin yatak odasında bulunarak, bir sahil boyunda yürüyerek bu yöntemi kapsayan çalışmalar yapılabilir (Lindof ve Taylor, 2011). Nitel araştırmalar temelde, insanların iç dünyasını ve deneyimlerini nasıl inşa ettiklerini anlamak için yapılmaktadır (Merriam, 2009).

Nitel araştırma yönteminin kendine özgü amaçları bulunmaktadır. Genel olarak belirlenen bu yöntemin beş amacı aşağıda verilmektedir (Demir, 2009);

- Araştırmaya katılanların içerisinde bulunduğu olayları, değişen durumlarını ve bakış açılarını anlamaya çalışır.
- Katılımcının davranışlarını etkileyen içeriğin anlaşılmasını sağlar. Nitel araştırmalar genellikle az sayıda kişinin davranışlarını birebir inceler ve onları yorumlar.
- Beklenmeyen olguları ve etkileri inceleyerek, yeni teoriler tanımlamaya çalışır.
- Olayların ve faaliyetlerin nasıl bir süreç izlediğinin anlaşılmasına yardımcı olur.
- Sebep ve sonuç ilişkisini açıklar.

3.4. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri katılımlı gözlem, görüşme, doküman incelemesi ve fiziksel/nesnel düzenlemeler olmak üzere dört ana gruba ayırmak mümkündür. Burada bahsedilen, doküman incelemesi, araştırma nesnesine ilişkin bulunan belgelerdir. Fiziksel/nesnel düzenlemeler ise, daha çok mekânsal bir anlam içermektedir (Geray, 2006). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu nedenle sadece görüşme tekniğine değinilecektir.

3.4.1. Görüşme Tekniği

Görüşme tekniği, nitel araştırma yöntemleri arasında en sık kullanılan tekniktir (King ve Horrocks, 2010). Görüşme tekniğinin temelini, karşılıklı konuşma içermektedir. Günlük hayatta bireylerin her zaman başvurdukları bir durum olan görüşmenin, bilimsel araştırmalarda kullanılması için belirli kurallar yüklenilmiştir. Görüşme tekniğinde iki taraf bulunmaktadır. Bunlardan ilki araştırmacı ya da görüşmeci; ikinci ise görüşülen kişi ya da kaynak kişi olmaktadır. Görüşme tekniğinde araştırmacı önceden hazırladığı soru kalıbına uyarak, araştırmaya konu olan kişi ile araştırmayı sürdürmektedir (Kozak, 2001). Görüşme tekniğinin amacı, görüşülenlerin ne düşündüğünü duymak ve anlamaktır (Kuş, 2009).

Mil (2007) görüşme tekniğini, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı, karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlamaktadır.

Görüşme tekniği, ilgili kişilerden araştırılan konu hakkında çeşitli sorular yardımıyla bilgi almayı sağlamaktadır. Görüşmenin belli bir düzen içinde yapılması için görüşme cetveli/görüşme anahtarının önceden hazırlanması oldukça önemlidir. Yüz yüze yapılan ve belirli bir düzen içerisinde gelişen görüşmelerde araştırmacı, görüşülen kişi ile arasında geçen konuşmaları çeşitli araçlarla kayıt etmektedir. Konuşulanların kayıt edilmesi, konunun derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır. Ancak, araştırmacı ve görüşülen kişi arasında belli bir güven sağlanmazsa ve aralarında iletişim sorunu doğarsa teknik etkisiz hale gelir (Bal, 2001).

Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce bir hazırlık süreci yapılmalıdır. Bu süreç, görüşme sürecinde yapılması gerekenlere ilişkin olarak araştırmacıya yardımcı olur. Görüşmeler genellikle yüz yüze gerçekleştirilir. Ancak, araştırmacı ile görüşülen kişi arasında uzaklık söz konusu ise, görüşmeler telefon ve internet gibi teknolojik araçlar kullanılarak da gerçekleştirilir (Lindof ve Taylor, 2011).

Görüşme tekniği, bir takım özellikleri bakımından yoğun olarak gözlem tekniği içerisinde uygulanmaktadır Monografik çalışmalar sırasında, araştırmacının doğrudan gözlemlerinin yanında, konu ile ilgili kişilerle karşılıklı konuşması ve bu kişilerin görüş ve düşüncelerini öğrenmesi gerekebilir. Biçimsel olarak görüşme tekniği, panel tekniğine benzemektedir. Ancak panel tekniğinin sistemleştirilmiş ve yinelenmiş olması, görüşme tekniğini bu özellikler nedeniyle panel tekniğinden ayırmaktadır (Aziz, 2003).

Görüşme tekniğinde (Bal, 2001);

- Görüşmeci için güven verici bir ortam hazırlanmalı,
- Araştırma amacına uygun bir şekilde belirlenen sorular, genelden özele doğru sıralanmalı,
- Görüşmecinin üzerinde psikolojik baskı oluşturulmamalı,
- Görüşmeciyi cevap konusunda yönlendirmeden görüşme sağlanmalı,
- Görüşme esnasında zaman ekonomik olarak kullanılmalı,
- Görüşmeciden elde edilen verilerin doğruluğu başka kaynaklarla da kontrol edilmelidir.

Görüşme tekniğinin uygulanmasında en önemli durum, araştırma içeriğinde ya da yapısında, kişisel ya da iletişime dayalı verilerin gerekliliğidir. Standart bir anket formatından elde edilemeyen daha ayrıntılı ve kesin cevaplara ihtiyaç duyulması ya da daha ince ve hassas bilgilerin gerekliliği bu durumun oluşmasına neden olmaktadır (Bilim, 2007).

Bu araştırmada görüşmeler yöneticilerle yüz yüze, ortalama 1 saat olarak gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde yöneticilerin konu ile ilgili görüş ve değerlendirmeleri ayrıntılı bir şekilde elde edilmiştir. Görüşmeler yöneticilerin çalışma ofislerinde ya da işletmelerin toplantı odalarında, kendilerini güven içinde

hissedebildikleri bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Böylece yöneticiler kendileri üzerinde psikolojik bir baskı hissetmemişlerdir. Bu araştırmada kişisel, ayrıntılı ve hassas bilgiler içeren verilere ihtiyaç duyulması, görüşme tekniğinin bu araştırma için uygun olmasını sağlamıştır.

Görüşme tekniği, keşif odaklı bir metot olup açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu tekniğin amacı, görüşmecinin duygularını, bakış açısını ve perspektifini derinlemesine keşfetmektir (Baş ve Akturan, 2008). Araştırma konusunun ülkemizde henüz tam olarak uygulanmaması ve bu konuda araştırma kapsamıyla ilgili yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamaması nedeniyle keşifsel bir özellik taşıdığı düşünülmektedir. Bu nedenle nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği veri toplama aracı olarak seçilmiştir. Görüşme tekniğinin kullanılmasının diğer nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Otel işletme yöneticilerinin araştırma konusu ile ilgili düşüncelerini nicel yöntemle elde edebilmeyi sağlayabilecek bir yöntemin olmaması,
- Basel II Uzlaşısı ülkemizde tam anlamıyla uygulanmadığından dolayı otel işletme yöneticileri tarafından tam olarak bilinmemesi ve bu nedenle nicel bir yöntemle yeterli evrene ulaşamayacağı düşüncesi,
- Turizm sektörü ve Basel II ile ilgili yapılmış çok sayıda çalışma olmaması,
- Araştırma verilerinin, doğrudan otel işletmelerinin konu ile ilgili bilgisi olan yöneticilerinden elde edilmek istenmesidir.

3.4.2. Görüşme Çeşitleri

Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç çeşit görüşme çeşidi bulunmaktadır. Bu teknikler, görüşme yapılacak konunun içeriğine, görüşülecek kişilere ve incelenecek olgulara göre araştırmacı tarafından seçilmektedir (Demir, 2009):

Yapılandırılmış görüşme, araştırmacının görüşmeciye soracağı sorular ve bunların sırası önceden belirlenmiştir. Görüşmeci, sorular dışında yorum yapabilir. Bu görüşme çeşidinde, araştırmacının kontrolü en üst düzeydedir (Geray, 2006).

Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı görüşmeciden araştırma kapsamıyla ilgili veriler alabilmek için önceden belli başlı soruları hazırlar ve bu soruları görüşme esnasında yöneltir. Ancak, araştırmacı görüşme esnasında, yeni sorular sorma gereğini hissederse, onları da görüşmeciye yöneltebilir (Mil, 2007).

Yapılandırılmamış görüşmede, araştırmacı tarafından önceden hazırlanan herhangi bir soru ve yanıtlara ilişkin bir beklenti yoktur. Bu durumda araştırmacı, görüştüğü kişilerden aldığı bilgilerle belirli konuları keşfetmeye çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada muhasebe ve finans yöneticilerinden araştırma kapsamıyla ilgili verileri alabilmek için görüşme çeşitlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeye gidilmeden önce hazırlanan görüşme soruları, görüşme anında duruma göre sırası değiştirilmiş veya iki ayrı sorunun cevabını bir soruda yanıtlayan katılımcılara ikinci soru tekrar sorulmamıştır. Görüşmeler esnasında yeni sorular sorma gereği hissedildiğinde de katılımcılara yeni sorular yöneltilmiştir. Bu şekilde görüşme soruları katılımcılara sorularak verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

3.4.3. Görüşme Tekniğinin Avantaj ve Dezavantajları

Görüşme tekniğinde diğer tekniklerden farklı olarak bazı avantaj ve dezavantajlar söz konusudur. Bunlar aşağıda verilmektedir (Büyüköztürk vd., 2009);

Görüşme tekniğinin avantajları;

- Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşmeler, araştırma sürecinin herhangi bir aşamasında kullanılabilir,
- Görüşülen kişi, görüşmeye hazır olacağından dolayı araştırmacının soruları anında cevaplanabilir,
- Görüşülen kişi sorulan soruyu anlamadığı takdirde, soru araştırmacı tarafından daha anlaşılır hale getirilebilir,
- Bu teknik, görüşülen kişi ile araştırmacı arasında işbirliğini geliştirmede en etkili yol olarak görülür,
- Görüşülen kişi ile araştırmacı arasında güven ve dostluk kurarak, görüşülen kişiden karmaşık ve hassas konular hakkında bilgi alınması sağlayabilir.

Görüşme tekniğinin dezavantajları ;

- Görüşülen kişinin eğitilmesi ve hazırlaması için geniş zaman gerekir,
- Görüşülen kişi ile araştırmacının tanışması, dostça ilişki kurabilmesi ve elde edilen verilerin analizlerinin zaman alması,
- Araştırmacının görünüşü, konuşması, beklentileri, görüşme tipi/çeşidinin yapılacak olan görüşme için çok önemli olması,
- Araştırmacının görüşülen kişi ile ayak uydurmak zorunda kalması,
- Araştırmacının sosyal ortama kabul edilebilme, söylenenleri onaylama gereği veya itiraz edememesi gibi durumlar yanlış davranmasına sebep olabilir.

3.4.4. Görüşmede Kullanılan Soru Formunun Oluşturulması

Görüşme sürecinde kullanılan görüşme formu, Basel II Uzlaşısı ile ilgili literatürün taranması sonucu oluşturulmuştur. Görüşme formunda otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı'na yönelik bakış açılarını belirlemeye ilişkin sorular hazırlanmıştır. 10 sorudan oluşan görüşme formu hazırlandıktan sonra 5 akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Akademisyenlerden alınan geri bildirimler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme sorularının anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla Ortaköy Princess Otelinin muhasebe müdürü ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular test edildikten sonra son şekli verilmiştir.

Bu bağlamda, otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerine aşağıdaki sorular yöneltilerek Basel II Uzlaşısı hakkındaki görüşleri belirlenmiştir.

- Basel II Uzlaşısı hakkında bilginiz var mı?
- Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi kaynaklarınız nelerdir ve bu konuda daha fazla bilgi sahibi olabilmek için sizce neler yapılmalıdır?
- Basel II Uzlaşısı hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Basel II Uzlaşısı'nın standartları karşısında beklentileriniz nelerdir?
- Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecine nasıl başlanmalıdır?
- Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde işletmenizden alınan stratejik karar veya politikalar neler olmalıdır?

- Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde işletme üst yönetiminin yapması gereken faaliyetler neler olmalıdır?
- Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde nitelikli insan kaynağı oluşturma amacıyla hangi faaliyetler gerçekleştirilmelidir?
- Basel II Uzlaşısına uyum sürecinde işletmenizde şeffaflaşma konusunda neler yapılmalıdır?
- Basel II Uzlaşısı standartlarının avantaj veya dezavantajları neler olabilir?

3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Nitel araştırmaların değerlendirilmesinde kullanılan en önemli ölçüt, araştırma sürecinde elde edilen verilerin, yapılan analizin ve araştırma sonucunda ortaya çıkarılan sonuçların inanılır ve güvenilir olmasıdır. Bu ölçüt araştırmanın geçerlik ve güvenirlilik değeriyle doğru orantılıdır (Büyüköztürk, 2009).

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız bir şekilde incelemesi anlamına gelmektedir. Araştırmacının araştırdığı olgu veya olay hakkında bütüncül bir resim oluşturabilmesi için araştırma sonucunda elde ettiği verileri ve ulaştığı sonuçları teyit etmesine yardım eden bazı yöntemler (çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, vb.) kullanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Geçerlik iç geçerlik ve dış geçerlik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *İç geçerlik*, araştırma sonucunda elde edilen bulguların doğruluğu, yapılan araştırmanın amacı ile araştırmada görüşülen kişilerin sosyal gerçeklerinin yansıtılıp yansıtılmadığı ile ilgilidir. Araştırmacının elde ettiği bulguları görüştüğü kişilerle paylaşması ve araştırmacının kendi yorumları ile görüşülen kişilerinin yorumlarının arasında tutarlılık olması, araştırmanın bir dereceye kadar geçerliliği sağladığını göstermektedir. *Dış geçerlik*, araştırmacı tarafından yapılan araştırma sonucunda tanımlanan özel bir durumun veya popülasyonun diğer bireylere veya çevrelere genişletilebilmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinde aslında sistematik bir şekilde genelleme yapılmaz. Nitel araştırmalarda yapılan genellenebilirlik, ele alınan olayların veya insanların hislerini göstermekle kalmayıp, bunun yanında aynı sürecin farklı durumlarda da farklı sonuçlara yol açabileceğini göstermesidir (Yıldırım,

2010). Bir araştırmanın geçerliliğini sağlamak için alınması gereken önlemler şunlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005);

- Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması,
- Bulguların kendi içerisinde tutarlı olması ve anlamlı olması ve bir bütünlük arz etmesi,
- Bulguların daha önce oluşturulan kavramsal çerçeveye uyumlu olması,
- Bulguların benzer ortamlarda test edilebilme kolaylığının olması,
- Seçilen örneklemin genellemeye izin verebilmesidir.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik konusunda, araştırmacıların görüşülen kişilerin davranışlarındaki tutarlılığına bakmak yerine, daha çok onların yaptıklarının gözleyerek söylediklerinin doğruluğuna bakmaktadır. Bu nedenle, yapılan çalışmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için, araştırmacının çalışılan ortamda meydana gelen her şeyi kaydetmesi gerekmektedir. Araştırmacı tarafından yapılan çalışmanın güvenilirliğini artırmak için aşağıda belirtilenler yapılmalıdır (Büyüköztürk vd., 2009).

- Detaylı olarak kayıtların alınması,
- Görüşülen kişilerden doğru ve kapsamlı bilgi sağlanması,
- Yapılan araştırmanın doğruluğunun sağlanması için görüşülen kişilerin alınan notları incelemesi,
- Araştırmacı tarafından ses ve görüntü kayıtlarının kullanılması,
- Resimlerin çekilmesi,
- Katılımcılardan alıntıların yapılması ve alıntılara ekleme yapılmadan olduğu gibi verilmesi yapılan çalışmanın güvenilirliği artırmaktadır.

Bu araştırmanın geçerliliğinin sağlanmasında,

- Uygulama bölümünde pilot uygulama yapılması,
- Toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi,
- Araştırmacının sonuçlarına nasıl ulaştığının ayrıntılı bir şekilde açıklanması,
- Bulguların daha önce oluşturulan çerçeveye uyumluluk sağlaması,

- Bulguların kendi içerisinde tutarlı ve anlamlı olması ve bir bütünlük arz etmesi gibi şartlar yerine getirilmiştir.

Bu araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için ise,

- Detaylı olarak kayıtların tutulması,
- Katılımcılardan kapsamlı ve doğru bilgiler alınması,
- Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konusunda ayrıntılı bilgi verilmesi,
- Araştırmanın bulgular bölümünde yöneticilerin görüşleri sık sık ekleme yapılmadan olduğu gibi verilmesi gibi şartlar yerine getirilmiştir.

Bunların dışında, görüşme formunun hazırlanmasında soruların geçerliliğinin ve güvenilirliğinin denetlenmesinde alanında çalışmalar yapan 5 akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırmaya konu olan işletmeler belirlendikten sonra 30.04.2011 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı sitesinde listelenen otel işletmeleri öncelikle telefonlar aracılığıyla aranarak, araştırma konusu hakkında bilgi sahibi olan muhasebe ve finans yöneticileri ile iletişime geçilmiş ve randevu talep edilmiştir. İletişime geçilemeyen yöneticilerin isim ve soy isimleri otel işletmelerinde iletişime geçilen kişi aracılığıyla alınmış ve bu şekilde görüşülecek yöneticilerle ilgili ön bilgi elde edilmiştir. Görüşme talebi ve görüşmede kullanılacak soru formu hazırlandıktan sonra, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü aracılığıyla, görüşme yapılacak muhasebe ve finans yöneticilerine posta yoluyla (iade taahhütlü) görüşme isteğine ilişkin randevu talep mektupları gönderilmiştir. Mektuplarda araştırmanın amaç, kapsam ve öneminden bahsedilerek randevu alınmasının kolaylaştırması sağlanmıştır. Gönderilen mektuplarla ilgili belirli bir zaman geçilmesine rağmen yöneticilerden geri bildirim alınamamıştır. Bu nedenle mektuplardan gelecek olan geri bildirimler beklenmemiş ve araştırmaya kapsamındaki muhasebe ve finans yöneticileri ile telefon aracılığıyla iletişime geçilmiş ve randevular alınmıştır. 10.03.2011- 08.06.2011 tarihler arasında görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın

verileri 12 işletme yöneticisi ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Tablo 3.1’de görüşme yapılan kişilere ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1. Görüşme Yapılan Oteller, Yöneticilerin İsimleri ve Görüşme Yapılan Tarihler

SIRA NO	GÖRÜŞÜLEN OTEL	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ	GÖRÜŞME TARİHİ
1	ORTAKÖY PRINCESS OTEL	Mustafa KÖKSOYA MALİ İŞLER MÜDÜRÜ	10.03.2011 Perşembe saat 14:00
2	DİVAN OTELİ	Mahmut SÜRMEN GENEL MERKEZ (BÜTÇE PLANLAMA, RAPORLAMA VE FİNANS SORUMLUSU)	17.03.2011 Perşembe Saat 13:00
3	THE PLAZA HOTEL İSTANBUL	Ozan TEMEL ve Otelin Özel Denetçisi MUHASEBE MÜDÜR YARDIMCISI	25.03.2011 Cuma Saat 16:00
4	KAYA RAMADA PLAZA HOTEL	Mine Güler DANIŞMAN MUHASEBE MÜDÜRÜ	26.03.2011 Cumartesi Saat 10:30
5	THE MARMARA İSTANBUL OTELİ	Gökmen ŞENTÜRK MALİ İŞLER SORUMLUSU	09.04.2011 Cumartesi Saat 14:00
6	THE PRINCE OF ODRYS HOTEL	İbrahim KÖSEOĞLU MALİ İŞLER SORUMLUSU	21.04.2011 Perşembe Saat 13:00
7	ATIK PAŞA FOUR SEASONS OTEL	Volkan ÇEVİK GENEL MERKEZ (ASTAY HOLDİNG MUHASEBE MÜDÜRÜ)	26.04.2011 Salı Saat 10:00
8	HOLIDAY INN İSTANBUL AIRPORT	Halit CİLDAN MUHASEBE MÜDÜRÜ	05.05.2011 Perşembe Saat 15:00
9	KLASSİS OTEL	Atilla ÜSTÜNER MUHASEBE MÜDÜRÜ	11.05.2011 Saat 13:00 Çarşamba
10	ESER OTEL PREMİUM&SPA	Sevgi DÜZGÜN MALİ İŞLER MÜDÜRÜ	14.05.2011 Cumartesi Saat 13:00
11	GRAND HYATT İSTANBUL OTEL	Alper KESTİ MALİ DENETİM MÜDÜRÜ	30.05.2011 Pazartesi Saat 10:00
12	THE RİTZ CARLTON OTEL	Egemen CANTİMUR MUHASEBE MÜDÜR YARDIMCISI	08.06.2011 Saat 15:00

Görüşmeler muhasebe ve finans yöneticilerinin istedikleri saatlerde, yukarıda belirtilen yerlerde otellerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde araştırma amacının gerçekleştirilebilmesi için gereken nezaket kurallarına (görüşme yerine önceden

varılması, gerekli materyallerin zamanında temini ve kıyafete özen gösterme gibi) uyulmuştur. Görüşme sırasında kayıt cihazı bulundurulmuş ve kimi zaman önemli notlar da alınmıştır. Yöneticilerin verdikleri cevaplar ve gösterdikleri davranışlar karşısında sorular teyit amacıyla farklı şekillerde tekrar sorulmuştur. Görüşülen yöneticilerin konu ile ilgili görüşlerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri ve görüşmelerin etkin gerçekleştirilmesi için görüşmeler yöneticilerin ofislerinde veya işletmelerin toplantı odalarında gerçekleştirilmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan bir araştırma sonucunda gerçekleştirilmesi gereken bulguların analizi bölümü, bu yöntemin en zor konusudur. Nitel veri analizinde, araştırma sürecinde elde edilen verilerin sistematik bir hale getirilmesi, kodlanması ve okuyucuya sunulması gerekmektedir. Araştırmacılar bu yöntemde nadiren değişkenler kullanarak analiz yaparlar ve daha çok düşünceleri, temaları ve kavramları genelleme yapmak için analitik araçlar kullanırlar (Demir, 2009).

Nitel araştırma yönteminde verilerin analiz sürecinde betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki analiz çeşidi bulunmaktadır. Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Betimsel analiz yönteminde, araştırma sonucunda elde edilen veriler, görüşülen kişilerden elde edildiği gibi değiştirilmeden alıntılar şeklinde okuyucuya verilmektedir. Farklı kişilerin aynı soru hakkındaki farklı düşünceleri görüşülen kişilerden elde edildiği gibi aktarılmaktadır (Demir, 2009).

İçerik analizinde ise, belirli kurallarla dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlenerek, sistematik bir şekilde yinelenmektedir. Yani bu teknik, alınan bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımlar yapmaktadır. İçerik analizi, metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin varlığını belirleye yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını,

anlamalarını ve ilişkilerini belirleyerek analiz yaparlar ve metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar (Büyüköztürk, 2009).

Bu çalışmada araştırma bulgularının analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu çalışmada, otel işletmelerindeki muhasebe ve finans yöneticilerinden elde edilen veriler araştırma sorularına göre özetlenip, yorumlanmıştır. Katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtma amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Bu analizin kullanılmasındaki amaç, elde edilen bulguları düzenleyip yorumlanarak anlatmaya çalışmaktır. Bu nedenle elde edilen veriler, öncelikle sistematik bir şekilde betimlenmiştir. Daha sonra yapılan betimlenmeler açıklanmış ve yorumlanarak bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın bulgularına değinilecektir. Otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde işletmelerde yapılması gereken faaliyetlere ilişkin yapılan bu araştırmanın bulguları, muhasebe ve finans yöneticilerinin konu ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini içermektedir. İstanbul'da faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgesine sahip beş yıldızlı otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerinden, Basel II Uzlaşısı hakkında elde edilen veriler, araştırma bulgularının temelini oluşturmaktadır. Bulgular, Basel II Uzlaşısı'nın her bir unsuru için sorulan sorular çerçevesinde sunulmuştur. Görüşme yapılan yöneticiler, araştırma bulgularının sunumunda, işletme adlarının ve görüşlerinin saklı kalmasını istemiştir. Bu nedenle işletme adları ve isimleri Tablo 4.1'de görüldüğü gibi kodlanmıştır.

Tablo 4.1. Araştırmaya Dâhil Edilen İşletmeler ve Görüşülen Yöneticilere İlişkin Kodlar

İşletmelerin Muhasebe ve Finans Yöneticileri	
A İşletmesi	Katılımcı 1
B İşletmesi	Katılımcı 2
C İşletmesi	Katılımcı 3
D İşletmesi	Katılımcı 4
E İşletmesi	Katılımcı 5
F İşletmesi	Katılımcı 6
G İşletmesi	Katılımcı 7
H İşletmesi	Katılımcı 8
I İşletmesi	Katılımcı 9
J İşletmesi	Katılımcı 10
K İşletmesi	Katılımcı 11
L İşletmesi	Katılımcı 12

4.1. Basel II Uzlaşısı Bilgi Kaynakları Hakkında Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, öncelikle Basel II Uzlaşısı hakkında yöneticilerin bilgi sahibi olmasını sağlayan bilgi kaynaklarına yer verilmektedir. Daha sonra ise; bu uzlaşısı hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması için neler yapılması gerektiği konusunda yöneticilerin görüşlerine değinilmektedir.

4.1.1. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Bilgi Sahibi Olmasını Sağlayan Bilgi Kaynaklarına İlişkin Bulgular

Tablo 4.2’de yöneticilerin Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayan bilgi kaynaklarına ilişkin elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Bilgi Sahibi Olmasını Sağlayan Bilgi Kaynakları

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısı Bilgi Kaynakları	• TURMOB ve İSMMMO eğitim ve seminerleri (1, 2, 6) • Çeşitli Finans Siteleri (1, 4, 7, 8, 9, 12) • Yayınlanan tebliğler ve gazeteler (3, 4, 7, 8, 9, 11) • Danışmanlık firmaları (3) • Alınan eğitimler (3, 11) • Bankaların bilgilendirmesi (5, 10, 11, 12) • Ekonomik ve mali içerikli kitapların okunması (11)

Basel II Uzlaşısı hakkında, araştırma kapsamında yer alan yöneticilerle yapılan görüşmelerde, Katılımcı 1, TURMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Odalar Birliği) ve ISMMMO (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası)’nın bu konu hakkında düzenlediği eğitim ve seminerlere katılarak ve ayrıca takip edilen çeşitli finans siteleri aracılığıyla Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olduğunu ifadelerinde belirtmiştir. Katılımcı 2 ve 6, Mali müşavirlik odası tarafından verilen eğitimler sayesinde Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir. Katılımcı 3, Basel II Uzlaşısı ile ilgili yayınlanan tebliğler, işletmenin çalıştığı danışmanlık firmaları ve bu konuda alınan eğitimler aracılığıyla Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olduğunu açıklamalarında belirtmiştir.

Katılımcı 4, 7, 8 ve 9, Basel II Uzlaşısı hakkında sahip oldukları bilgileri gazetelerden, takip ettikleri finans sitelerinden kendi bireysel çabaları sonucunda öğrendiklerini, görüşmeler esnasında söylemişlerdir. Katılımcı 5, işletmenin çalıştığı bankaların müşteri temsilcileri tarafından yapılan bilgilendirme sonucu, Katılımcı 10 ise, işletmede verilen eğitimler ve bankaların yaptığı bilgilendirmeler sayesinde bu konu hakkında bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 11, işletmenin çalıştığı bankalardan bu konu ile ilgili talep ettiği yayınlar ve işletme bünyesinde düzenlenen eğitimler sayesinde Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Katılımcı 11, ekonomik ve mali içerikli kitaplar okuyarak ve basından bu konuyla ilgili haberleri takip ederek, bilgilerini geliştirdiğini açıklamalarına eklemiştir. Katılımcı 12, *“Basel II Uzlaşısı ülkemizde ilk duyulmaya başlandığında, çalıştığımız bankalar bu konu hakkında çok yoğun çalışıyorlardı ve işletmeleri de bu uzlaşısı hakkında bilgilendiriyorlardı. Ben sahip olduğum bilgileri o dönemde çalıştığımız bankalar aracılığıyla elde ettim. Ayrıca çeşitli finans sitelerinden bu konuyu takip ederek daha ayrıntılı bilgi sahibi oldum”* ifadelerinde Basel II Uzlaşısı standartları hakkındaki bilgi kaynaklarını belirtmiştir.

4.1.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Daha Fazla Bilgi Sahibi Olunması İçin Yapılması Gerekenler Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.3’de Basel II Uzlaşısı hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması için neler yapılması gerektiği konusunda yöneticilerin görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.3. Basel II Uzlaşısı Hakkında Daha Fazla Bilgi Sahibi Olunması İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısı Hakkında Daha Fazla Bilgi Sahibi Olunması İçin Yapılması Gerekenler	• Bankalar işletmeleri bilgilendirmede etkin olmalı (1, 2, 5, 7, 11, 12) • İşletmeler tarafından eğitim programları düzenlenmeli (3, 4, 6) • Tam uygulanmaya geçilmeli (8) • Maliye ve Hazine Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı işletmeleri bilgilendirmede etkin olmalı (9) • Meslek birlikleri, Ticaret Odaları ve BDDK gibi kurumlar, Basel II Uzlaşısı hakkında işletmeleri bilgilendirmede etkin olmalı (10, 11, 12) • KOSGEB tarafından seminerler verilmeli (11) • Bankalar işletmelere eğitimler vermeli (11) • Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olunması için işletme çalışanları bireysel çaba harcamalı (12)

Katılımcı 1, 2, 5 ve 7, Basel II Uzlaşısı hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması için bankaların işletmeleri bilgilendirmede etkin olmalarının gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı 3, işletmeler tarafından bu konu ile ilgili düzenlenen eğitim programlarının, çalışanları daha bilgili duruma getireceğini düşünmektedir.

Katılımcı 4 ve 6, Basel II Uzlaşısı hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması için işletmeler tarafından seminer ve konferansların düzenlenmesi gerektiğini ifadelerinde belirtmişlerdir. Katılımcı 8, ülkemizde uzlaşının uygulanması konusunda zorunluluk getirildiğinde, ilgili herkesin bilgi sahibi olacağını düşünmektedir. Katılımcı 9'a göre, Maliye ve Hazine Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Katılımcı 10'a göre ise, Meslek birlikleri, Ticaret Odaları ve BDDK gibi kurumlara bilgilendirme konusunda etkin rol düşmektedir.

Katılımcı 11, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)'ın işletmelere uzlaşısı hakkında seminerler vermesi gerektiğini ve eğitim konusunda bankaların, uzlaşının tam olarak uygulanması konusunda da BDDK'nın konuya değinmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 12, Basel II Uzlaşısı'nın ülkemizde uygulanması konusunda zorunluluk getirildiği takdirde herkesin bu konu hakkında bilgi sahibi olmaya başlayacağını düşünmektedir. Ayrıca, BDDK'nın bankaların yanında işletmeleri de uzlaşuya hazırlaması ve işletme çalışanlarının da bireysel çaba harcayarak daha fazla bilgi sahibi olması gerektiğini görüşlerine eklemiştir.

4.2. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.4’de Basel II Uzlaşısı hakkında yöneticilerin görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.4. Basel II Uzlaşısı Hakkında Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısı Hakkındaki Görüşler	• Ülkemizde tam olarak uygulanması gerekmekte (1, 2, 5, 8) • Ülkemiz için bu standartların uygulanması olumlu olacak (1, 2, 6, 12) • Derecelendirmeler tamamen objektif yapılacak (1) • İşletmeler biran önce bu konuda bilinçlenmeli (1) • Uluslararası standartlar birbirleriyle bağlantılı olmakta (UFRS, Basel II) (2) • İşletmelerin bakış açılarını değiştirecek (2) • Nitelikli insan kaynağına ihtiyaç duyulacak (2, 6) • Kayıt dışını engellemede etkili olmayacak (3) • Bankalar Basel II Uzlaşısı’na uyum sağlamakta (3) • Bankalarda Basel II Uzlaşısı için gerekli alt yapı hazır olmakta (3) • Bankalarda eskisi gibi rahat işlem yapılamayacak (3) • Bankalarda yapılan birçok işlem değişecek (3) • Daha çok KOBİ’leri ve Kredi Derecelendirme Kuruluşlarını ilgilendirmekte (4) • KOBİ’lerin Basel II Uzlaşısına hazır olması gerekmekte (4) • KOBİ’lerin mali tabloları tamamen şeffaflaştırması gerekmekte (4) • Kayıt dışı kayıt altına alınacak (4, 6, 12) • Bankalara standart bir düzen getirecek (5, 8) • Tüm sektörlerde standardizasyon sağlayacak (6) • Ülke ekonomisinde şeffaf bir yapı oluşturacak (6) • İşletme yöneticileri sosyal sorumluluklarını bilecek (6) • İşletme çıkarlarından önce toplum çıkarları gözetilecek (6) • KOBİ’ler sıkıntı yaşayacak (7) • Büyük ölçekli işletmelerde herhangi bir sıkıntı söz konusu olmayacak (7) • Ülkemizin alt yapısı bu standartları uygulamada yetersiz kalacak (7, 8) • Birçok işletme sıkıntı yaşayacak (8) • Basel II Uzlaşısı ülkemiz için gerekli değil (9) • Ortak ve grup kefaletiyle bankalardan kredi sağlanamayacak (10) • Kurumsallaşma adına bir adım olacak (10) • İşletmelerin gelişmelerinde katkıda bulunacak (11) • Yapılan yatırımlarda önemli bir rol oynayacak (11) • KOBİ’lerin uluslararası piyasalarda pazar payı hedeflemesinde bir dayanak olacak (11) • Avrupa birliğine uyum açısından önemli olmakta (12)

Yöneticilerin Basel II Uzlaşısı’na ilişkin görüşlerini içeren soruya, Katılımcı 1, ülkemizde Basel II Uzlaşısı’nın uygulanmasının çok olumlu olacağına inanmaktadır. Bankalar tarafından yapılan derecelendirmelerin tamamen objektif olabilmesi için uzlaşının uygulanmasını önemli görmektedir. Aynı zamanda, kısa

vadede uzlaşının gereklerinin yerine getirilmesinin zor olması nedeniyle de işletmelerin biran önce bilinçlenmeleri gerektiğini düşünmektedir.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde olduğu için uluslararası çapta oluşturulmuş olan standartların ülkemizde zorunlu hale gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Türk Ticaret Kanunu (TTK)’nın değişmesi, Uluslararası Finansal Raporlama Sistemi (UFRS)’ne geçilmesi ve Basel II Uzlaşısı’nın da uygulamaya konulması ülkemiz için çok iyi olacaktır. Bu standartların birbirleriyle bağlantılı olduğunu ve uygulanması halinde belirli bir sistemi oluşturacağını düşünüyorum. Standartların uygulanması işletmelerin bakış açısını değiştirecek ve nitelikli insan kaynağına ihtiyaç duyulacaktır. Bu süreçte, işletmelerin standartlara uygun alt yapılarını hazırlayarak, çalışanlara bilgilendirme amaçlı eğitimler vermesi gerekmektedir” ifadeleri Katılımcı 2’nin Basel II Uzlaşısı hakkındaki görüşlerini içermektedir.

Katılımcı 3’ün Basel II Uzlaşısı hakkındaki görüşleri olarak, *“Ülkemizde Basel II Uzlaşısı’nın tam anlamıyla uygulanması sonucu kayıt dışı ekonominin engelleneceğini düşünüyorum. Bankaların Basel II Uzlaşısı’na uyum sağlayarak, alt yapılarını hazırladıklarını söyleyebilirim. Çünkü bankalar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler birçok yönden değişti. Bankalarda eskisi gibi rahat bir şekilde işlem yapılamamaktadır. Örneğin; kredi başvuru şekilleri, ticari kredilerin şekilleri, banka şubelerinin nitelikleri gibi birçok konuda bankalar işleyişlerini değiştirdi”* ifadelerini bildirmiştir.

Katılımcı 4, Basel II Uzlaşısı’nın en çok KOBİ’leri ve bankaları denetleyen kredi derecelendirme kuruluşlarını ilgilendirdiğini ve KOBİ’lerin uzlaşuya hazır olarak, mali tablolarını tamamen şeffaflaştırmasının önemli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, uzlaşı sayesinde kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınacağına inanmaktadır. Katılımcı 5, ülkemizde Basel II Uzlaşısı’nın tam olarak uygulanmadığını ve bankalar arasında tek bir düzenin olmadığını ancak uzlaşının zorunlu hale gelmesiyle tüm banka uygulamalarına tek bir düzenin geleceğini düşünmektedir.

“Basel II Uzlaşısı’nın uygulanması ülkemiz için uzun vadede faydalı olacaktır. Uzlaşının tüm sektörlerde uygulanması sonucu bir standardizasyon

meydana gelecektir. Bu durum ülke gelişimi açısından oldukça önemli olmaktadır. Basel II Uzlaşısı ile kayıt dışı gelir azaltılarak, ülke ekonomisinde daha şeffaf bir yapı oluşacaktır. İşletme yöneticileri işletme çıkarlarından önce toplumun çıkarlarını gözetecek, böylece sosyal sorumluluklarını bileceklerdir. Basel II Uzlaşısı ile işletmelerde nitelikli personel istihdam ettirilecektir” ifadeleri Katılımcı 6’nın Basel II Uzlaşısı hakkındaki görüşlerini içermektedir.

Katılımcı 7, KOBİ’lerin Basel II Uzlaşısı doğrultusunda bankalar tarafından istenilen bilgilere cevap verebilmeleri için uzlaşının standartlarını sağlamaları gerektiğini düşünmektedir. Bu süreçte büyük işletmelerin herhangi bir sıkıntı yaşamayacağına ancak KOBİ’ler için olumsuz durumların ortaya çıkacağına inanmaktadır.

Katılımcı 8, ülkemizde kayıt dışı ekonominin çok fazla olması nedeniyle Basel II Uzlaşısı’nın uygulanması için gereken alt yapının yetersiz kaldığını düşünmektedir. Basel II Uzlaşısı’nın, ülkemizde tam anlamıyla uygulanması sonucu birçok işletmenin piyasadan çıkacağına ve daha sonra düzenli bir sistemin oluşacağına inanmaktadır. Ülkemizdeki bankacılık sisteminin sağlam olduğunu düşünmesinden dolayı bankalar için kötü bir durumun söz konusu olmayacağını savunmaktadır. Katılımcı 9, Basel II Uzlaşısı’nı ülkemiz için gerekli görmemekte ve uygulanmasını gereksiz bulmaktadır. Katılımcı 10, Basel II Uzlaşısı’nın, kurumsallaşmak isteyen işletmeler için önemli bir adım olacağına inanmaktadır. Aynı zamanda, grup şirketi olan işletmelerin artık ortak ve grup kefaletiyle bankalardan kredi sağlayamayacaklarını düşünmektedir.

Katılımcı 11, “*Basel II Uzlaşısı, işletmelerin gelişmelerinde ve yapılacak olan yatırımlarda önemli bir rol oynayacaktır. Uzlaşi sayesinde gücünün farkında olan işletmeler uluslararası dolaşımın ve küreselleşmenin olumlu etkilerini göreceklerdir. Uluslararası pazarda aktif rol almak isteyen KOBİ’ler için bu uzlaşi bir dayanak olacaktır”* ifadelerini Basel II Uzlaşısı hakkındaki görüşlerinde belirtmiştir.

Öncelikle Basel II Uzlaşısı’nın uluslararası çapta oluşturulmuş olmasından dolayı, Avrupa Birliğine uyum açısından ülkemizde zorunlu hale gelmesi

gerekmektedir. Eğer ülkemizde uygulanırsa kayıt dışı ekonomi tam anlamıyla yok edileme bile önemli ölçüde azaltılır. İşletmeler ve bankacılık sistemi açısından da çok olumlu gelişmeler yaşanır. Daha sağlam bankacılık sistemi oluşur ve işletmelerde bu standartları uygulayarak sağlam bankacılık sisteminin oluşmasına katkıda bulunur. Ülkemizde her konuda düzenli bir sistem oluşur” ifadeleriyle Katılımcı 12, Basel II Uzlaşısı’na ilişkin görüşlerini açıklamıştır.

4.3. Basel II Uzlaşısı Karşısında Yöneticilerin Beklentilere İlişkin Bulgular

Tablo 4.5’de Basel II Uzlaşısı karşısında yöneticilerin beklentilerine ilişkin elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.5. Basel II Uzlaşısı Karşısında Yöneticilerin Beklentileri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısı Karşısında Beklentiler	• İşletmemizde herhangi bir olumsuz durum söz konusu olmayacak (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12) • Derecelendirme notu düşük olan işletmelerin maliyetleri artacak (1) • Rekabet açısından işletmemize fayda sağlayacak (3) • Kayıt dışı çalışan işletmeler olumsuz etkilenecek (4, 5) • KOBİ’lerin kurumsallaşmasında bir adım olacak (7, 12) • KOBİ’ler vergisel risklerin farkına varacak (7) • Yazılım firmalarının satışları artacak (7) • Bankalar tarafından işletmeler yeniden değerlendirilecek (6, 8) • Bazı işletmelerin kredi kullanması güçleşecek (6, 8) • Devlet Basel II Uzlaşısı konusunda bir düzen getirdikten sonra işletmeler bu standartlara uyum sağlayabilecek (9) • Banka iflasları önlenerek ve finansal krizler ortaya çıkmayacak (10) • KOBİ’ler daha tutarlı büyüyecek (11) • KOBİ’lerin kâr marjları arasında fark azalacak (11) • Güvenilir mali tablolar hazırlanacak (11) • Bankacılık sisteminde ve işletmelerde istikrar sağlanacak (12) • Nitelikli işgücü istihdam edilecek (12)

Yöneticilerin Basel II Uzlaşısı karşısındaki beklentilerine ilişkin olarak Katılımcı 1, Basel II Uzlaşısı’nı uygulayarak bankalar tarafından yüksek derecelendirme notu verilen işletmelerin maliyetlerinin düşmesinden çok, düşük derecelendirme notu verilen işletmelerin maliyetlerinin artacağını düşünmektedir.

Katılımcı 3, işletmelerindeki müşterilerin Avrupalı ya da Amerikalı olmasından dolayı zaten bu standartlara uygun bir işleyişe sahip olduklarını ve böylece Basel II Uzlaşısı karşısında sıkıntı yaşamayacaklarını beklemektedir. Aynı

zamanda, Basel II Uzlaşısı'nı uygulayarak diğer işletmeler karşısında rekabet avantajı sağlayacaklarını düşünmektedir. Uzlaşının uygulanmasıyla işletmelerdeki işleyişin olumlu bir şekilde değişeceğine ve uzun vadede ülkemiz için olumlu sonuçların doğacağına inanmaktadır. Katılımcı 4 ve 5, Basel II Uzlaşısı'nın ülkemizde zorunlu hale gelmesiyle büyük işletmelerin bu standartlar karşısında herhangi bir sıkıntı yaşamayacağını ancak kayıt dışı çalışan işletmeler için olumsuz olacağını düşünmektedir.

“İşletmemizde Basel II Uzlaşısı'na uygun hareket edildiğinden dolayı herhangi bir sıkıntı söz konusu olmayacaktır. Ülkemizde mevcut kanunları bu standartlara yükseltebilirsek zaten piyasa içerisinde kendi kendine bir denetim mekanizması oluşacak ve böylece hiçbir işletme sıkıntı yaşamayacaktır. Kısa vadede uzlaşının uygulanması işletmelerde olumsuz sonuçlara neden olabilir ancak uzun vadede ülke ekonomisi için çok olumlu olacaktır” ifadeleri Katılımcı 6 ve 8'in Basel II Uzlaşısı karşısındaki beklentilerini içermektedir.

Katılımcı 7'nin Basel II Uzlaşısı karşısındaki beklentilerini *“Kredibilitesi çok yüksek bir işletme olduğumuzdan dolayı bizim için fazla bir değişiklik olmayacaktır. Kredi temini konusunda bankalar tarafından istenilen bir takım bilgileri temin etmek için kendi içlerinde yeni yapılandırmaya gitmeleri, kurumsallaşma konusunda bir adım atmalarını sağlayacaktır. KOBİ'ler Basel II Uzlaşısı ile bir takım vergisel risklerinin farkına varacaklardır. KOBİ'lerin uzlaşayı uygulayabilmeleri için yeni yazılımlar kullanmak istemeleri, yazılım firmalarının satışlarını artırabilir”* ifadeleri oluşturmaktadır.

Katılımcı 8, Basel II Uzlaşısı'nın işletmeler için yeniden değerlendirme olacağını ve bunun sonucunda işletmelerin bankalardan kredi almasının güçleşeceğini, aynı zamanda işletmelerinde yapılan her işlemin gerçeği yansıtmasından dolayı herhangi bir sıkıntı yaşamayacaklarını düşünmektedir. Katılımcı 9, işletmelerin Basel II Uzlaşısı'nı uygulamaları için öncelikle devletin bir düzenleme getirmesi gerektiğini savunmaktadır. Katılımcı 10, Basel II Uzlaşısı sayesinde bankalar tarafından toplanılan mevduatların doğru şekilde doğru kişilere kullanılacağı beklentisindedir. Aynı zamanda işletmeleri için ihtiyaç duyulan kredileri, yurt

dışından sağladıklarından dolayı uzlaşi karşısında herhangi bir sıkıntı yaşamalarının söz konusu olmadığını belirtmiştir.

Katılımcı 11, “*Basel II Uzlaşısı, KOBİ’lerin hem daha tutarlı büyümelerini hem de sürekli artan kâr marjlarında oluşacak uçurumun bir nebze de olsa yavaşlamasına neden olacaktır. İşletmeler arasında rekabette eşitlik sağlayacağını ve piyasada seçenek artacağı için tüketicide olumlu etkiler bırakılacağını düşünüyorum. İşletmeler daha güvenilir mali tablolar ile çalışarak daha sağlam adımlar atacaktırlar. Uzun vadede bu standartlar işletmelere olumlu etkiler sağlayacaktır*” ifadelerini Basel II Uzlaşısı karşısındaki beklentilerine dair görüşlerinde bildirmiştir.

Katılımcı 12, Basel II Uzlaşısı ile işletmelerin ve bankacılık sisteminin daha istikrarlı ve sistemli olacağına inanmaktadır. Ayrıca, bu süreçte nitelikli personele ihtiyacın artacağını, işletmelerde kurumsallaşma sağlanacağını ve ülkenin gelişmesi için Basel II Uzlaşısı’nın katkıda bulunacağını düşünmektedir.

4.4. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecine Başlama Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.6’de Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecine başlama konusunda yöneticilerden elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.6. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecine Başlama Konusunda Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısı’na Uyum Sürecine Başlama Konusundaki Görüşler	• İşletmelerde hemen ve kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanmalı (1) • Bankalar işletmeleri teşvik etmeli (2, 7) • İşletmeler bu standartlara adapte edilmeli (4) • İşletmeler kredibiliteleri konusunda çalışmalı (4) • İşletmeler mali tablolarını düzelterek şeffaflaştırmalı (4) • Bu standartlara uyumun önemli olduğunun farkına varılmalı (6) • İşletmeler sermayelerini güçlendirmeli (8, 9) • İşletmelerde risk seviyeleri düşürülmeli (9) • İşletmelerde planlar yapılmalı (10, 12) • İşletme çalışanları bilinçlenmeli (10) • Öncelikle sistem düzgün bir şekilde analiz edilmeli (11) • İşletmelerin alt yapıları hazırlanmalı (12)

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecine başlama konusunda Katılımcı 1, ülkemizde henüz tam olarak uygulanmaya başlamayan Basel II Uzlaşısı'na kısa vadede uyum sağlamanın zor olması nedeniyle, işletmelerde hemen ve kademeli olarak bu standartlara uyum sürecine girilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 2 ve 7, işletmelerin Basel II Uzlaşısı'nı uygulayabilmeleri için bankalar tarafından teşvik edilmeleri gerektiğine inanmaktadır.

Katılımcı 4, *“İşletmelerin Basel II Uzlaşısı'na uyum sağlayabilmeleri için öncelikle bu konuda gerekli eğitimlerin, seminerlerin ve bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. İşletmeler öncelikle kredibiliteleri konusunda çalışmalar yapmalı ve mali yapılarını güçlendirmelidir. İşletmeler, ödemelerinde zorluk çektiği halde krediye ihtiyaçları varsa, öncelikle mali tablolarını düzenlemeli ve şeffaflaştırmaları gerekmektedir”* ifadelerini işletmelerin Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecine başlama konusuna ilişkin görüşleri olarak belirtmiştir.

Katılımcı 6, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecine başlama konusunda öncelikle, işletme yöneticilerinin bu uzlaşıya uyum sağlanmasının önemli olduğunu farkına varmaları gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 8 ve 9, Basel II Uzlaşısı'na uyum sağlama konusunda işletmelerin öncelikle öz kaynaklarını güçlendirmesi gerektiğini, Katılımcı 9 ise, işletmelerin risk seviyelerini düşürmelerinin önemli olduğunu ifadelerinde belirtmişlerdir. Katılımcı 10, Basel II Uzlaşısı'nı uygulanması konusunda öncelikle, işletme yöneticilerinin işletmelerde yapılması gereken faaliyetlerle ilgili planlar yapması ve bu konuda çalışanların bilinçlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Katılımcı 11, yatırımlarda sıkıntılar yaşamamak için, işletme yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı'nı iyi bir şekilde algılamaları gerektiğinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Son olarak Katılımcı 12, işletmelerde uzlaşının uygulanması konusunda gereken alt yapının oluşturulması için planlar yapılması gerektiğini düşünmektedir.

4.5. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Alınan Stratejik Karar ve Politikalara İlişkin Bulgular

Katılımcıların hepsi, işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na uygun bir işleyiş olduğunu ve bu nedenle özel bir stratejik karar veya politika belirlemediklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda, bankalarla ortak bir çalışma içine girdikleri zaman herhangi bir sorunla karşılaşmayacaklarını görüşlerine eklemişlerdir. Ancak böyle bir karar alma söz konusu olan işletmeler için bazı yöneticiler şu görüşleri bildirmişlerdir:

Katılımcı 2, işletme yönetiminde öncelikle banka kredilerine ihtiyaç duyulup duyulmayacağı belirlenerek, uyum sağlanması konusunda bir karar verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 5, Basel II Uzlaşısı'na uyum sağlamak isteyen işletmelerin öncelikle alt yapılarını tamamlamaları gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda bu süreçte işletmelerin bankalarla olan ilişkilerini ve faaliyetlerinden oluşan gelir ve giderlerini düzenlemelerinin önemli olduğunu savunmaktadır.

Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde işletmelerde alınması gereken stratejik karar veya politikalara ilişkin olarak Katılımcı 6, işletmelerin öncelikle mali anlamda etik kurallara uyması ve işletmelerde gelişime açık personelin istihdam edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 8, Basel II Uzlaşısı'na uyum sağlamak isteyen işletmelerin öncelikle öz sermayelerini güçlendirmeleri gerektiğini söylemiştir. Katılımcı 12, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde kendilerine bir yol haritası çizerek hareket etmeleri gerektiğini düşünmektedir. İşletmelerin mali yapılarını güçlendirmelerinin ve daha şeffaf mali tablolar hazırlanmalarının alınması gereken stratejik karar ve politikalar olması gerektiğini savunmaktadır.

4.6. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde Üst Yönetiminin Yapması Gereken Faaliyetler Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.7'da Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde üst yönetimin yapması gereken faaliyetlerine ilişkin yöneticilerinden elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.7. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde Üst Yönetimin Yapması Gereken Faaliyetlerine İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Üst Yönetimin Yapması Gereken Faaliyetler	• Alternatif finans teknikleri için tedbirler almalı (1) • Bankalardan bu konu hakkında detaylı bilgi almalı (2, 7, 9) • İşletmelerin yol haritasını belirlemeli (2, 7, 9, 12) • Gelecekteki finans piyasası hakkında yöneticilerine bilgi vermeli (3) • İşletme yönetiminde etkin ve şeffaf olmalı (4, 5, 7) • Kayıt dışı işlemlere izin vermemeli (4) • Yöneticilerine güvenmeli ve onlara destek olmalı (3, 4, 6, 7, 9, 12) • Belirli aralıklarla yöneticilerinden gerçekleşen faaliyetlerle ilgili bilgi almalı (5) • Yöneticiler tarafından risklerle ilgili hazırlanan raporları dikkate almalı (10) • İhtiyatlı olmalı (10) • İşletmeyi nitelikli insan kaynağı ile koordine etmeli (4, 10) • İşletme için etkin stratejik kararlar almalı (11) • Finansal tabloları değerlendirmeli (11) • Ar Ge'ye önem vermeli (11)

Katılımcı 1, ülke genelinde Basel II Uzlaşısı'nın en fazla KOBİ'leri etkileyeceği düşündüğünden dolayı, bankaların büyük işletmelere kullandıkları kredilerin vadelerinin kısılması yönünde baskı yapacağına inanmaktadır. Bu durumda üst yönetimin alternatif finans teknikleri için tedbirler alması gerektiğini görüşlerinde belirtmiştir. Katılımcı 2, üst yönetimin öncelikle, çalıştıkları bankalarla toplantılar yaparak, onlardan bu konu hakkında ayrıntılı bilgi alması gerektiğini düşünmektedir. Daha sonra ise, alınan bilgiler doğrultusunda işletmelerde yapılması gereken faaliyetlere ilişkin bir yol haritası belirlenerek hareket edilmesi gerektiğini görüşlerine eklemiştir.

“Öncelikle üst yönetim yöneticilerine ilerideki finans piyasası hakkında bilgi vermelidir. Daha sonra fikir alış verişi yapabilmek için yöneticileriyle birlikte toplantılar yapılmalıdır. Belirlenen fikirlerin işletmede uygulanması konusunda yöneticilerine güvenmeli ve onları yaptıkları işlerde serbest bırakmalıdır” ifadeleri Katılımcı 3'ün, Basel II Uzlaşısı karşısında üst yönetimin yapması gereken faaliyetlerine ilişkin görüşleridir.

Katılımcı 4, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde işletmelerde kayıt dışı herhangi bir işlemin gerçekleşmemesi için, üst yönetimin daha etkin ve şeffaf olması gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda, üst yönetimin yöneticilerine güvenerek,

onları yaptıkları işlerde serbest bırakmasının ve desteklemesinin önemli olduğunu görüşlerinde vurgulamıştır. Katılımcı 5, üst yönetimin işletmelerde işin çok dışında olmaması gerektiğini ve işletmelerde belirli aralıklarla toplantılar yaparak, yöneticilerinden gerçekleşen faaliyetlere ilişkin bilgi almasının önemli olduğunu savunmaktadır. Katılımcı 6, üst yönetimin işletmenin yöneticilerine güvenmesi ve onları yaptıkları işlerde serbest bırakması gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcı 7, *“Üst yönetim bankalarla işbirliği içerisine girerek, onlardan aldıkları bilgiler doğrultusunda işletme işleyişinde belli bir standart geliştirmelidir. Bankalar herhangi bir bilgi talep ettiklerinde bu bilgiler işletme tarafından hemen temin edilmelidir. Üst yönetimin yetkilerini kullanarak değişen sürece adapte olabilmek için yöneticilerine gerekli yönlendirmeleri yapmalıdır”* yönünde görüşlerini ifade etmiştir.

Katılımcı 9, üst yönetimin bankalardan aldığı bilgiler doğrultusunda bir program oluşturması ve bu program üzerinden hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı 10, Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde üst yönetimin, işletme bünyesinde oluşturduğu risk grubuyla belirli aralıklarda toplantılar yaparak, raporlar alması gerektiğini ve bu raporlarda belirlenen risklerle ilgili yöneticilerine bilgi vermesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda üst yönetimin ihtiyatlı olup, işletmeyi nitelikli personelle koordine etmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

“İşletmenin ihtiyaçlarını kendiliğinden gelişen ihtiyaçlardan arındırarak daha stratejik kararlar alma yolunda ilerlemelidir. Bu konuda fizibilite çalışmaları yapmalı, finansal tabloları değerlendirmeli ve işletmede Ar- Ge’ye önem vermelidir” ifadeleri Katılımcı 11’in Basel II Uzlaşısı standartları karşısında işletme üst yönetiminin yapması gereken faaliyetlerine ilişkin görüşlerini içermektedir.

Katılımcı 12, üst yönetimin ilgili yöneticilerle toplantılar yaparak, işletmede yapılması gereken faaliyetlerle ilgili kararlar alması gerektiğini ve belirlenen yol haritasına göre hareket edilmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

4.7. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Nitelikli İnsan Kaynağı Sağlama Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.8’de Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde işletmelerde nitelikli insan kaynağı sağlama konusunda yapılması gereken faaliyetlere ilişkin yöneticilerden elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.8. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Nitelikli İnsan Kaynağı Sağlama Konusuna İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde Nitelikli İnsan Kaynağı İçin Yapılması Gerekenler	• İşletmelerde nitelikli insan kaynağı istihdam ettirilmeli (1, 6, 8, 10) • Banka konularıyla ilgili personele eğitimler verilmeli (2, 5, 7, 11, 12) • Bilgilendirme gerekli personele yöneticiler tarafından yapılmalı (3, 4, 9, 10) • İnsan kaynakları politikaları değiştirilmeli (6, 10) • İnsan kaynakları güncel bilgilerle donatılmalı (8) • Mevzuatta değişen ve uluslararası alandaki konularla ilgili personele bilgilendirmeler yapılmalı (8)

Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde işletmelerde nitelikli personel sağlama konusuna ilişkin Katılımcı 1, Basel II Uzlaşısı standartları konusunda nitelikli insan kaynağının işletmelerde istihdam ettirilmesi gerektiğini söylemiştir. Katılımcı 2, işletmelerde banka konularıyla ilgili personel belirlenip, onlara yöneticiler tarafından bilgilendirme yapılması ve ayrıca belirlenen personele bankaların eğitimler verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 3 ve 9, yöneticiler tarafından çalışanlara Basel II Uzlaşısı hakkında bilgilendirme yapılmasını gerekli görmekte ancak yeni personel alımına gerek olmadığını düşünmektedir.

Katılımcı 4, Basel II Uzlaşısı karşısında yapılması gereken faaliyetlerin yöneticiler tarafından araştırılarak, personele gerekli bilgilendirmenin yapılması gerektiğini görüşlerinde ifade etmiştir. Ayrıca çalışanların, konu hakkındaki görüşlerinin alınmasının önemli olduğunu düşünmektedir. Katılımcı 5 ve 12, konuyla ilgili yöneticilerin belirli dönemlerde toplantılar veya seminerler yaparak, çalışanları bilgilendirmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı 6 ve 10, işletmelerde insan kaynağı politikalarının değiştirilmesi ve kendini geliştirmek isteyen personelin istihdam edilmesi gerektiği, ayrıca yöneticilerin uzlaşi hakkında çıkan tebliğler konusunda ilgili personeli bilgilendirmesinin önemli olduğunu savunmaktadır.

Katılımcı 7 ve 11, “İşletmelerde sadece bankalarla ilişkili çalışan bölümün Basel II Uzlaşısı konusunda bilgi sahibi olması yeterlidir. Çok alt kademedeki çalışanların bu konuyu bilmelerine ve yeni bir personel yapılandırılmasına gerek yoktur. İlgili personel öncelikle yöneticiler tarafından bilgilendirilmeli, gerek duyulursa eğitimlerle desteklenmelidir” ifadelerini görüşlerinde belirtmiştir. Katılımcı 8, işletmelerdeki çalışanların sürekli güncel bilgilerle donatılmasını, risk ve kriz yönetimini bilen nitelikli personelin istihdam ettirilmesini, mevzuatta veya uluslararası alandaki konular hakkında çalışanların sürekli bilgilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

4.8. Basel II Uzlaşısına Uyum Sürecinde İşletmelerde Şeffaflaşma Konusuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki yöneticilerin hepsi, Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde, şeffaflaşma konusunda işletmelerinde hiçbir sorun yaşamayacaklarını belirtmişlerdir. İşletmelerinde yapılan her işlemin gerçeği yansıtmasından dolayı, bankalar tarafından talep edilen bilgileri anında cevaplayabildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bazı yöneticiler, şeffaflaşma konusunda şu görüşleri belirtmişlerdir:

Katılımcı 1, Basel II Uzlaşısı ile işletmelerde muhasebe takibi sadece defter tutma olarak yapılmayıp denetime de ağırlık verileceğini söylemiştir.

Katılımcı 5, 6 ve 7, Basel II Uzlaşısı ile işletmelerin mali tablolarının herkes tarafından görülmesinin işletmeler arasındaki rekabeti olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Bu görüşe karşıt olarak Katılımcı 8, rakiplerin ne durumda olduğunun bilinmesi işletmeler arasında rekabeti olumlu yönde etkileyeceğini savunmaktadır.

4.9. Basel II Uzlaşısının Avantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.9’de, Basel II Uzlaşısı’nın avantajları konusunda yöneticilerin görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.9. Basel II Uzlaşısının Avantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısının Avantajları	• İşletmelerin maliyetleri düşecek (1, 5) • Bankalar tarafından işletmelerin kredibilitesi çok rahat bir şekilde görülebilecek (2) • Ülkemiz için olumlu olacak (2, 8, 12) • İşletmelerde nitelikli personel ve yöneticiler istihdam ettirilecek (2, 8, 10, 12) • Yabancı firmalarla ortaklık kolaylaşacak (2) • İşletmeler mali tablolarında gerçeği yansıtmak zorunda kalacak (4, 10, 12) • Rekabet açısından olumlu olacak (3, 4, 8) • KOBİ'ler açısından olumlu olacak (8) • Kayıt dışı ekonomi kayıt içine alınacak (8) • İşletmeler sermaye yapılarını güçlendirecek (8) • Şirket ve bankaların iflasları engellenecek (10) • İşletmelerde kurumsallaşma sağlanacak (10) • Şeffaf ve gelişime açık olan işletmelerin büyümesini sağlayacak (11)

Katılımcı 1, Basel II Uzlaşısı'nı uygulayan işletmelerin düşük faizle kredi kullanmaları sonucunda maliyetlerinin düşmesi, işletmelerin en büyük avantajı olacağını düşünmektedir. *“Bankalar açısından en büyük avantaj işletmelerin kredibilitelerini çok rahat bir şekilde görebilmeleri olacaktır. Basel II Uzlaşısı ülkemizde tam anlamıyla uygulandığında Avrupa Birliğine uyum açısından çok olumlu olacak ve işletmelerde nitelikli personeller ile yöneticiler istihdam ettirilecek. İşletmelerin yabancı bir işletmeyle ortaklığı söz konusu olduğunda Basel II Uzlaşısı sayesinde çift mali tablo hazırlanmasına gerek kalmaması işlemlerin daha da kolay yapılmasını sağlayacaktır”* ifadeleri Katılımcı 2'nin Basel II Uzlaşısı'nın sağlayacağı avantajlar konusundaki görüşleridir.

Katılımcı 4, ülkemizde Basel II Uzlaşısı tam olarak uygulanmaya başladığı zaman işletmeler hakkında istenilen bilgilere rahatlıkla ulaşılabileceğini ve bu nedenle işletmelerin gerçeği yansıtan mali tablolar oluşturmaları gerektiğini, Katılımcı 5 ise, uzlaşi sayesinde büyük işletmelerin düşük maliyetli kredi olanaklarından yararlanabileceklerini düşünmektedir. Katılımcı 8, *“Avrupa Birliği uyum sürecinde olan ülkemiz için Basel II Uzlaşısı'nın tam olarak uygulanması oldukça önemlidir. Bankaların derecelendirme notlarının yükselmesi için uzlaşının uygulanması gerekmektedir. KOBİ'ler uzlaşiya uyum sağlarsa uluslararası düzeyde faaliyet gösteren işletmeler olma şansını kazanabilir ve böylece kayıt dışı işlemler kayıt altına alınabilir. İşletmelerde nitelikli insan kaynağı istihdam ettirilir ve*

işletmelerin sermaye yapılarını güçlendirir” ifadelerini Basel II Uzlaşısı’nın sağlayacağı avantajlar konusuna ilişkin olarak belirtmiştir.

Katılımcı 10, Basel II Uzlaşısı’nın tam olarak uygulanması ile şirket ve banka iflaslarının engelleneceğini, işletmelerde ihtiyatlılık kavramının daha da ön plana çıkacağını ve kurumsallaşma sağlanacağını düşünmektedir. Mali tabloların vergi amaçlı düzenlenmesinin yanında işletmeler hakkında bilgi de vereceğini ve yatırım yapılırken ya da risk alırken daha da dikkatli olunacağını ifade etmiştir. Katılımcı 12 ise, Basel II Uzlaşısı’nın ülkemiz için uzun vadede çok olumlu olacağını ve işletmelerde nitelikli personele önem verilerek, daha güvenilir mali tabloların oluşturulacağına inanmaktadır.

Katılımcı 6, 7 ve 11, Basel II Uzlaşısı’nın avantajları konusunda herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

4.10. Basel II Uzlaşısının Dezavantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.10’da Basel II Uzlaşısı’nın dezavantajlarına ilişkin yöneticilerden elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4.10. Basel II Uzlaşısının Dezavantajları Konusunda Yöneticilerin Görüşleri

Katılımcıların Görüşleri	
Basel II Uzlaşısının Dezavantajları	• Birçok işletme bu standartlara uyum sağlamada zorlanacak (6) • İşletmelerin birbirlerine şeffaf olması rekabeti olumsuz yönde etkileyecek (6, 7) • Bankalar ve işletmeler arasında pazarlık söz konusu olmayacak (7) • KOBİ olan birçok işletme kayıt dışı çalışmak zorunda kalacak (8) • İşletmeler yatırım yaparken zorlanacak (11)

Katılımcı 6, Basel II Uzlaşısı’na kısa vadede uyum sağlamanın zor olması nedeniyle, birçok işletmenin çok zor durumda kalacağına inanmaktadır. Katılımcı 7, Basel II Uzlaşısı karşısında işletmelerin bankalarla pazarlık yapma durumunun kalmamasını bir dezavantaj olarak görmektedir. Aynı zamanda katılımcı 6 ve 7, işletmelerin birbirlerine karşı şeffaf olmasının, aralarındaki rekabeti olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir.

“Ülkemizde Basel II Uzlaşısı tam olarak uygulanmaya başladığında KOBİ’ler bir tercih yapmak zorunda kalacaktır. Ya kayıt dışı çalışarak banka kredisi imkânından yararlanamayacaklar ya da kayıt içi çalışarak yüksek faizli banka kredisi kullanacaklardır. Bu nedenle KOBİ’ler kayıt dışı çalışmayı tercih edebilirler” ifadeleri, Katılımcı 8’in Basel II Uzlaşısı’nın dezavantajları konusundaki görüşlerini içermektedir. Katılımcı 11, banka kredisiyle yatırım yaparak büyümek isteyen işletmelerin Basel II Uzlaşısı’na ayak uydurmalarının zor olacağını düşünmektedir.

Diğer katılımcılar, Basel II Uzlaşısı karşısında herhangi bir dezavantajın söz konusu olmayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcı 3 ve 9, Basel II Uzlaşısı’nın avantajları ve dezavantajları konusunda herhangi bir görüş bildirmemişlerdir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda ulaşılan genel yargıları içeren bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, Basel II Uzlaşısı'na uyum süreciyle ilgili olarak yöneticilerin görüşlerinden elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. İkinci kısımda, araştırmanın sonuçlarına ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara yönelik öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları tarafından verilen eğitim ve seminerler, beş yıldızlı otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olabilmek ya da sahip olunan bilgileri geliştirebilmek için işletmelerin kendi bünyesinde, çalışanlara eğitimler vermesi, bankaların işletmelerin ilgili personelinin bilgilendirmesi önemli olmaktadır. Ayrıca, işletmelerdeki ilgili personeli uzlaşısı hakkında bilgilendirme konusunda Meslek Birlikleri, Ticaret odaları, BDDK, Maliye ve Hazine Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumlara önemli rol düşmektedir.

Otel işletmelerindeki muhasebe ve finans yöneticilerinin Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olabilmesi için bireysel çaba harcamaları gerekmektedir. Burada bahsedilen bireysel çaba, bu konu ile ilgili yayınlanan tebliğler ile çeşitli ekonomik ve mali içerikli kitapların okunması, basında çıkan haberlerin ve çeşitli finans sitelerinden bu konunun takip edilmesi gibi durumlar kastedilmektedir. Araştırma kapsamında yer alan yöneticiler, Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olabilmek ya da sahip olunan bilgileri geliştirebilmek için bireysel çaba harcamışlardır.

Basel II Uzlaşısı öncelikle bankaları, daha sonra ise bankalardan kredi kullanmak isteyen işletmeleri ilgilendirmektedir. Bankalar, işletmelerin kredi taleplerinde uzlaşa doğrultusunda, işletmelerden bir takım bilgiler isteyeceklerdir. İşletmelerin bankalar tarafından istenilen bilgilere cevap verebilmeleri için Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda asıl görev bankalara düşmektedir.

Basel II Uzlaşısı, ülkemizde henüz tam olarak uygulanmamaktadır. Bu nedenle, işletmeler ve bankalar uzlaşayı uygulama konusunda bir zorunluluk hissetmemektedirler. Ancak, uygulanması konusunda ülkemizde bir zorunluluk getirilmesi ile ilgili herkes Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olmak zorunda olacaktır.

Basel II Uzlaşısı'nın uygulanması konusunda ülkemizde bir zorunluluk getirilmesiyle, kayıt dışı ekonomi tam olarak yok edilemese bile en azından azalacağı düşünülmektedir. Kredi kullanmak isteyen işletmeler, uzlaşa doğrultusunda bankalar tarafından istenecek olan bilgileri temin edemediklerinde, ya yüksek faizle kredi kullanacaklar ya da kredi imkânından yararlanamayacaklardır. Düşük faiz imkânından yararlanmak isteyen işletmelerin Basel II Uzlaşısı'nın standartlarını uygulayabilmeleri için kayıt dışı işlemlerini kayıt altına almaları gerekecektir. Bu durum ülkemizde kayıt dışı ekonominin azalmasını sağlayacaktır.

Ülkemizde düzenli bir sistemin oluşması, banka iflaslarının önüne geçilmesi ve finansal krizlerin önlenmesi için uluslararası çapta oluşturulan ve 100'den fazla ülkede uygulanan bu uzlaşaya uyumun sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, işletmelerde daha güvenilir mali tabloların hazırlanması, rekabette eşitliğin sağlanması, işletmelerin sermaye yapılarının ve kredibilitelerinin güçlendirilmesi, işletmelerde nitelikli personelin istihdam ettirilmesi ve kurumsallaşmanın sağlanması için Basel II Uzlaşısı'na uygun hareket edilmesi oldukça önemli olmaktadır.

KOBİ'lerin Basel II Uzlaşısı ile kendilerini geliştirecekleri ve işletmelerinde kurumsallaşma sağlayacakları beklenilmektedir. KOBİ'ler bu uzlaşa ile vergisel risklerinin farkına varacaklar ve böylece bu uzlaşının standartlarını uygulamaya çalışacaklardır. Bu standartları sağlayabilmek için işletmelerinde yeni yazılımların

kullanılmasına ihtiyaç duymaları, yazılım firmalarının satışlarının artmasını sağlayacaktır.

Basel II Uzlaşısı uygulandığı zaman işletmelerde muhasebe takibi sadece defter tutma olarak yapılmayacak, işletmeler tarafından hazırlanan mali tablolar, işletmeler hakkında bilgi edinilmesini de sağlayacaktır. Aynı zamanda işletmelerde gerekli denetimlere de ağırlık verilecektir.

Ülke genelinde, Basel II Uzlaşısı en çok KOBİ'leri etkileyecektir. Bankaların bu süreçte KOBİ'lere uzun vadeli kredileri kullandıracakları ve böylece büyük işletmelere verdikleri kredilerin vadesinin kısılması konusunda baskı yapacakları düşünülmektedir. Büyük işletmelerin uzun vadeli kredi imkânından yararlanamayacağı düşüncesi, üst yönetimin alternatif finans teknikleri için tedbirler almasını gerektirmektedir. Aynı şekilde, Çelik ve Kızıl (2008) tarafından yapılan çalışmada da, Basel II Uzlaşısı ile işletmelerin alternatif finans yöntemlerinin benimsenmesi gerektiği öngörülmüştür. Ülkemizde beş yıldızlı otel işletmelerin büyük ölçekli işletmeler olması nedeniyle, bu işletmelerdeki üst yönetimin de alternatif finans teknikleri için tedbirler alması gerekecektir.

Yöneticiler, ülkemizde Basel II Uzlaşısı'nın uygulanması konusunda bir zorunluluk getirilmesi ile beş yıldızlı otel işletmelerinin işleyişlerinde hiçbir şeyin değişmeyeceğini ve Basel II sürecine sorunsuz geçiş olacağını düşünmektedirler. Bu sonuca benzer olarak, Sakarya ve Kara (2008) tarafından yapılan çalışmada, Balıkesir sanayi bölgesindeki işletmelerin Basel II sürecine sorunsuz bir şekilde geçebilecekleri ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda, beş yıldızlı otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na uygun bir işleyiş olduğundan dolayı özel olarak alınan stratejik karar veya politika bulunmamaktadır.

Beş yıldızlı otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı'nın standartlarını karşılayan bir işleyiş olması, bu işletmelerin bankalardan düşük faiz oranıyla kredi sağlamalarını ve maliyetlerinin düşmesini sağlayacaktır. Beş yıldızlı otel işletmelerinin düşük faiz oranından yararlanabilmeleri, işletmelerin yeni bir yatırım ya da modernizasyon yapılabilmesi konusunda çok olumlu sonuçlar oluşturacaktır.

Bu şekilde işletmelerin büyümesi ve gelişmesi daha kolay bir şekilde gerçekleşecektir.

Beş yıldızlı otel işletmelerinde, yapılan her işlem ve hazırlanan her finansal tablo gerçeği yansıttığından dolayı Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde, şeffaflaşma konusunda herhangi bir sıkıntı söz konusu olmayacaktır. Bu işletmelerin finansal tabloları gerçeği olduğu gibi yansıttığından dolayı bankalar tarafından talep edilen her bilgi anında cevaplanmaktadır. Bu durum, beş yıldızlı otel işletmelerinin bankalarla ortak bir çalışma içerisine girdiklerinde herhangi bir sorunla karşılaşmayacaklarını göstermektedir.

Beş yıldızlı otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerine göre, ülkemizde henüz tam anlamıyla uygulanmayan Basel II Uzlaşısı'na kısa vadede uyum sağlamanın zor olması nedeniyle, işletmelerin biran önce kademeli olarak uyum sürecine girmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda, yöneticiler tarafından işletmelerde yapılması gereken faaliyetlerle ilgili planların yapılması ve bu planlara göre hareket edilmesi Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecine geçişi kolaylaştıracaktır.

Otel işletmelerinin muhasebe ve finans yöneticilerine göre, işletmelerin üst yönetimi bu süreçte, Basel II Uzlaşısı hakkında bankalardan ayrıntılı bilgiler alması, çalışanlarını koordine etmesi ve işletme yönetiminde daha etkin ve şeffaf olması gerekli görülmektedir. Üst yönetim ileride işletmenin önüne çıkabilecek olan risklerle ilgili olarak yöneticilerinden belirli aralıklarla raporlar almalıdır. Raporda belirlenen riskleri dikkate alarak, bu risklere karşı neler yapılması gerektiği konusunda yöneticileriyle birlikte kararlar alması gerektiği düşünülmektedir.

Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde beş yıldızlı otel işletmelerinde yeni personel alımına ve çalışan herkesin bu konu hakkında bilgi sahibi olmasına gerek olmadığı düşünülmektedir. Bu işletmelerde ilgili personelin bu konu hakkında yöneticiler tarafından bilgilendirilmesinin yeterli olacağı düşünülmektedir.

Basel II Uzlaşısı ile işletmelerin internet sitelerinde mali tablolarını yayınlaması konusunda karşıt iki durum bulunmaktadır. 3 yönetici Arslan (2007)'in yaptığı çalışmada olduğu gibi artan şeffaflıkla birlikte adil rekabet ortamının

sağlanacağını, 2 yönetici ise, bu durumun işletmeler arasındaki rekabeti olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir.

Uluslararası çapta oluşturulan bu standartlara uyum sağlanması, işletmelerin yabancı firmalarla ortaklığı kolaylaştıracaktır. Bu uzlaşma otel işletmelerinin mali tablolarında bir standart oluşturacak ve yabancı ortaklı işletmeler çift mali tablo hazırlanmak zorunda kalmayacaktır.

Basel II Uzlaşısına uyum sağlayan işletmeler, bankalardan düşük faizle kredi kullanacaklardır ve bu durum işletmelerin maliyetlerinin düşmesini sağlayacaktır. Avrupa Birliğine uyum açısından ülkemizde Basel II Uzlaşısı'nın uygulanmasının çok olumlu sonuçlar doğuracağı ve gelişime açık olan işletmelerin büyümesinin sağlanacağı düşünülmektedir.

Basel II Uzlaşısı'nın uygulamaya başlandığında kayıt dışı çalışan işletmeler bir tercih yapmak zorunda kalacaklardır. Ya bu standartlara uyup ilk önce yüksek faizle kredi kullanacaklar, ya da bu standartlara uymayarak, kredi imkânından yararlanmaktan vazgeçip kayıt dışı çalışmaya devam edeceklerdir. Bu durum kayıt dışı ekonominin engellenememesine neden olacaktır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarını izleyen bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara yönelik öneriler verilmektedir.

5.2.1. Otel İşletmelerinde Basel II Uzlaşısına Uyum Süreci Adlı Araştırmanın Uygulamalarına Yönelik Öneriler

Reel sektör içinde faaliyet gösteren tüm işletmelerin, Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olabilmesi için Meslek birlikleri, Ticaret Odaları, Maliye ve Hazine Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, BDDK gibi kurumlar ve işletmeler bünyelerinde eğitim ve seminerler düzenleyebilirler. Aynı zamanda bankalar işletmeleri bilgilendirmede etkin rol üstlenebilir ve işletmeleri bu sürece adapte ederek, uzlaşının standartlarını uygulamaları konusunda teşvik edebilirler.

Yöneticiler tarafından Basel II Uzlaşısı ile ilgili çıkan haberler, kitaplar ve yayımlanan tebliğlerin ve çeşitli finans sitelerinde yapılan çalışmaların takip edilmesi konu hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayabilir.

Ülkemizin gelişmesi ve Basel II Uzlaşısı'nın olumlu etkilerinin görülebilmesi için Avrupa Birliğine uyum sürecinde olan ülkemizde uzlaşının uygulanması konusunda zorunluluk getirilmesi önemli olabilir.

Bankaların, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde uzun vadeli kredileri KOBİ'lere kullandırıp, büyük işletmelere kısa vadeli kredileri kullanmaları için baskı yapmalarının söz konusu olması nedeniyle, üst yönetimin alternatif finans teknikleri konusunda tedbirler alması gerekebilir.

Basel II Uzlaşısı için gereken alt yapının oluşturulması uzun bir süreyi kapsadığından dolayı ilgili herkes biran önce bilgi sahibi olabilmelidir. Çünkü bu uzlaşının uygulanması sonucunda, uyum sağlamada geç kalan işletmelerin zorlanması söz konusu olabilir.

Ülkemizdeki düzenli bir sistemin oluşması, kayıt dışı çalışan işletmelerin en aza indirilmesi, banka iflaslarının önüne geçilmesi ve finansal krizlerin önlenilmesi için uzlaşuya uyum sağlanması önemli olabilir.

İşletmelerin Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde daha güvenilir mali tabloların hazırlanması ve işletmelerde nitelikli personelin istihdam ettirilmesi gerekebilir. Aynı zamanda işletmelerin sermaye yapılarını ve kredilibilitelerini güçlendirmesi bu süreçte önemli olabilir.

Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi sahibi olup, bu uzlaşının standartlarını işletmelerinde uygulayan KOBİ'lerin gelişimlerin sağlanması ve kurumsallaşmanın oluşturulması için bu uzlaşi önemli bir adım olabilir.

İşletmelerin stratejik karar veya politika belirlemesi bu süreçte Basel II Uzlaşısı'na uyum sağlamada faydalı olabilir. Bu şekilde işletmeler yapmaları gerekenler konusunda daha sağlam ilerleyebilir.

İşletmelerin, Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde bankalarla olan ilişkilerini

ve faaliyetlerinden oluşan gelir ve giderlerini düzenlemeleri gerekebilir. İşletmelerde Basel II Uzlaşısı'na yönelik planlar yapılarak bir yol haritası belirlenmesi ve belirlenen bu yol haritasına göre işletmelerin organize edilmesi bu süreçte önemli olabilir.

İşletmelerin üst yönetimi, bu süreçte Basel II Uzlaşısı ile ilgili bankalardan ayrıntılı bilgiler alarak işletmeyi koordine edebilmelidir. İşletmelerde muhasebe işlemleri sadece defter tutma olarak yapılmayarak, denetime de ağırlık verilmelidir.

Üst yönetim bu süreçte yöneticilerine güvenebilmeli, onların fikirlerini alarak yapılması gerekenlerle ilgili birlikte karar verebilmeli ve en önemlisi onları yaptıkları işlerde serbest bırakarak teşvik edebilmelidir.

Üst yönetim ileride işletmenin önüne çıkabilecek risklerle ilgili olarak yöneticilerinden belirli aralıklarla raporlar alabilir ve bu raporlara göre hareket edebilir.

Üst yönetimin bu süreçte işletmelerde daha etken ve şeffaf olması gerekebilir. İşletmede yapılan işlemleri yakından takip ederek kayıt dışı işlemlerinin yapılmasını engelleyebilir.

5.2.2. Basel II Uzlaşısı Konusunda İleride Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

Araştırmalar sonucunda, otel işletmeleri ve Basel II Uzlaşısı ile ilgili yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu konu hakkında literatürün gelişmesi ve konunun daha iyi anlaşılması için daha çok çalışma yapılabilir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda, Basel II Uzlaşısı ve turizm sektörünün diğer işletmeleri ya da üç ve dört yıldızlı otel işletmelerini kapsayan yeni çalışmalar araştırma konusu olabilir.

Ülkemizde Basel II Uzlaşısı'nın tam olarak uygulandığı yani uygulanması konusunda bir zorunluluk getirildiği zaman herkesin bu konu hakkında daha bilgili duruma gelmesiyle bu çalışma nicel ölçüm yöntemi kullanılarak da incelenebilir. Aynı zamanda, bu şekilde yapılmış bir araştırmanın sonuçları ile görüşme

yöntemiyle yapılmış bir çalışmanın sonuçlarının karşılaştırıldığı yeni bir çalışma da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, R. ve Khalidi, M. A. (2007). From Basel I to Basel II. *PAF-Karachi Institute of Economics and Technolog*, 3 (3).
- Akat, Ö. (2008). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği* (4. Basım). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Akkizidis, J. S. ve Bouchereau, V. (2005). *Guide to Optimal Operational Risk & Basel II* (First edition). New York: Auerbach Publication.
- Aktan, B. (2008). Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Nihai Gelişmeler. *Journal of Yaşar University*, 3 (10), 1417-1429.
- Alexander, K., Dhumale, R. and Eatwell, J. (2005). *Global Governance of Financial Systems: The Legal and Economic Regulation of Systemic Risk* (First edition). Oxford University Press: Incorporated.
- Andrews, S. (2007). *Introduction to Tourism & Hospitality Industry*.
- Aras, G. (2005). *Basel II Uygulamasının Kobi'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*. 24 Aralık. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalıştayı'nda Sunulan Tebliğ.
- Aras, G. (2007). *Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları*. İstanbul: Deloitte Ceo/Cfo Serisi.
- Arslan, İ. (2007). Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (18), 49-66.
- Ata, H. A., Gür, F. A. ve Çelik K. R. (2008). Kobi Finansmanında Basel II Uygulamalarının Olası Etkileri: Gaziantep'te Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (40), 185-199.

- Atiker, M. (2005). *Basel-I ve Basel-II*. Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi. Yayın No. 2005- 41/08.
- ATO (Ankara Ticaret Odası). (2007). *Basel II Kobi'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi*. Ankara: Yorum Basın Yayın.
- Ayan, E. (2007). *Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II Uzlaşısı* (1. Basım). İstanbul: Beta Yayınları.
- Aydın, E. V. (2007). *Basel II Standartları ve Kobi'lere Etkileri* (1. Basım). İstanbul: İmak Baskı. Müsiad Cep Kitaplığı: 23.
- Aykut, C. (2008). Basel II Standartları. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*. 3 (30), 1-10.
- Aziz, A. (2003). *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim* (Gnştl. 3. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Balthazar, L. (2006). *From Basel 1 to Basel 3: The Integration of State-of-The-Art Risk Modeling in Banking Regulation* (First edition). New York: Palgra Macmillan.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başar, M. (2007). *Basel II Düzenlemeleri ve Kobi'ler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Batman, O ve Soybalı, H. H. (2009). Otel İşletmeleri. (Editör: Şehnaz Demirkol ve Burhanettin Zengin). *Turizm İşletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları, 93-128.
- Batman, O. (2004). Otel İşletmeleri. (Editör: Şehnaz Demirkol ve Burhanettin Zengin). *Turizm İşletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.

- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (1993). *The Supervisory Treatment of Market Risks*.
- BDDK (Banka Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2004). *Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması- Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplini*. Ankara: BDDK.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2004). *Basel II'nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar*. Ankara: BDDK.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2007). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması* (2. Basım). Ankara: BDDK.
- Bilim, Y. (2007). Görüşme Tekniği. (Editörler: Atilla Yüksel, Burak Mil ve Yasin Bilim). *Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin?*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Binbay, M. (2007). *Otel İşletmelerinde Pazarlama Stratejileri*. Yayınlanmış yüksek lisans projesi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Bolgün, E. ve Akçay, B. (2005). *Risk Yönetimi*. (2. Basım). İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Bulutçu, Ö. (2007). *Yeni Basel II Kriterlerine Uygun Şirket Derecelendirmesi*. (1. Basım). İstanbul: Forum Media Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (3. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Candan, H. ve Özün, A(2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. (1. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cansız, M. (2008). *Türkiye'de Kobiler ve KOSGEB*. Ankara DPT Uzmanlık Tezi. Yayın No: 2782.

- Chernobai, A. S., Rachev, S. T. and Fabozzi, F. J. (2007). *Operational Risk : A Guide to Basel II Capital Requirements, Models, and Analysis*. Canada: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Chorafas, D. N. (2004). *Operational Risk Control With Basel II: Cost, Benefit and Implementation Procedures*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Crosdale, L. L. (2007). *The New Basel Accord and Risk Exposure: A Case Study of A Commercial Bank in Jamaica*. Howard University: A Dissertation Submitted to the Faculty of the Graduate School.
- Çatal, M. F. ve Selçuk, G. N. (2007). Basel II Kriterlerinin Reel Sektör Finansmanına Etkileri. *Ekev Akademi Dergisi*, 11 (33), 343-356.
- Çatalbaş, G. K. ve Çatalbaş, E. (2008). Finansman Sorunu Yaşayan Kobi'ler, Basel II ve Bankacılık Sektörü. *Bankacılar Dergisi*, 3 (66), 3-12.
- Çelik, F. ve Kızıl, İ. (2008). Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9 (1), 19-34.
- Dağ, K. (2008). *Türk Bankacılığında Basel II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi*. Yayınlanmış yüksek lisans projesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Dedu, V. and Nechif, R. (2010). Banking Risk Management in the Light of Basel II. *Theoretical ve Applied Economics*, 543 (2), 111-122.
- Demir, O. Ö. (2009). Nitel Araştırma Yöntemleri. (Editör: Kaan Böke). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Basım ve Yayın Dağıtım, 287-318.
- Dowd, K. (2000). Accounting for Value at Risk in Bank Portfolios.
- Doyrangül, N. C. ve Saltoğlu, M. (2006). Muhasebeci Gözüyle Basel II. *Mali Çözüm Dergisi*, 5 (76), 353-366.

- Drumond, I. (2009). Bank Capital Requirements, Business Cycle Fluctuations and The Basel Accords: A Synthesis. *Journal of Economic Surveys*, 23 (5), 798–830.
- Eken, M. H. (2006). Basel II ve Risk Yönetimi. *Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar*, (507), 9-33.
- Eken, M. H. (2008). Basel II Kriterleri ve Kobilerin Finansman Olanakları. *Finans Klüp Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı*, 2 (80), 55-78.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elmas, B. ve Öz, Y. (2009). Bankaların Yeni Risk Düzenlemeleri Kapsamında Basel II ve Kobiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 391-402.
- Filiz, M. (2007). Uluslararası Bankaların Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Uygulama Olarak Basel-II ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (13), 200-221.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş İletişim Alanından Örneklerle*. (Gnşlt. 2. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gregoriou, G. N. (2009). *Operational Risk Toward Basel III: Best Practices ve Issues in Modeling, Management, and Regulation* (First edition). Canada: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Greuning, H. V. and Bratanovic, S. B. (2003). *Analyzing and Managing Banking Risk*. Washington: World Bank.
- Hendricks, D. and Hirtle, B. (1997). *Bank Capital Requirements for Market Risk: The Internal Model Approach*. Frbny Economic Policy Review.
- Herring, R. (2004). Implementing Basel II: Is the Game Worth the Cvele?. *Financial Markets, Institutions & Instruments*, 14 (5), 267-288.

- İbicioğlu, H., Dalğar, H. ve Kaya, M. (2009). Kurumsal Yönetişimin İşletmelerin Kredi Notları Üzerine Etkisi: Basel II Perspektifinden Bir Bakış. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, (29), 1-15.
- İslamoğlu, A. H. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (2. Basım). İstanbul: Beta Yayınları.
- Janakiraman, U. (2008). Operational Risk Management in Indian Banks in the Context of Basel II: A Survey of the State of Preparedness ve Challenges in Developing the Framework. *Asma Pacific Journal of Finance and Banking Research*, 2 (2), 26-44.
- Karacan, A. İ. (1996). *Bankacılık ve Kriz*. (1. Basım). İstanbul: Tütünbank Yayınevi.
- Kendirli S., Çağırın, H. ve Şanöz, F. (2008). Finansal Piyasalar ve Basel: Yönetiş ve Mali Açından Çorum Kobi'lerine Muhtemel Etkileri. *Basel II'ye Geçiş Öncesi Kobilerde Genel Durum Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Bildiriler Kitabı*. 2-4 Mayıs. İzmir İktisadi Üniversitesi Yayınları, 68-77.
- Kim, J. (2005). *A Credit Risk Model for Agricultural Loan Portfolios Under The New Basel Capital Accord*.
- King, N. and Horrocks, C. (2010). *Interviews in Qualitative Research*. (First Edition). America: SAGE Publications.
- Kozak, N. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (1. Basım). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kozak, N. (2008). *Otel İşletmeciliği*. (2. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2001). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*. (1. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kurt, G. ve Öztürk, V. (2008). Basel II ve Yeni Türk Ticaret Kanun Tasarısı Çerçevesinde Kobi'lerin UFRS'ye Uyum Gerekliliği ve Karşılaşılabilecek

- Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, (27), 37-54.
- Kurtoğlu, Y. (2009). Basel-II ve Kobi Kredileri Sermaye Yeterliliği ve Sermaye Standartlarında Uluslararası Uyum. *Maliye Dergisi*, 157 (2), 196-209.
- Kuş, E. (2009). *Nitel-Nicel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?*. (3. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kutlu, H. A. ve Demirci, N. S. (2008). Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve Kobi'lere Muhtemel Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (40), 200-212.
- Kutukız, D. (2007). Basel II'nin Turizm İşletmeleri Üzerine Olası Etkileri. *Mevzuat Dergisi*, (112).
- Kutukız, D. ve Turgut, G. (2008). Turizm Yatırımlarının Kredilendirilmesinde Basel II ve Derecelendirme Açısından İncelenmesi. *Basel II'ye Geçiş Öncesi Kobilerde Genel Durum Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Bildiriler Kitabı*. 2-4 Mayıs. İzmir İktisadi Üniversitesi Yayınları, 231-236.
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik. (2006). T.C. Resmi Gazete, 25997, 18 Mayıs 2006.
- Lindof, T. R. and Taylor B. C. (2011). *Qualitative Communication Research Methods* (Third edition). America: SAGE Publications.
- Luppi, B., Marzo, M. and Scorcu, A. E. (2007). Credit Risk ve Basel II: Are Nonprofit Firms Financially Different?. *Applied Financial Economics Letters*, (4), 199–203.
- Mandacı, E. (2003). Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 67-84.

- Marshall, C. and Rossman, G. B. (2011). *Designing Qualitative Research*. (Fourth edition). America: SAGE Publications.
- Marşap, B. G. ve Kömürcü, A. (2008). Basel-II Standart Yönteme Göre Kredi Derecelendirmesi ve Bir Şirket Üzerine Uygulaması. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 7 (24), 55-76.
- MAS (Monetary Authority of Singapore). (2006). *Credit Risk*.
- Mason, J. (2002). *Qualitative Researching*. (Second edition). Thousand Oaks, Calif: Sage Publicaions.
- Maviş, F. (2006). *Otel Yönetimi*. (1. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mazıbaş, M. (2005). *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumun Araştırma Raporları: 2005/2.
- Mazılaş, M. (2004). *Basel-II İkinci Yapısal Blok (Pillar 2): Denetimsel Gözden Geçirme*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi.
- Medlik, S. (1997). *Otel İşletmeciliği*. (Çev. Ömer L. Met): Bursa: Ceylan Matbaacılık.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (Second edition). San Francisco: Jossey- Bass Publication.
- Mil, B. (2007). Görüşme Tekniği. (Editörler: Atilla Yüksel, Burak Mil ve Yasin Bilim). *Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin?*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Moosa, I. A. (2007). Operational Risk: A Survey. *Financial Markets, Institutions & Instruments*, 16 (4), 1-31.
- Nachane, D. M., Ray, P. and Ghosh, S. (2005). *The New Basel Capital Accord: Rationale, Design and Tentative Implications for India*. MPRA, Munich Personal Repec Archive. Reserve Bank Of India.

- Olalı, H. ve Korzay, M. (1993). *Otel İşletmeciliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Oracle, (2008). *Oracle Reveleus Market Risk*. Oracle Financial Services.
- Oral, S. (2005). *Otel İşletmeciliği ve Verimlilik Analizleri*. (5. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Page, S. (2009). *Tourism Management: Managing for Change*. (Third edition). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Petria, N. and Petria, L. (2009). Operational Risk Management and Basel II. *Revista Academie Fortelor Terestre Nr., 4 (56)*.
- Puzanova, N., Siddiqui, S. and Trede, M. (2009). Approximate Value-at-Risk Calculation for Heterogeneous Loan Portfolios: Possible Enhancements of The Basel II Methodology. *Journal of Financial Stability, 5 (4)*, 374–392.
- Saban, A. (2007). Lisansüstü Öğrencilerin Nitel Araştırma Metodolojisine İlişkin Algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (17)*, 469-485.
- Sakarya, Ş. ve Kara, S. (2008). Türkiye’de Basel-II Sürecinin Gelişimi ve Balıkesir’deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma. *Mufad Dergisi, (38)*, 96-111.
- Şendoğdu, A. A. (2010). Basel II Kriterlerinin Dünyu Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı. *BSAD Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 1 (2)*, 4-13.
- Şener, B. (2001). *Modern Otel İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon*. (3. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şenol, H. ve Aktürk, A. (2008). Basel II "Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının" Kobi ve Ülke Ekonomisine Etkileri ve Turizm İşletmelerine Dönük Bir Swot Analizi, *III. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu*, 17-19 Ekim 2008, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Meslek Yüksekokulu, 128-142.

- TBB (Türkiye Bankalar Birliği). (2006). *Basel II'nin Kobi'lere Etkileri (6. Basım)*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği. Yayın No. 228.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği). (2006). *Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri. (6. Basım)*. İstanbul: TBB.
- Teker, D. L. (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi: Örnek Banka Uygulamalı. (1. Basım)*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Teker, S., Bolgün, K. E. ve Akçay M. B. (2005). Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (12)*, 42-54.
- Temizel, F. (2007). Basel II Perspektifinden Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımlarının Kredi Fiyatlamasına Potansiyel Etkisi. *TÜHİŞ İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 20 (6)*, 46-60.
- Turgut, A. (2007). Bankalar ve Kobi'ler İçin Dönüm Noktası: Basel II Standartları. *Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (13)*, 29-44.
- Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25852, 21 Haziran 2005.
- Usta, Ö. (2002). *Genel Turizm. (1. Basım)*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Wahlström, G. (2009). Risk Management Versus Operational Action: Basel II in A Swedish Context. *Management Accounting Research, (20)*, 53–68.
- Yardımcıoğlu, M. ve Bay, M. (2010). Türkiye’de Basel II’nin Kobilere Uygulanma Sorunları ve 2009 Yılı Bankacılık Sektörü Analizi. *Mali Çözüm Dergisi. 5 (101)*, 31-44.
- Yayla, M. ve Kaya, Y. T. (2005). *Basel- II, Ekonomik Yansımalar ve Geçiş Süreci*. BDDK, ARD Çalışma Raporları: 2005/3.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (6. Basım)*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, K. (2010). Raising the Quality in Qualitative Research. *Elementary Education Online*, 9 (1), 79-92.

Yüksel, A. (2005). *Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri*. BDDK Araştırma Raporları. Yayın No. 2005/4.

ZB (TC Ziraat Bankası A.S.). (2000). *Bankacılıkta Risk Yönetimi*. Ankara: Araştırma ve Geliştirme Dairesi Raporu.

İnternet Kaynakları

Armağan, E. (2011). *Turizm Yatırımları-Rating ve Basel II*. <http://www.ehotelbuild.com/tr/koseyazisi.asp?islem=koseyazisidetay&id=11> adresinden 7 Nisan 2011 tarihinde alınmıştır.

BIS (Bank for International Settlements). (2011). *Bis History*. <http://www.bis.org/About/History.htm> adresinden 17 Ocak 2011 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Ek 1: Görüşme Talep Formu

15/03/2011

KONU: Görüşme Talebi

Sayın Yönetici

Bu mektubun konusu, akademik bir çalışma çerçevesinde görüşlerinizi öğrenebilmek amacıyla randevu talebimizi içermektedir.

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimimi sürdürmekteyim. Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında “**Otel İşletmelerinde Basel II Uzlaşısı’na Uyum Süreci: İstanbul’da Faaliyet Gösteren Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma**” konulu bir çalışma yürütmektedir.

Basel II, Basel Komitesi tarafından bankaların karşılaştıkları riskleri daha duyarlı bir şekilde ölçmek amacıyla oluşturulan kriterlerdir. Bu kriterler her ne kadar temelde bankaları ilgilendiriyor gibi görünse de aynı zamanda bankalarla işbirliği içerisine giren işletmeleri de etkilemektedir. Bu çalışmanın amacını; Basel II Uzlaşısı’na uyum sürecinde; Otel İşletmeleri’nde yapılan faaliyetleri ortaya çıkarmak oluşturmaktadır. Bu amaçla birlikte otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı hakkında sahip olunan bilgi ve algılama düzeyleri de tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu nedenle **sektörde öncü kurumlar arasında yer alan işletmenizin** yöneticisi olarak konuya ilişkin görüşlerinize ihtiyaç duyulmakta ve sizden randevu talep edilmektedir. Görüşme sırasında elde edilen bilgiler yalnızca akademik amaçlar için kullanılacaktır. Başka bir amaçla kullanılması söz konusu değildir.

İlginize sunulan görüşme talebini değerlendirdikten sonra uygun gördüğünüz takdirde 15/03/2011 –05/04/2011 tarihleri arasında randevu yerine ve saatine ilişkin bilgileri aşağıda yer alan e-posta adresine göndermenizi veya telefona bildirmenizi rica ederim.

Saygılarımla,

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Yasemin OLĞAÇ

Düzce Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

TEL: 0544 748 92 29

E-mail: yasemin.olgac@hotmail.com

Ek 2: Görüşme Formu ve Soruları

Otel İşletmelerinde Basel II Uzlaşısı'na Uyum Süreci: İstanbul'da Faaliyet Gösteren 5 Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma

Sayın Yönetici,

Basel II, Basel Komitesi tarafından bankaların karşılaştıkları riskleri daha duyarlı bir şekilde ölçmek amacıyla oluşturulan kriterlerdir. Bu kriterler her ne kadar temelde bankaları ilgilendiriyor gibi görünse de aynı zamanda bankalarla işbirliği içerisine giren işletmeleri de ilgilendirmektedir. Bu çalışmanın amacını; Basel II Uzlaşısı'na uyum sürecinde; Otel İşletmeleri'nde yapılan faaliyetleri ortaya çıkarmak oluşturmaktadır. Bu amaçla birlikte otel işletmelerinde Basel II Uzlaşısı hakkında sahip olunan bilgi ve algılama düzeyleri de tespit edilmeye çalışılacaktır.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Basel II Uzlaşısı hakkında bilginiz var mı?
2. Basel II Uzlaşısı hakkında bilgi kaynaklarınız nelerdir ve bu konuda daha fazla bilgi sahibi olabilmek için sizce neler yapılmalıdır?
3. Basel II Uzlaşısı hakkında görüşleriniz nelerdir?
4. Basel II Uzlaşının standartları karşısında beklentileriniz nelerdir?
5. Basel II Uzlaşısına uyum sürecine nasıl başlanmalıdır?
6. Basel II Uzlaşısına uyum sürecinde işletmenizde alınan stratejik karar veya politikalar neler olmalıdır?
7. Basel II Uzlaşısına uyum sürecinde işletme üst yönetiminin yapması gereken faaliyetler neler olmalıdır?
8. Basel II Uzlaşısına uyum sürecinde işletmenizde içselleştirme (insan kaynakları) amacıyla hangi uygulamalar gerçekleştirilmelidir?
9. Basel II Uzlaşısına uyum sürecinde işletmenizde şeffaflaşma konusunda neler yapılmalıdır?
10. Basel II Standartlarının işletmenize avantaj veya dezavantajları neler olabilir?

Ek 3: Özgeçmiş**ÖZGEÇMİŞ**

1985 yılında doğdu. İlk ve Orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. Lisans eğitimini 2005-2009 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu’nda tamamladı. 2009 yılında Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.